

Misirdin qikix

Israillarning Misirda tartqan azabliri

¹ Wə təwəndikilər Israil *bilən billə* Misiroğa baroğan oqullirining isimliri (ular hərqaysisi öz bala-qaqilirini elip, Yakup bilən billə Misiroğa baroğanidi): — □ ■ ² Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda, ³ Issakar, Zəbulun, Binyamin, ⁴ Dan, Naftali, Gad wə Axir. ⁵ Əmdi Yakupning puxtidin boloğanlar jəmiy bolup yətmix adəm idi. Bu waqıtta Yüsüp Misirda idi. ■

⁶ Keyin Yüsüp, uning barlıq kərindaxliri həmdə barlıq zamandaxliri ölöp tügidi. ⁷ Xundaqtimu, Israillar kəp tuoqulup, tez awup, intayin küqəydi; ular zeminəğa bir kəldi. ■ ⁸ U waqıtlarda Yüsüpni bilməydiəğan yengi bir padixah Misirda təhtkə qikti. □ ■ ⁹ U həlkiğə: Mana, Israillarning həlki bizdin ziyadə awup həmdə bizdinmu küqlinip kətti. ¹⁰ Əmdi biz ularəğa nisbətən aqılanə ix tutayli; bolmisa, ular tehimu awup ketidu, mubada urux partlap

□ **1:1** «Wə» — «wə» degən bu söz «Misirdin qikix» degən kitabning «yaritilix» degən kitab bilən ziq baəqlinixlik ikənlikini kərsitidu. «Yar.» 50:26ni kərüng. «**Israil**» — oqurmənləring esidə barki, Huda Yakupning ismini «Israil»əğa əzgərtkənidi («Yar.» 32:28, 35:10ni kərüng). ■ **1:1** Yar. 46:8; Mis. 6:14.

■ **1:5** Yar. 46:27; Qan. 10:22; Ros. 7:14. ■ **1:7** Qan. 26:5; Ros. 7:17 □ **1:8** «Yüsüpni bilməydiəğan yengi bir padixah»

— bəlkim «Hixsos Pirəwnlər» sulalisini aəqdurəğan kixi «Akmos» (miladiyədin ilgiri 1570-1546-yillar) boluxi mumkin. ■ **1:8** Ros. 7:18

qalsa, xundak boliduki, ular düxmənlimiz tərəpkə ötöp, bizgə hujum kılıp, yurttin qikip ketixi mumkin, — dedi.■

¹¹ Xuning bilən ular ularni kattik əmgəklər bilən harlax üqün ix baxlirini təyinləp nazarətqilikkə koydi. Xuning bilən Israillar Pırəwn üqün Pitom bilən Raamsəs degən maddiy əxya saklaydioğan xəhərləni yasap bərđi. □ ¹² Ləkin ularni *kanqə* əzgənsəri, bular xunqə kəpiyip həmmə yəni kaplıdi; buning bilən misirliklər Israillərə əq bolup kətti. □ ■ ¹³ Xuning bilən misirliklər Israillərə zulum kılıp, ularni tehimu kattik ixlitip eqiir ixlərə saldi. ¹⁴ Misirliklər ularni layqilik, hix-kesək kuyux wə etizlarning hərhil əmgəklirigə selip, ixning kattikliki bilən ularning turmuxioğa kattik eqiirqilik saldi; ularni nemə əmgəkkə salmisun, intayin japalik idi.

¹⁵ Misir padixahi ikki ibraniy tuoqut anisioğa söz kılıp (ularning birining ismi Xifrah, yənə birining ismi Puaq idi):□

¹⁶ — silər kaqanliki ibraniy hotunlarni tuoqdursanglar, tuoqanda obdan qaranglar; bowak ooqul bolsa, ɵltürüwetinglar; kız bolsa, tirik koyunglar, — dedi.□

¹⁷ Ləkin tuoqut aniliri Hudadin kɵrkup, Misirning padixahi ularə eytkandək kilmay, bəlki ooqul bowaklarni tirik koydi.

■ **1:10** Ros. 7:19 □ **1:11** «**Raamsəs**» — baxqa yərlərdə «Ramsəs» dəp atilidu. □ **1:12** «**Israillərə əq bolup kətti**» — yaki «Israillar tɵpəylidin azar yedi». ■ **1:12** Zəb. 105:24-25 □ **1:15** «**Ibraniylər**» — yəhudiylarni, yəni Israillarni kərsitidu. □ **1:16** «**tuoqanda obdan qaranglar**» — Ibraniy tilida «toqut orundukida səpselip qaranglar».

18 Xunga Misirning padixahi tuqut anilirini qakirtip ulardin: — Bu nemə qiloqninglar?! Oqul balilarni nemixka tirik qoydunglar? — döp soridi.

19 Tuqut aniliri Pirəwngə jawab berip: — Ibraniy ayallar misirlik ayallarqa ohximaydu. Ular küqlük, saqlam-timən bolqini üqün tuqut aniliri ularning qexioqa yetip baroquqə, əzliri tuqup bolidu, — dedi.

20 Nətijidə, Huda tuqut aniliriqə iltipat kərsətti; Israil həlki dawamlıq kəpiyip, tehimu küqəydi.

21 Xundaq boldiki, tuqut aniliri Hudadin qorkidioqan ihlasmən bolqanliki üqün Huda ularni aililik boluxka muyəssər qildi.

22 Buning bilən Pirəwn barlıq puhraliriqə: — Israillardin yengi tuquloqan oqul balilarning həmmisini dəryaqə taxlanglar, lekin kız balilarning həmmisini tirik qaldurunglar, döp əmr qildi. □ ■

□ **1:22 «dərya»** — məzkur kitabta «dərya» pəqət Nil dəryasini kərsitidu. Misirda heqkandaq baxka qong dərya yok. Bügüngə qədar Misirliklar «dərya» desə, pəqət Nil dəryasinila kərsitidu. Muxu wəqələr yüz bərgən zamanlarda Misirliklar yənə Nil dəryasini «öz ilahirimizdin biri» döp hesablap uningqa qokunatti. ■ **1:22 Ros. 7:19**

Misir imperiyəsi

2

Musaning dunyoqaja kelixi

1 Lawiyning jəmətidin bolqan bir kixi berip, Lawiyning nəslidin bolqan bir qizni hotunlukka aldi. ■ 2 Bu ayal ھamilidar bolup, bir oqul tuqdi. Ana uning qiraylik ikənlikini kərüp, uni üç ay yoxurup saklıdi. ■ 3 Uni yənə yoxuruxka amalsiz qaloqanda, komuxtin bir sewət yasap, uningqaja yaryelim wə mom suwap, balini iqigə selip, dəryaning qiroqikidiki komuxluk arisiqaja

■ 2:1 Mis. 6:20; Qəl. 26:59

■ 2:2 1Tar. 23:13; Ros. 7:20; 1br. 11:23

qoyup qoydi. □ ⁴ Andin balining hëdisi uningõa nemæ bolarkin dæp yiraktin karap turdi.

⁵ U wakitta Piræwnning kizi suõa qemülgili dærya tæræpkæ kældi; uning qeriliri dærya boyida aylinip yürdi. Piræwnning kizi qomuxlukning arisida turoqan sewætni kërüp, has qerisini uni elip qikixka æwætti. □ ■ ⁶ U sewætni eqip qariwidi, mana, bir oõul balini kërdi wæ u bala yiõlap kætti. Mælikæ uningõa iq aõritip: — Bu xübhisizki ibraniylarning baliliridin biri ikæn, dedi.

⁷ U qaõda balining hëdisi Piræwnning kizidin: — Mæn berip, sili üqün balini emitip bakidioqan bir ibraney inik ana tepip kelæymu? — dæp soridi.

⁸ Piræwnning kizi uningõa: — Barõin, dedi. Kiz berip bowakning anisini qakirip kældi.

⁹ Piræwnning kizi uningõa: — Bu balini elip ketip mæn üqün emitip bekip bær; hækkingni berimæn, dedi. Xuning bilæn ayal balini elip ketip, uni emitip baqti.

¹⁰ Bala qong bolõanda uni Piræwnning kizining qexioqan elip bard; u uningõa oõul boldi. U: «Mæn uni sudin qikiriwalõqan» dæp uningõa

□ **2:3** «**sewæt**» — ibraney tilida «sanduk» — bu söz «Yar.» 6:14dæ Nuh pæyoqæmbær yasioqan «kemæ»nimu bildüridu. «**dæryaning kiroqikidiki qomuxluk arisioqan qoyup qoydi**» — misirliklar Nil dæryasini ilah dæp qarioqadqa, misirlik ayal-larning Nil dæryasida daim yuyunux aditi bar idi. Xübhisizki, Musaning anisining xundak qilixi misirlik bir ayalning uni tepiwelip, uningõa ræhim qilip bekiwalsun, degænni mæqsæt qilõqanidi. □ **2:5** «**sewætni**» — ibraney tilida «sandukni». 3-ayættiki izahatni kërüng. ■ **2:5** Ros. 7:21; Ibr. 11:23

Musa degən isimni qoydi. □

Musaning Israilni qutquzmaqçı boluxi wə Midiyan dəlitigə keqip ketixkə məjbur boluxi

¹¹ Musa qoŋ bolqandın keyinki künlərdə xundak boldiki, u öz qerindaxlırining yenioqa bardi wə ularning eoqir əmgəkkə seliniwatqanlıqini öz kəzi bilən kərdi. Arida, bir misirlikning ibranıy qerindaxlıridin birini uruwatqanlıqini kərdi. ■

¹² U tət ətrapiqa qarap, adəm yoqluqini kərüp, həliki misirlikni urup öltürüp, kumqa kəmüp yoxurup qoydi. ¹³ Ətisi u yənə qikip qariwidi, mana ikki ibranıy bir-biri bilən soquxuwatatti; u yolsızlıq kiliwatqan kixigə: — Öz qerindaxingni nemixqa urisən? — dedi.

¹⁴ Həliki kixi jawab berip: — Kim seni bizgə həkim wə soraqçı qilip qoydi? Həliki misirlikni öltürginingdək menimu öltürməkqimusən? — dedi.

Musa bu gəpni anglap qorkup öz iqidə: «Mən qiloqan ix jəzmən axkara bolup qaptu!» dəp oylidi. ■

¹⁵ Pirəwn həm bu ixtin həwər tepip, Musani öltürməkçı boldi; ləkin Musa Pirəwnning aldidin keqip, Midiyan zeminiqa berip

□ **2:10** «**Musa**» — ibranıy tilida «Musa» degən söz «tartip qikirix» degən söz bilən ahangdaxtur; qədimki Misir tilida «suning balisi» degən mənədə boluxi mumkin. Ahirida Musaning xərəplik burçı Israilni «su (yəni, Qızıl Dengiz)din yaki su arqilik qutkuzup qikirixdin ibarət bolidu. Oqurmənlər dikqət qilsa, Pirəwnlərnin isimlirining kəpinqə «mos» yaki «mosis» degən qoxumqə bilən ahirlaxqinini bayqiyalaydu. ■ **2:11** Ros. 7:23; Ibr. 11:24,25 ■ **2:14** Ros. 7:27

olturaklaxti. Bir küni, u kudukning yenioğa kelip olturdi. ■ ¹⁶ Midiyanning kahinining yettə kızı bar idi; ular kelip, atisining koylirini suqirixka su tartip okurlaroga quyup tolduruxka baxlidi. ¹⁷ U wakıtta *yerlik* padiqilar kelip, ularni heydidi, Musa kopup kızlaroga yardəm berip, koylirini suqirixip bardi.

¹⁸ Ular atisi Reuəlning kexioğa yenip kəlgəndə, ulardin: — Nemixka bugün xunqə tez yenip kədinglar? — dəp soridi.

¹⁹ Ular jawab berip: — Bir misirlik adəm bizni padiqilarning kolidin kutkuzdi həmdə biz üqün su tartip, koy padimizni suqiripmu bardi! — dedi.

²⁰ U kızlirioğa: — Undakta u kixi hazır nədə?! Uni nemixka sirtta taxlap kədinglar? Uni tamakka qakiringlar, — dedi.

²¹ Musa u kixi bilən billə turuxka maqul boldi. U kızı Zipporahni uningoga hotunlukka bardi.

²² U ayal uningoga bir oqul tuşup bardi; Musa «Mən yaqa yurtta musapirdurmən» dəp, uning ismini Gərxom dəp koydi. □ ■

²³ Nuroqun künlər etüp, Misirning padixahi öldi. Israillar öz kulluk haliti tüpəylidin ah-zar urup, nalə-pəryad kətürdi; kulluktin bologan pəryadi Hudaning huzurioğa berip yetti. ²⁴ Huda ularning ah-zarlırini anglap, Özining İbrahim bilən, İshak bilən wə Yakup bilən tüzgən əhdisini esigə

■ **2:15** Ros. 7:29 □ **2:22** «**Gərxom**» — muxu isim «yaqa yurtluk» degən söz bilən ahangdax. Musaning tunji balisioğa bu isimni koyuxi bəlkim Huda uningoga tapxurmakçi bologan hizmət ornining xu yərdə əməslikini bildürux üqün boluxi mumkin. ■ **2:22** Mis. 18:2, 3

aldi. ■ ²⁵ Xuning bilən Huda Israillarning hal-əhwalini kərdi wə Huda ularoqa kəngül bəldi.

3

Hudaning Musani qaqirixi

¹ Musa bolsa keynatisi Midiyanning kahini Yətroning qoy padisini baqatti. U qoylarni baxlap qəlning əng qetigə Hudaning teqi, yəni Hərəb teqining baqrioqa kəldi. □ ² Xu yərdə bir azoqanliqtin ərlep qıkiwatkan ot yalkuni iqidin Pərwərdigarning Pərixtsisi uningoqa kəründi. Mana, azoqanliq otta keyüwatkan bolsimu, lekin azoqan əzi keyüp kətmigənidi. □ ³ Musa: — Mən berip, bu ajayip mənzirini kərüp baqay; azoqanliq nemixka keyüp kətməydiqandu? — dəp oylidi.

⁴ Pərwərdigar uning buni kərgili yoldin qətnəp *azoqanliqqa* kəlginini kərđi; Huda azoqanliq iqidin uni: — Musa! Musa! — dəp qaqirdi. U: Mana mən! — dəp jawab bərđi. □

■ **2:24** Yar. 15:14 □ **3:1** «**Yətro**» — Reuəlning yənə bir ismi. Bəzidə «Yətər» dəpmu yezilidu. «**U qoylarni baxlap...**» — Ottura Xərktə padiqilar adəttə qoylirini baxlap ularning aldida mangidu. «**Hərəb**» — Sinay teqining yənə bir nami. □ **3:2** «**Pərwərdigarning Pərixtsisi**» — Təwrat dəwrđə in-tayin alahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti. «Təbirlər» həm «Qoxumqə səz»imiznimu kərüng. □ **3:4** «**Musa, Musa**» — adəmning ismini ikki qetim qaqirix — Hudaning uningoqa boləqan qongkur mehir-muħəbbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu.

⁵ U uningoa: — Bu yergə yəkin kəlmə; putlir-
ingdin kəxingni saloın; qünki sən turoıan bu
yər mukəddəs jaydur. □ ■ ⁶ Mən atangning
Hudasi, İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi
wə Yakupning Hudasidurmən, — dedi.

Buni anglap Musa Hudaıa qaraxtin qorkup,
yüzini etiwaldi.■

⁷ Pərwərdigar uningoa mundak dedi: —
Bərək, Mən Misirda turuwatkan kowmimning
tartiwatkan azab-okubətlirini kərdum,
nazarətgilərnıng ularni *harlawatkanlıkıdin*
kiloıan pəryadini anglıdim; qünki Mən ularning
dərdlirini bilimən. ■ ⁸ Xunga Mən ularni

misirliklərnıng kolıdin kutkuzup, xu zemındın
qikırip, yahxi həm kəng bir zemınoıa, süt
bilən həsəl ekıp turıdıoıan bir zemınoıa, yəni
Kanaaniy, Hıttiy, Amoriy, Pərizziy, Hıwiylar wə
Yəbusiylarning yurtıoıa elıp berixka qüxtüm.

⁹ Mana əmdi İsrailarning nalə-pəryadı Manga
yətti, misirliklərnıng ularoıa kəndak zulum
kiloıanlıkınimu kərdüm. ¹⁰ Əmdi sən kəl, Mən
seni həlkim İsrailarnı Misirdin elıp qikırix üqün
Pirəwnning aldıoıa əwətimən, — dedi.■

¹¹ Lekin Musa Hudaıa: — Mən kim idim,
Pirəwnning aldıoıa berıp İsrailarnı Misirdin
qikıralıoıudək? — dedi.

¹² U jawab berıp: — Bərək, Mən sən bilən billə

□ **3:5 «Mukəddəs jay»** — «Mukəddəs Kitab»ta, «mukəddəs»
degən söz «Hudaıa məhsus ataloıan», «Hudaning ixlitixigə
məhsus ayrıloıan», «Hudaııla mənsup» degəndək mənidə
ixlitilidu. ■ **3:5** Yə. 5:15 ■ **3:6** Mat. 22:32; Mar. 12:26;
Luıa 20:37; Ros. 7:32 ■ **3:7** Ros. 7:34 ■ **3:10** Zəb. 105:26;
Hox. 12:14; Mik. 6:4; Ros. 7:35

bolimən; sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taoqda Hudaqqa ibadət qilisilər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu, — dedi. □ ■

¹³ Xuning bilən Musa Hudaqqa: — Mən Israillarning qexioqa berip ularqqa: «Atabowiliringlarning Hudasi meni qexinglarqqa əwətti» desəm, ular məndin: «Uning nami nemə?» — dəp sorisa, ularqqa nemə dəp jawab berimən? — dedi.

¹⁴ Huda Musaqqa: — Mən «Əzəldin bar Boloquqi»durmən — dedi.

Andin U: — Berip, Israillarqqa: ««Əzəldin bar Boloquqi» meni qexinglarqqa əwətti» dəp eytkin, dedi. □

¹⁵ Huda Musaqqa yənə: — Israillarqqa: — «Atabowiliringlarning Hudasi, Ibrahımning Hudasi, Ishakning Hudasi wə Yakupning Hudasi boloqan «Yahwəh» meni qexinglarqqa əwətti; U: *Yahwəh degən* bu nam əbədgiqə Mening namim bolidu, dəwrdin-dəwrgiqə Mən xu nam bilən əskə elin-

□ **3:12 «sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taoqda Hudaqqa ibadət qilisilər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu»** — qizik ix xuki, Huda Musaqqa kərsətməkqi boloqan ispat-bəlgə u Hudaning əmrigə itaət kilip, uzun waqit ətkəndin keyin andin kərulidu; demək, Musaning iman-etiqadi xuning bilən sinilidu. ■ **3:12**

Yə. 1:5 □ **3:14 «Mən «Əzəldin bar Boloquqi»durmən»** — yaki «Mən əsli Əzümdurmən» yaki «Həmixə barning Əzi Məndurmən». Bu nam (ibraniy tilida «Yahwəh»), xühşisizki, Hudaning heq əzgərməydiqanliqi, uning hərdaim «waqittin sirt»ta turuwatqanliqi, ətmüx, hazır yaki kəlgüsi waqitlar bilən qəklənməydiqanliqini kərsitip təkitleydu. Adəttə tərjimimizdə bu nam «Pərwərdigar» dəp tərjimə kilinidu.

imən, dəydu» — degin.□

¹⁶ — Berip, Israilning aqsakallirini yioqip ularoqa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, yəni Ibrahım, Ishaq wə Yakupning Hudasi boləqan Pərwərdigar manga kərünüp: — Mən silərnı yoklap kəldim, Misirda silərgə qandak muamilə kiliniwatkanlikini kərdüm; □ ¹⁷ xuning üqün sözüm xudurki, Mən silərnı Misirning zulumidin qikirip, Qanaaniylar, Hıttiyar, Amoriylar, Pərizziylər, Hiwiylar wə Yəbusiylarning zemini, yəni sūt bilən həsəl ekıp turidioqan zeminəqə elip barimən, dedi, — degin, dedi.

¹⁸ — Xuning bilən ular sening sözüggə kulak salidioqan bolidu. U waqıtta sən, özüng wə Israilning aqsakalliri bilən birgə Misir padixahining aldioqə berip, uningəqə: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar biz bilən kərüxti. Əmdi sizdin ətünimizki, bizgə üq künlük yolni besip, qəlgə berip, Hudayimiz Pərwərdigarəqə qurbanlik kilixqə ijazət bərgəysiz» — dənglar.

¹⁹ Lekin Misir padixahining hətta kudrətlik bir qolning astida turupmu, silərnı yənıla qoyup bərməydiyini bilimən. ²⁰ Xunga qolumni uzitip, misirliklarnı Mən öz zemini iqidə kərsətməkqi boləqan hərhil karamət-məjzilirim bilən urimən; andin *Pirəwn* silərnı qoyup beridu.

²¹ Bu qowmni misirliklarning aldida iltipat

□ **3:15 «Yahwəh»** — daim tərjimimizdə «Pərwərdigar» degən nam bilən tiləqə elinidu. U toqruluk 3:14tiki izahatni kərüng.

□ **3:16 «Yoklax»** — bu peil Huda bilən munasiwətlik ixlitilgən bolsa, oqəmhorluk kilix, insanning halidin həwər elixni öz iqigə alidu.

tapturimən wə xuning bilən xundak boliduki, silər xu yərdin qıqkıninglarda, kuruq kəl qıqmaysilər. ²² Bəlki hər bir ayal kixi öz qoxnisidin wə öz əyidə olturuxluq yat ayaldin kümüx zinnət buyumliri, altun zinnət buyumliri wə kiyim-keqəklərni tələp kılıdu. Bu nərsilərni oqul-kızlıringlarəta taqaysilər, kiydürisilər; xu tərıkidə misirliklərdin olja alətan bolisilər, — dedi.■

4

Hudaning Musəta alahidə iktidar ata kılıxi

¹ Musa jawab berip: — Mana, ular mangu ixənməy turup, sözümgə kəlax salmaydu, bəlki: «Pərwərdigar sanga kərünmidi», deyixi mumkin, dedi.

² Pərwərdigar uningəta: — Kəlungdiki bu nemə? — dəp soridi.

U: — Bu bir həsa, dəp jawab bərdi.

³ U: — Uni yərgə taxla, dedi. Uni yərgə taxliwidi, u bir yılanəta aylandı; Musa uning aldidin kaqti.

⁴ Andin Pərwərdigar Musəta: — Kəlungni uzitip, uni kuyrükidin tut, dewidi, u kəlını uzitip, uni tutti. U yənə uning kəlida həsiəta aylandı.

⁵ *Pərwərdigar yənə:* — Buning bilən ular ata-bowilirining Hudasi, yəni İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasi bolətan Pərwərdigarning sanga kərünginigə ixinidu, — dedi.

■ 3:22 Mis. 11:2; 12:35; əz. 39:10

⁶ Pərwərdigar uningəya yənə: — Qolungni qoynungəya saləin, dewidi, u qolini qoynioya selip qikiriwidi, mana, qoli pesə-mahaw kesiligə giriptar bolup qardək akirip kətti.

⁷ Andin uningəya: — Qolungni yənə qoynungəya saləin, dewidi, qolini qoynioya saldi. Uni yənə qoynidin qikiriwidi, mana, əz əksigə kelip ətlirining baxka yərliridək boldi.

⁸ Pərwərdigar yənə: — Xundak boliduki, əgər ular sanga ixənməy, aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu. □ ⁹ Həlbuki, ular bu ikki məjizigə yənila ixənmisə wə ya səzünggə kulak salmisa, undakta sən *Nil* dəryasining süyidin elip, quruk yərgə təkkin. Xuning bilən sən dəryadin aloqan su quruk yər üstidə qanoya aylinidu, dedi.■

¹⁰ Andin Musa Pərwərdigarəya: — Əy Igəm, mən əslidinla gəpkə usta əməstim, sən qulungəya səz qiloqandin keyinmu yənila xundak; qünki mən aqzim kalwa wə tilim eqir adəmmən, — dedi.

¹¹ Pərwərdigar uningəya: — Kim insanoya eqiz bərgən? Kim adəmni gaqa yaki gas, kərgüqi yaki kor qiloqan? Xundak qiloquqi Mən Pərwərdigar əməsmu? ¹² Əmdi sən barəin, Mən Əzüm sening aqzing bilən billə bolimən, nemə səzləydiyiningni sanga əgitip turimən, — dedi.■

¹³ Ləkin u: — Əy Igəm! Səndin ətünüp qalay, Sən *bu ixka* halioqan *baxka* birsini əwətip, xuning

□ **4:8 «Aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu»** —Ibraniy tilida «aldinki məjizilik alamətning gepigə kulak salmisa, ular ikkinqi məjizilik alamətning gepigə ixinidu». ■ **4:9** Mis. 7:19 ■ **4:12** Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luqa 12:12

qoli bilən qiləin! — dedi.

¹⁴ Buni anglap Pərwərdigarning oʻzəzipi Musoʻqa tutixip: — Lawiylardin boləjan akang ʻHarun bar əməsmu? Uning gəpni obdan qilalaydioqinini bilimən. Mana, u əmdi sening aldingoʻqa qikixka allikəqan yoloʻqa qikti; u seni kərsə, kəngli tolimu hux bolidu. ¹⁵ Əmdi dəydioʻqan gəplərni uningəqa eyt; Mən Əzüm sening aolzing bilən billə wə uning aolzi bilən billə bolimən, nemə kilix kerəkliringlarni silərgə əgitimən. □ ■

¹⁶ ʻHarun sening ornungda həkəkə səzləydu; xundək boliduki, u sanga eoʻiz bolidu, sən uningəqa Hudadək bolisən. ¹⁷ Bu ʻhasini kolungəqa elip, uning bilən xu məjizilik alamətlərni kərsitisən, — dedi.

Musaning Misiroʻqa kaytixi

¹⁸ Xuning bilən Musa keynatisi Yətroning kəxioʻqa yenip berip, uningəqa: — Manga ijazət bərgəyla, Misirdiki kəringdaxlirimning kəxioʻqa baray, ular ʻhayatmu, əməsmu kərup kələy, dedi. Yətro Musoʻqa: — Aman-esən berip kəlgin, — dedi.

¹⁹ Musa tehi Midiyandiki waqtida, Pərwərdigar uningəqa yənə: — Misiroʻqa yenip barəin! Qünki sening jeningni istigən kixilər əlup kətti, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Musa ayali wə oʻqullirini elip, ularni bir exəkkə mindürüp, Misir zeminioʻqa berixka yoloʻqa qikti. Mangəqanda Musa Hudaning ʻhasisini aloʻqə kətti.

□ **4:15** «Əmdi dəydioʻqan gəplərni uningəqa eyt» — ibraniy tilida «uningəqa gəp kilip aolzioʻqa dəydioʻqan səzlərni saləin».

■ **4:15** Mis. 7:2

21 Pərwərdigar Musağa: — Misiroğa yenip barqiningda sən agah bol, Mən qolungoğa tapxuroğan barliq karamətlərnı Pirəwnning aldida kərsətkin. Lekin Mən uning kənglini həlkni qoyup bərmigüdək kattik kilimən.

22 Sən Pirəwngə: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israil Mening oqlum, Mening tunji oqlum bolidu. 23 Xuning üqün Mən sanga: Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bər, dedim. Uningoğa yol qoyuxni rət kilidioğan bolsang, sening tunji oqlungni öltürimən» — degin, — dedi.□

24 Əmma Musa səpər kilip bir konaloquğa kəlgəndə, Pərwərdigar uningoğa uqrap, uni öltürüwətməkqi boldi. 25 Xuning bilən Zipporah bir qakmaq texini elip, oqlining hətnilikini kesip, uni erining ayioqoğa taxlap: — Sən dərwəkə aldimda kan təkər ər ikənsən! — dedi.□

26 Xuning bilən Pərwərdigar uni qoyup bərđi (bu qaşda Zipporah uningoğa: «Sən dərwəkə aldimda kan təkər bir ər ikənsən!» — dedi. Bu səzini u hətnə tüpəylidin eytti).□

27 Pərwərdigar Hərunoğa: — Sən qəl-

□ 4:23 «Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bər, dedim. Uningoğa yol qoyuxni rət kilidioğan bolsang, sening tunji oqlungni öltürimən» — yaki «Oqlumni Əzümgə ibadət kilixka qoyup bərgin degən bolsammu, sən uni qoyup bərmiding. Bu səwəbtin Mən əmdi sening tunji oqlungni öltürimən». □ 4:25 «hətnilikini... ayioqoğa taxlap» — yaki «hətnilikini... ayioqoğa təgküzüp». «Sən dərwəkə aldimda kan təkər ər ikənsən!» — Zipporahning bu səzi wə bu sirlik wəkə toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ 4:26 «hətnə tüpəylidin» — muxu yərdə ibraniy tilida «hətnə» kəplük xəklidə — «hətnilər».

bayawanıya berip, Musa bilən kərükkin, dewidi, u berip Hudaning teqida uning bilən uqrixip, uni söydi.

²⁸ Musa özini əwətkən Pərwərdigarning həmmə sözliri bilən qilixka buyruyan barlıq möjizilik alamətləni Hərunıya dəp bərdi. ²⁹ Andin Musa bilən Hərun berip, Israillarning barlıq aqsakallirini yiqdi. ³⁰ Hərun Pərwərdigarning Musaya eytkən həmmə sözlirini bayan kildi wə həlkning kəz aldida xu möjizilik alamətləni kərsətti. ³¹ Buni kərüp, həlk ixəndi; Pərwərdigarning Israillarni yoklap, ular uqriyan harlıqlarni kərgənlikini angliyan haman, baxlirini egip səjdə qilixti.

5

Musa wə Hərunning Pirəwn bilən kərüküxi

¹ Andin Musa bilən Hərun Pirəwnning aldiya berip, uningya: — Israilning Hudasi Pərwərdigar sanga: — «Ularning berip qəldə Manga ibadət kilip, həyt ötküzüxigə qowmimoya yol qoysun» dəydu, — dedi.

² Ləkin Pirəwn jawab berip: — Uning səzigə kulak selip, meni Israilya yol qoyuuzidioyan kandaq Pərwərdigar ikən u? Mən u Pərwərdigarni tonumaymən həm Israiloqimu yol qoymaymən, dedi.■

³ Ular söz kilip: — Ibraniylarning Hudasi biz bilən kəruxti. Xunga etünimizki, bizgə

■ 5:2 Mis. 3:19; Ayup 21:15

Pərwərdigar Hudayimizə qurbanlik sunux üqün bizgə qəlgə berixka üq künlük yoloğa ruhsət bərgəysiz. Bolmisa, U bizni waba yaki kiliq bilən uruxi mumkin, — dedi.■

⁴ Lekin Misirning padixahi ularəğa jawab berip: — Əy Musa wə Hərun, nemixka ikkinglar həlkni ixliridin tohtitip qoymaqci bolisilər? Berip öz əpkixinglarni kətürünglar! — dedi.

⁵ Pirəwn yənə: — Mana, həlk yurtta ziyadə awup kətti. Silər bolsanglar, ularni əpkəxliridin halas qilməqçisilər, dedi.

⁶ Xu küni Pirəwn nazarətqilərgə wə nazarətqilərnin qol astidiki ix baxliriəğa buyruk qüxürüp: —

⁷ Həzirdin baxlap həlkqə ilgirikidək kesək kuyuxka saman bərmənglar! Ular samanni əzliri yiəsun. ⁸ Lekin ilgiri qanqilik kesək kuyup kəlgən bolsa, həlihəm kəm qilmay xunqilik kesək kuydurunglar; qünki ular hurunlixip: «Hudayimizə qurbanlik ətküzüxkə bizni barəqili qoy» dəp qəlwə qilixiwatidu. ⁹ Əmdi ularni öz ixioğa toluq bənd bolup, yaloqan-yawidaq gəplərgə kulak salmasliki üqün, bu adəmlərnin üstigə tehimu eqir əmgəklərnin yüklənglar, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən həlkning üstidiki nazarətqilər bilən ix baxliri qikip həlkqə: Pirəwn xundaq dediki, mən əmdi silərgə saman bərməydiəqan boldum. ¹¹ Əzünglar beringlar, əzünglar üqün kəyərdin saman tapalisanglar, xu yərdin elip kelinglar; lekin qilidiəqan ixliringlar bolsa qilqilikmu keməytilməydu, — dedi.

■ 5:3 Mis. 3:18

12 Buning bilən həlq pütkül Misir zeminioğa tarilip, samanning ornioğa pahal yioqixka baxlıdi.

13 Nazarətqilər bolsa ularni kıstap: Silərgə saman berilgən qaşdikidək həzirmu hər künlük ixni xu küni kılinglar, dedi.

14 Israillarning üstigə Pirəwnning nazarətqiliri tərpidin qoyuloğan Israillik ix baxliri tayak yedi wə: — Tünügün wə bugün nemixka kesək quyux wəzipsini burunkidək toxkuzup orunlimidinglar?! — dəp til ixitti.

15 Andin Israillik ix baxliri Pirəwnning aldioğa berip: Nemixka öz kullirioğa mundak muamilə kilidila? 16 Öz kullirioğa heq saman berilmidi. Lekin *nazarətqilər* yənila «kesək quydurunglar» dəp bizni buyruydu. Mana, öz kulliri tayak yəwatidu, əmma əyib bolsa əzlrining adəmliridə, dəp pəryad kildi.

17 Lekin u yənə: — Silər hurun ikənsilər! Hurun ikənsilər! Xunga silər: «Berip Pərwərdigarəğa qurbanlik ötküzüximizgə ijazət bər dəwatisilər.

18 Kaytip berip ixingni kılix! Silərgə saman berilməydu, birak kesəkləni bəlgiləngən san boyiqə *awwalkidək* toluq tapxuruxisən, dedi. 19 Israillik ix baxliri *Pirəwnning*: «Silər hər künlük wəzipənglarni, yəni tələp kıloğan kesəkləni bəlgiləngən sandin keməytsənglar kət'iy bolmaydu» deginigə qarap, bexioğa bala-qazaning qüxidioğanlikini bilixti. 20 Ular Pirəwnning aldidin qıqip keliwatqinida, ular bilən kərüxüxkə kelip xu yərdə saklap turoğan Musa wə Hərun bilən uqrixip qaldı. 21 Ular Musa bilən Hərunə: — Bizni Pirəwnning nəziridə wə uning əməldarlırining nəziridə

sesitip, bizni öltürüxkə ularning qolıoqa kıliq tutquzoqıninglar üqün, Pərwərdigar silərnıng üstünglaroqa həküm kılsun! — dedi.□

Hudaning Israillarnı azad kılixka wədə kılixı

²² Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioqa yenip berip unıngoqa: — Əy İgəm, nemixka bu həlkni balaqa tikting? Sən nemə üqün meni əwəttıng? ²³ Qünki mən Pirəwnning aldioqa kirip Sening naming bilən söz kıloqınımın tar-tıp, u bu həlkning üstıgə tehimu ziyadə azab kıloqılı turdı. Əmma Sən tehiqə qowmingni heq qutkuzmıdıng, — dedi.

6

¹ Lekin Pərwərdigar Musoqa: — Əmdi sən Mening Pirəwngə kılidioqanlirimni kərisən; qünki u qudrətlik bir qoldın məjburlinip, ularni qoyup beridu, qudrətlik bir qolning səwəbidin özıning zeminidin ularni qoqlap qıkiriwetidu, — dedi.

² Andin Huda Musoqa *yənə* söz kılip mundaq dedi: — Mən Pərwərdigardurmən. ³ Mən İbrahımoqa, İshakka wə Yakupka Qadir-mutlək Təngri süpitidə kəründüm; lekin «Yahwəh» degən namim bilən ularoqa axkara tonulmidim.

□ **5:21 «Əməldarliri»** — ıbraniy tilida «hızmətkarliri» yaki «qulliri». Gərqə muxu kixilər Pirəwnning ordısida əməldarlik orunda turoqan bolsimu, lekin ular yənıla Pirəwnning «qulliri» dəp hesablanoqan bolsa kerək.

□ 4 Mən ular bilən: — «Silər musapir bolup olturoğan zeminni, yəni Qanaan zeminini silərgə berimən» dəp, ular bilən əhdə baqlixip wədə kıloğanmən. ⁵ Əmdi Mən misirliklər kıl kılıp zulum saloğan Israillarning aq-zarlırını anglap, kıloğan xu əhdəmni esimgə aldim.

⁶ Xunga Israillaroğa mundaq degin: — «Mən Pərwərdigardurmən; Mən Özüm silərnı misirliklərnıng eoqır yūkliri astidin qıqirip, ularnıng kulluqidin azad kılıp, qolumni uzitip ularoğa qong balayi'apətlərnı qūxürüp, silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən.

□ ⁷ Silərnı Əz kowmim boluxka qobul kılımən wə Özüm Hudayinglar bolimən; xuning bilən silər özünqlarnı misirliklərnıng yūklirining astidin kütquzup qıqaroquqining Mən Hudayinglar Pərwərdigar ikənlikini bilisilər. ⁸ Mən xuning bilən silərnı qol kətürüp İbrahimoğa, İshakka wə Yaqupka berixkə kəsəm kıloğan zeminə elip barimən; Mən u yərnı silərgə miras kılıp zeminlikka berimən; Mən Pərwərdigardurmən».

⁹ Bularnıng həmmisini Musa Israillaroğa dəp bərdi; lekin ular eoqır kulluq azabidin piqanoğa qūxkən bolup, uningə kulak salmidi. □

□ **6:3 «Yahwəh»** — muxu namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərjimə kılımiz. «Yahwəh» degən namim bilən ularoğa axkara tonulmidim» degən sözlər toqruluk «koxumqə səz»imizni kərüng. □ **6:6 «silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən»** —ıbraniy tilida «gaal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kərüng. □ **6:9 «piqanoğa qūxkən bolup,...»** —

yaki «səwrsizliktin qidimay,...»

¹⁰ Andin Pərwərdigar Musaqə yənə: — ¹¹ Berip Misirning padixahı Pirəwngə: «Israillarning zeminingdin ketixigə yol qoy», dəp eytkin, dedi.

¹² Ləkin Musa Pərwərdigarning aldida: Mana, Israillar manganə kulaq salmiqan yərdə, Pirəwn qandakmu məndək kalpuki hətnə qilinmiqan bir adəmgə kulaq salsun? — dedi.□

¹³ Əmma Pərwərdigar Musa wə Hərunqə səzləp, ularning Israillarqə wə Misirning padixahı Pirəwngə Israillar toqruluq: — «Ular Misir zeminidin elip qikirilsun» degən əmr yətküzüxini buyrudi.

Musa bilən Hərunning əjdadliri, nəsbənamisi

¹⁴ Təwəndikilər jəmət baxliqliri: — Israilning tunji oqlı bolqan Rubənniŋ oqulliri Hənuq, Pallu, Həzron wə Karmi. Bular bolsa Rubənniŋ nəsiliri idi.■

¹⁵ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, Oħad, Yəqin, Zoħar wə qanaanlik ayaldin bolqan Saullar idi; bular Ximeonning nəsiliri idi.■

¹⁶ Lawiyning oqullirining isimliri, nəsbənamilirigə əsasən: Gərxon, Koħat wə Mərari; Lawiyning əmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi.■

□ **6:12** «kalpuki hətnə qilinmiqan» — bu səzlər bilən Musa əzining əozi kalwa bolupla qalmay, yənə (əzining 4:10-17də hatiriləngən Hudaqə bolqan qaxxaxlirini əsləp) əzining Hudaning aldida heli nalayiq ixlarni qiloqanlikini, gəp-səzdə gunahı bar adəm ikənlikinimu kərsətməqci. ■ **6:14** Yar. 46:9; Qəl. 26:5; 1Tar. 5:3 ■ **6:15** Yar. 46:10; Qəl. 26:12; 1Tar. 4:24 ■ **6:16** Yar. 46:11; Qəl. 3:17; 26:57; 1Tar. 6:1-30

17 Gərxonning oqulliri aililiri boyiqə: — Libni wə Ximəy.■

18 Koħatning oqulliri: — Amram, Yizħar, Həbron bilən Uzziəl. Koħat bir yüz ottuz üq yil əmür kərđi.■

19 Mərarining oqulliri: — Maħli wə Muxi. Bular nə səbnamiliri boyiqə Lawiyning nəsiliri idi.■

20 Amram əz ħammisi Yokəbədni hotunlukka aldi, Yokəbəd uningə ħarun wə Musani tuqup bərđi. Amram bir yüz ottuz yəttə yil əmür kərđi.□ ■

21 Yizħarning oqulliri: — Korah, Nəfəg wə Zikri idi.

22 Uzziəlning oqulliri: — Mixəəl, Əlzəfan wə Sitri idi.

23 ħarun bolsa Nahxonning singlisini, yəni Aminadabning kizi Elixebani hotunlukka aldi. U uningə Nadab bilən Abihuni, wə Əliəzar bilən Itamarni tuqup bərđi.■

24 Korahning oqulliri: — Assir, Əlkanah wə Abi'asaf; bular Korahlarıning nəsiliri idi.

25 ħarunning oqli Əliəzar Putiəlning kizlirining birini hotunlukka aldi; u uningə Finiħasni tuqup bərđi; bular bolsa əz nə səbi boyiqə ħəmmisi Lawiyalarıning jəmət baxkliri idi.

26 Pərwərdigarning: — Israillarni qoxunlardək top-topi bilən Misir zeminidin elip qikinglar, degən əmrini tapxuriwaloquqilar dəl muxu

■ 6:17 1Tar. 6:2; 23:7 ■ 6:18 1Tar. 6:3; 23:12 ■ 6:19 1Tar. 6:4; 23:21 □ 6:20 «Amram əz ħammisi Yokəbədni hotunlukka aldi» — xu qaqda əz ħammisini hotunlukka elix mən'i kilingən əmr («Law.» 18:12-23) tehi Israiloğa berimligənidi.

■ 6:20 Mis. 2:1; Qel. 26:59 ■ 6:23 Qel. 3:2; 26:60; 1Tar. 5:29; 24:1

Harun bilən Musa idi. ²⁷ Israillar Misirdin qıqırilsun, döp Misirning padixaşi Pirəwngə söz kılğanlar däl bu kixilər, yəni muxu Musa bilən Harun idi.

Harunning Musaoğa wakalitən sözlixı

²⁸ Pərwərdigar Misirning zeminida Musaoğa söz kılğan waqtida ²⁹ Musaoğa: «Mən Pərwərdigardurmən. Sanga eytkinimning həmmisini Misirning padixaşi Pirəwngə degin», döp əmr kildi.

³⁰ Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: — Məndək kalpuki hətnə kılınmioğan bir kixigə Pirəwn kandaqmu kulak salsun?» — döp jawap bərgənidi. ■

7

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoğa: — Mana, Mən Pirəwnning aldida seni Hudaning ornida kildim. Akang Harun bolsa sening pəyoğəmbiring bolidu. ² Mən sanga buyruqinimning həmmisini *uningoğa* dəysən; andin akang Harun Pirəwngə uning öz zemindin Israillarnı qoyup berixi kerəklıki toqrisida söz kılidu. □ ■ ³ Lekin Mən Pirəwnning kənglini qattıq kılınmən; buning bilən Mən Misir zeminida möjzilik alamətlər wə karamətlirimni köplöp

■ **6:30** Mis. 6:12; Mis. 4:10 □ **7:2** «Harun bolsa sening pəyoğəmbiring bolidu» — demək, Harun əzi Musaning sözlirini Pirəwngə yaki həlkəyə yətküzidu. ■ **7:2** Mis. 4:14

kərsitimən. ⁴ Xundaktimu, Pirəwn silərgə kulaq salmaydu. Əmma Mən Misirning üstigə həküm qikirip kolumni uzitip, qong balayi'apətlərnı quxürüp, koxunlirim boləan Əz kowmim Israillarnı Misir zeminidin qikirimən. ⁵ Əz kolumni Misirning üstigə sozoqinimda, Israillarnı ularning arisidin qikarəqinimda misirliklər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu, — dedi.

⁶ Musa bilən Hərun xundak kildi; Pərwərdigar ularəa kəndak tapiloqan bolsa, ularmu xundak kildi.

⁷ Ular Pirəwngə səz kəloqan waqıtta Musa səksən yaxka, Hərun səksən üq yaxka kirgənidi.

Hərunning həsisi

⁸ Pərwərdigar Musa bilən Hərunəa səz kilip: —

⁹ Əmdi Pirəwn silərgə: — Əzünqlarnı təstiklap bir məjizə kərsitinglər, desə, sən Hərunəa: — Həsangni elip Pirəwnning aldioqə taxliəqin, dəp eytkin. Xundak kilixi bilənla həsa yılanəa aylinidu, dedi.

¹⁰ Xuning bilən, Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioqə berip, Pərwərdigarning buyruəqinidək kildi; Hərun həsisini Pirəwn bilən uning əməldarlırining aldioqə taxliwidi, u yılanəa aylandı. □ ¹¹ U waqıtta Pirəwn danixmənliri wə sehrigərlirini qakirtip kəldi; Misirning jadugərlirimu əz jadusi bilən ohxax ixni kildi.

□ **7:10** «**Pirəwnning əməldarliri**» — məzkur kitabta «Pirəwnning əməldarliri» ibraniy tilida «hizmətkarliri» degən səz bilən ipadilinidu.

¹² Ularning hər biri öz hasisini taxlidi; ular mu yilanoğa aylandi. Lekin Harunning hasisi ularning hasilirini yutup ketti. ¹³ Birak Pərwərdigar eytkandək Pirəwnning kəngli kattiklik bilən Pərwərdigar eytkandək ularoğa kulak salmidi.

Birinqi apət — kan apiti

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musoğa mundak dedi: — Pirəwnning kəngli kattik; u kowmni koyup berixni rət kilidu. ¹⁵ Əmdi sən ətə səhərdə Pirəwnning kexioğa baroqin (xu waqıtta u su boyioğa qikidu) — Sən uning bilən kəruşükə dəryaning boyida saklap turoqin; yilanoğa aylanoqan hasini qolungoğa eliwal. ¹⁶ Sən uning oğa mundak degin: — «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar meni aldingoğa: «Qəldə Manga ibadət kilixi üqün kowmimni koyup bər» deyixkə əwətkənidi; lekin mana, bu waqitkiqə heq anglimiding. ¹⁷ Xunga Pərwərdigar sanga: — «Sən xu *alamət* bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən», dəydu — Mana, mən qolumdiki hasa bilən dəryaning süyini ursam, su kanoğa aylinidu, ¹⁸ dəryaning belikliri ölöp, dəryaning süyi sesip ketidu; misirliklər sudin səskinip, iqəlməydiqan bolup qalidu».

¹⁹ Pərwərdigar Musoğa yənə: — Sən Harunoğa: — Hasangni elip misirliklarning suliri kanoğa aylansun dəp ularning üstigə, yəni ekınliri, əstəngliri, kəlliri wə su ambarliri üstigə qolungni uzatqin. Xuning bilən pütkül Misir zeminida, hətta yaqıq wə tax kaqılardiki sularmu kanoğa aylinidu, degin, dedi.

20 Musa bilən Hərun Pərwərdigarning buyruqinidək kildi; Hərun Pirəwn wə əməldarlırining kəz aldida həsini kətürüp, dəryaning süyini uruwidi, pütün dəryaning süyi kənoqa aylinip kətti. ■ 21 Dəryadiki beliklər ölüp, dəryaning süyi sesip kətti. Misirliklər dəryaning süyini iqəlməydiqan bolup kaldi, pütkül Misir zemini kənoqa toldi. 22 Ləkin Misirning jadugərlirimu əz jaduliri bilən həm xundak kildi. Bu səwəbtin Pərwərdigar eytkəndək Pirəwnning kəngli kəttik bolup, ularqa kulaq salmidi; 23 əksiqə Pirəwn öyigə kəytip ketip, bu ixka həq pisənt kilmidi. 24 Dəryaning süyini iqəlmigini üqün barlıq misirliklər iqküdək su tēpik üqün dəryaning ətrəplirini kolidi. 25 Pərwərdigar dəryani urup, yənə yəttə kün ətti.

8

İkkinqi apət — paqa apiti

1 Andin Pərwərdigar Musoqa: — Pirəwnning aldioqa berip uningqa: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Manga ibadət kilixka Əz kəwmimni koyup bər. 2 Ləkin ularni koyup berixni rət kilsang, mana, Mən dəlitingning həmmə yerini pakılar bilən basturup urimən. 3 Dəryada top-top pakılar pəyda bolup, *dəryadin* qikip ordangoqa, hujrangoqa,

■ 7:20 Mis. 17:5; Zəb. 78:44; 105:29

orun-körpənggə, əməldarliringning öylirigə kiriwalidu, xuningdək həlkingning uqisioqa, tonur wə tənigniliringgə yamixip qikiwalidu. □

⁴ Paqilar özüngning üstibexioqa, həlkingning üstibexioqa wə həmmə əməldarliringning üstibexioqa yamixip qikiwalidu» — degin, — dedi. ⁵ Pərwərdigar Musoqa: — Sən Hərunoqa: Paqilarning Misir zeminining üstigə qikixi üqün qolungni uzitip, hasangni ekinlar, ətənglər wə kölləning üstigə xiltioqin, degin — dedi.

⁶ Xuning bilən Hərun qolini Misirning suliri üstigə uzatti; xundak qiliwidi, paqilar qikip Misir zeminini kaplidi. ⁷ Lekin jadugərlərmu öz jaduliri bilən ohxax ixni kilip, Misir zemini üstigə paqilarni pəyda kildi. ⁸ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip: — Paqilarni məndin wə həlkimdin neri kilix üqün Pərwərdigardin ətününglar. Xundak bolsa, mən həlkingni Pərwərdigarqa qurbanlıq kilsun dəp qoyup berimən, dedi.

⁹ Musa Pirəwngə: — Boptu, mən izzitingni kilay, pəkət dəryadiki paqilarla kəlip, baxkiliri özüngdin wə öyliringdin ayrilsun dəp, sən, əməldarliring wə həlking üqün mening dua kilidioqan waqtimni bekitkin, dedi. □

¹⁰ U jawab berip: — Ətə bolsun, dedi.

Musa uningqa: — Hudayimiz Pərwərdigarqa ohxax heqbirining yoklukini bilixing üqün sening deginingdək bolsun. ¹¹ Paqilar səndin, öyliringdin, əməldarliring wə həlkingdin qikip

□ **8:3 «ordangoqa»** — yaki «öyünggə». □ **8:9 «mən izzitingni kilay»** — ibraniy tilida «məndin izzətkə muyəssər boləqin».

ketidu; pəkət dəryadila kalidu, dedi.

¹² Xuning bilən Musa wə Ҳарун Pirəwnning aldidin qikip kətti. Andin Musa Pirəwnning üstigə əwətilgən paқilar тоқrisida Pərwərdigarоја nida қildi.

¹³ Pərwərdigar Musaning tiliginidək қildi. Buning bilən оylərdiki, һoylilardiki wə etizlardiki paқilar оldi.

¹⁴ Həlk ularni yiqip dəwə-dəwə қildi, *pütkül* yurt-zemin sesiqilikқа toldi. ¹⁵ Lekin Pirəwn apəttin halas bolојinini kərgəndə, kənglini қattik қilip, Pərwərdigar eytkinidək ularоја қulақ salmidi.■

Üqinqi apət — paxa apiti

¹⁶ Andin Pərwərdigar Musоја: — Sən Ҳарunoја: — Ҳasangni uzitip, yərning topisini urојin. Buning bilən u paxioја aylinip, pütkül Misir zeminini қaplaydu, degin, — dedi.□

¹⁷ Ular xundақ қildi; Ҳарун қolini uzitip һasisi bilən yərning topisini uruwidi, adəmlər wə һaywanlarning üstibexini paxa basti; pütkül Misir zeminidiki topa-қanglar paxioја aylandi.■

¹⁸ Jadugərlərmu öz jaduliri bilən xundақ қilip paxa pəyda қilixқа urunојan bolsimu, pəyda қilalmidi. Paxilar bolsa һəm adəmlərnin һəm һaywanlarning üstibexini қaplap kətti.

¹⁹ Andin jadugərlər Pirəwnгə: — Bu ix Hudaning barmikining қilојini! — deyxiti. Lekin Pirəwn

■ 8:15 Mis. 7:14 □ 8:16 «paxioја» — baxқа hil tərјimisi: «pitlarоја». Baxқа hil һaxarətlərnimu kərsitixi mumkin. ■ 8:17 Zəb. 105:31

kenglini kattik kilip, Pərwərdigar eytkinidək ularoqa kulak salmidi.

Tətinqi apət — kəküyünlər apiti

²⁰ Pərwərdigar Musoqa: — Ətə səhər qorup Pirəwnning aldoqa berip turoqin — (xu waqıtta u su boyoqa qikidu) uningoqa: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixi üqün Öz qowmimni qoyup bər!

²¹ Qünki əgər qowmimni qoyup bərmisəng, mana Mən sening wə əməldarliring, həlking üstigə, əyliringgə kəküyünlərnı əwətimən; xuning bilən misirliklərnıng əyliri wə hətta ular turuwatқан tupraqmu kəküyünlər bilən tolidu. □

²² Ləkin xu künidə Öz qowmim turuwatқан Goxən yurtini baxqıqə kilimən; xundak boliduki, u yərdə kəküyünlər tepilmaydu. Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləjanlikimni bilisən. □

²³ Xundak kilip Mən Öz qowmimni sening həlkingdin pərqləndürimən; bu möjizilik aləmət ətə yüz beridu», dəp eytkin, dedi.

²⁴ Pərwərdigar deginini kildi. Pirəwnning əylirigə, əməldarlirining əylirigə kəküyünlər top-top bolup kirdi; pütkül Misir zeminining

□ **8:21 «kəküyünlər»** — bularning qaysi həxarət ikənliki hazır bizgə naməlum. «Zəb.» 78:45də bu həxarətlər adəmlərnı qakıdojanliki eytilidu, xunga bu həxarət kəküyün yaki xuningoqa ohxap ketidojan bir hil qiwin bolsa kerək. □ **8:22 «...sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləjanlikimni bilisən»** — Yaki «...sən Mən Pərwərdigarning yer yüzidə məwjut ikənlikimni bilisən».

həmmə yeri kəküyünlər tərpidin harab boluxқа baxlıdı. ■ 25 Pirəwn Musa bilən Hərinni qakirtip kelip ularoqa: Berip muxu zeminda Hudayinglaroqa kurbanlıq ötküzünglar, — dedi. 26 Lekin Musa jawab berip: — Bundak kılıx bizgə taza muwapik bolmaydu; qünki biz Pərwərdigar Hudayimizoqa sunmaqçı boloğan kurbanlıq mal misirliklaroqa nisbətən yirginqlıktur. Əmdi əgər biz misirliklarning kəz aldida yaman kərüngən nərsini kurbanlıq kilsak ular bizni qalmaqesək kiliwətməmdü? □ ■ 27 Biz üq künlük yolni besip, qəldə Pərwərdigar Hudayimiz bizgə buyruoqinidək uningoqa kurbanlıq sunuximiz kərək, dedi.

28 Pirəwn: — Siləni Pərwərdigar Hudayinglaroqa qəldə kurbanlıq ötküzüxkə baroqili qoyimən; pəkət bək yiraq ketip qalmanglar, mening üqün dua qilinglar, dedi. 29 Musa jawab berip: — Mana, mən sening aldingdin qikip Pərwərdigaroqa iltija kilmən wə kəküyünlər sən Pirəwndin, əməldarliringdin wə həlkingdin ətə qikip ketidu; lekin Pirəwn yənə hiylə ixlitip, həlkni Pərwərdigaroqa kurbanlıq kilixқа berixtin tosquçi bolmisun, dedi.

■ 8:24 Zəb. 78:45; 105:31 □ 8:26 «Hudayimizoqa sunmaqçı boloğan kurbanlıq mal misirliklaroqa nisbətən yirginqlıktur» — misirliklaroqa nisbətən «yirginqlik boloqini» qoylardin ibarət idi. Ular qoylarni, xundakla qoyqilarnimu yirginqlik dəp qarıoğan; lekin paydini kəzləp Misirdiki bəzi yərlərdə koy bekilatti («Yar.» 46:34ni kərüng). Muxu ayətning baxқа birhil qüxəndürülüxi boyıqə, misirliklar bəzi mallaroqa (məsilən, kalilarning bəzi hillirioqa) qoqunatti. Əgər Israillar ular qoqunoğan birhil malni kurbanlıq kilsa, ular oqəzəplinətti, əlwəttə. ■ 8:26 Yar. 43:32; 46:34

30 Musa Pirəwnning aldidin qıqıp, Pərwərdigarğa xundak iltija kildi.

31 Pərwərdigar Musa tiliginidək kildi; u kəküyünlərnı Pirəwn, əməldarliri wə həlkidin qıqiriwətti; hətta bir tal kəküyünmü qalmıdı.

32 Lekin Pirəwn bu kətimmu kənglini qattik qılıp, qowmni qoyup bərmıdı. ■

9

Bəxinqi apət — waba apiti

1 Andin Pərwərdigar Musaqə: — Pirəwnning aldiqə berip uningqə: — «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixiqə Əz qowmimni qoyup bər.

2 Əgər ularni qoyup berixni rət qılıp, yənıla tutup turuwalidiqan bolsang,

3 mana, Pərwərdigarning qoli etizliqtiki qarpayliringning üstigə, at-exəklər, təgilər, wə qoy-kaliliringning üstigə qüxüp intayin eoqır bir waba kəltürıdu. 4 Lekin Pərwərdigar İsrailning qarpaylirini misirliklarning qarpayliridin pərqləndürıdu. Nətijidə, İsrailning qarpayliridin heqbirı əlməydu» —

degin, dedi. 5 Pərwərdigar wəqıtıni bekitip:

— Ətə Pərwərdigar zemında bu ixni qılıdu, dedi. 6 Ətisi Pərwərdigar xundak kildi;

misirliklarning barlıq qarpayliri əldi; lekin İsrailarning qarpayliridin birımu əlmıdı.

7 Pirəwn adəm əwətip təkxürıwıdı, mana,

Israillarning qarpayliridin birimu ølmigənidi. Lekin Pirəwnning kəngli kattik qilinip, u kowmni koyup bərmidi.

Altinqi apət — qaqa apiti

⁸ Andin Pərwərdigar Musa wə Hərunoqa: — Humdanning külidin qanggilinglarni toxkuzup elinglar, andin Musa uni Pirəwnning kəz aldida asmanoqa karitip qaqsun. ⁹ Xundak kilixi bilən kül pütkül Misir zeminini kaplaydioqan qang-tozan bolidu wə Misir zeminidiki həmmə yərdə adəmlər wə haywanlarning bədinigə qüxüxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikiridu, — dedi. ¹⁰ Xuning bilən ular humdandin kül elip, Pirəwnning aldioqa berip turdi wə Musa uni asmanoqa karitip qaqtı; u adəmlər wə haywanlarning bədinigə qüxüxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikardi. ¹¹ Jadugərlər qakilar dəstidin Musaning aldida turalmay qaldi; qünki jadugərlərnin bədininimu, baxqa barlik misirliklərnimu ohxax qaqa besip kətkənidi. ¹² Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kildi; xunga Pərwərdigar dəl Musoqa eytkinidək u ularoqa kulak salmidi.

Yəttinqi apət — məldür apiti

¹³ Andin Pərwərdigar Musoqa: — Ətə tang səhər kopup, Pirəwnning aldida turup uningoqa: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Kowmimni Manga ibadət kilixqa koyup bər; ¹⁴ qünki Mən bu qetim həmmə balayi'apətlirimni yürikinggə, əməldarliring wə

pukraliringning üstigə əwətimən. Buning bilən sən pütkül yər yüzidə Məndək baxka birining yök ikənlikini bilisən. ¹⁵ Qünki Mən qolumni uzitip, özüng wə qowmingni waba bilən urojan bolsam'idi, bu waqitkiqə sən yər yüzidin yökilip ketəttig. ¹⁶ Həlbuki, Mening seni ornunqoşa tikliximdiki məqsitim xu idiki, dəl Əz qudritimni sanga kərsitix, xundaqla namimning pütkül yər yüzidə jakarlinixi üqün idi.■

¹⁷ Sən yənə qowmimoşa qongqilik kilip, ularni qoyup berixni rət kiliwerəmsən? ¹⁸ Mana, ətə muxu waqitlarda Misir dəliti bina bolqandin buyan heq kərülüp baqmioşan kattik möldürni yaqdurimən. ¹⁹ Xuning üqün adəm əwətip, haywan wə etizda bar-yokungni yioqip iqkiri solioşin; qünki öygə qayturulmay sirtta qaloşan adəm wə haywanlarning həmmisi möldürning astida kelip ölüp ketidu! — degin, dedi.

²⁰ Buni anglap Pirəwnning əməldarlırining arisidin Pərwərdigarning səzidin qorkqan hər bir adəm öz kulliri wə qarpaylırini yügürtüp öylirigə elip kəldi. ²¹ Ləkin Pərwərdigarning səzini etibarqoşa almioşanlar öz kul wə mallirini taxkirida qaldurup qoydi.

²² Pərwərdigar Musoşa: — Misir zeminidiki hər yərdə, adəmlər üstigə, mallarning üstigə, xundaqla Misir zeminidiki dalalarning həmmə ot-qəplirining üstigə möldür yaqşun dəp, asmanoşa qarap qolungni kətürgin, dedi.

²³ Musa xuning bilən həsisini asmanoşa qaritip kətürüwidi, Pərwərdigar güldürməmini güldür litip, möldür yaqdurdi, yər yüzidə

qakmaq qekindiliri qepip yürətti. Xundak kılıp Pərwərdigar Misir zemini üstigə möldür yaoqdurdi. □ ²⁴ Möldür yeoqıp, möldür bilən ot arilax qüxti; möldür xunqə eoqır boldiki, Misir dəliti bina boləqandin tartip undak qattik möldür yeoqıp baqmioqanidi. ²⁵ Möldür pütkül Misir zeminining hər yeridə qüxüp, insan bolsun, haywan bolsun, həmmisini urdi; möldür etizdiki həmmə ot-qəpni urup, yərdiki həmmə dəl-dərəhlərnimu sunduruwətti. ²⁶ Pəqət Israillar olturuxluk Goxən zeminidila möldür yaoqmidi.

²⁷ Pirəwn adəm əwətip Musa bilən Hərunki qakirtip ularəqa: — Mən bu kətim gunah kildim! Pərwərdigar həkkanıydur; Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti. □ ²⁸ Yənə berip Pərwərdigardin ətünüp iltija qilinglar! Hudadin qikқан bu qattik güldürmamilar wə möldür yetip axti! Silərnə koyup berəy; silər əmdi muxu yərdə turuwərsənglar bolmaydu, — dedi.

²⁹ Musa uningəqa jawab berip: — Mən xəhərdin qikқanda, Pərwərdigar tərəpkə qarap qollirimni yeyip kətürimən; güldürmamilar xu haman besikip möldür yənə yaoqmaydu. Yər yüzi Pərwərdigarningkidur, dəp bilixing üqün xundak bolidu. ³⁰ Lekin sən wə sening əməldarliring, silərnə Pərwərdigar Hudadin tehiqə kərkəmaywatқininglarni bilimən, dedi.

□ **9:23 «yər yüzidə qakmaq qekindiliri qepip yürətti»** — yaki «ot yər yüzigə tohtawisiz qüxti». □ **9:27 «Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti»** — yaki «mən əzüm wə həlkim rəzildir».

³¹ Xu qashda arpa bax qikirip, zioqir oqunqilioqan boloaqqa, zioqir wə arpa mældürdin wəyran kilindi. ³² Lekin buoqday bilən kara buoqday keyinrək bih qikaroaqqa, wəyran kilinmidi.

³³ Musa Pirəwnning aldidin ketip, xəhərdin qikip Pərwərdigar tərəpkə karap qollirini yeyip kətürdi. Xuning bilən güldürmama wə mældür tohtap, yamoqur yərgə yənə təkülmidi. ³⁴ Əmma Pirəwn yamoqur, mældür wə güldürmamilarning tohtiöinini kərgəndə, yənə gunah sadir kildi; umu, əməldarlimu kənglini kattik qilixti. ³⁵ Bu təriqidə Pirəwnning kəngli kattik turuwerip, Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən eytkandək, Israillarni qoyup berixni rət kildi. ■

10

Səkkizinqi apət — qekətkə apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musoqa: — Pirəwnning aldoqa baröin; qünki ularning arisida bu möjizilik alamətlərnı kərsitixim üqün Pirəwnning kənglini wə əməldarlırining kənglini kattik qilip koydum. ■ ² Bu ix bilən Mening misirliklarnı kəndək rəswa kilöanlikim wə ularning arisida kərsətkən möjizilik alamətlirimni sən oqlungning andin nəwrəngning qulıqioqa yətküzisən. Buning bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisilər, dedi. □ ³ Xuning bilən Musa bilən

■ 9:35 Mis. 4:21; 7:3 ■ 10:1 Mis. 4:21; 9:34 □ 10:2 «**kəndək rəswa jazalioanlikim**» — yaki «kəttik jazalioanlikim».

Harun Pirəwnning aldioğa berip, uningöa: — Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Əzüngni aldimda təwən tutuxni qağanöiqə rət kilisən? Manga ibadət kilix üqün qowmimni qoyup bər.

⁴ Qünki əgər sən qowmimni qoyup berixni rət kılsang, mana, Mən ətə sening yurtungöa qekətkə əwətimən. ⁵ Ular silər zemin yüzini kərmigüdək kilip yepiwetidu, silərnin möldürdin aman qalğan nərsiliringlarnimu, dalalarda əskən həmmə dəl-dərəhliringlarnimu yəp ketidu. ⁶ Ular orda-sarayliringöa,

əməldarliringning sarayliri, xundakla barlıq misirliklarning öylirigə tolup ketidu; bundak apətni ata-bowangliring wə ata-bowiliringning ata-bowilirimu yər yüzidə apiridə boləqandin tartip kərüp bakmioğan» — dedi-də, burulup Pirəwnning aldidin qikip kətti. ⁷ Pirəwnning əməldarliri uningöa: — Bu adəm bizgə qağanöiqə tuzak bolar? Əz Hudasi Pərwərdigaröa ibadət kilixka bu adəmlərni qoyup bərgəyla! Misirning harab boləqinini tehiqə kərməywatamdila? — dedi.

⁸ Xuning bilən Musa bilən Harun Pirəwnning aldioğa yənə qakiritip kelindi. U ularöa: — Pərwərdigaröa ibadət kilix üqün beringlar; lekin baridioğanlar zadi kimlər? — dedi.

⁹ Musa jawab berip: — Yaxlirimiz wə qeriqürilər bilən, oqullirimiz wə kızlirimiz bilən, qoy wə kala padilirimizni elip həmmimiz barimiz; qünki biz Pərwərdigar üqün heyət ötküzüximiz kerək, dedi.

¹⁰ U ularöa: — Silərni bala-qakanglar bilən

qoxup qoyup bərginimdə, Pərwərdigar silər bilən billə boloqay! Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu! □ ¹¹ Yoksu, bundak kixinglaroqa bolmaydu! Pərwərdigaroqa ibadət kixkə pəkət aranglardin ər kixilərle barsun! Qünki silərninğ təlipinglar dəl xu əməsmidi! — dedi-də, ular Pirəwnning aldidin qoqlap qikirildi.

¹² Andin Pərwərdigar Musaqa: — Misir zeminining üstigə qolungni uzatqin. Xundak kilsang, qekətkilər Misir zeminini besip, zemindeki hərhil otyaxlarni, yəni möldürdin aman qaloqanning həmmisini yəp ketidu, dedi.

¹³ Musa həsisini Misir zeminining üstigə uzatti; Pərwərdigar xu küni wə keqisi zemin üstigə xərk xamili qikardi. Səhərdə, xərk xamili qekətkilərnin uqurup kəldi. ■ ¹⁴ Qekətkilər Misirning pütkül zeminiqa yeyilip, Misirning pütün qegrininimu basti. Apət intayin eoqir boldi; ilgiri bundak qekətkə apiti bolup bakmioqan, mundin keyinmu uningdək bol-

□ **10:10 «Pərwərdigar silər bilən billə boloqay!»** — bu təhdit salidioqan, nahayiti kinayilik, həjwiyy gəp, əlwəttə. Baxka birhil tərjimisi «Pərwərdigarni silər bilən bolsun dəp, silərnin bala-qaqanglar bilən qoxup qoyup berəmdim?». «**Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu!**» — ibraniy tilida «yamanlik», «apət» yaki «balayi'apət» «ra» degən söz bilən ipadilinidu. Lekin misirliklarning muqim ilahı — «kuyax ilahı»ning namimu «Ra» boloqaqqa, Pirəwnning sözi ikki bislik boluximu mumkin; undak boloqanda ikkinçi mənisi: «Mening ilahim «Ra» silərnin jazalaydu!» degənlik bolidu («aldinglarda «ra» turuptu!). Muxu ibarə baxka tərjimilərdə «Mana, silərdə yaman niyət bar!» dəpmu tərjimə qilinidu. ■ **10:13** Zəb. 78:46; 105:34,35

maydu.

¹⁵ Ular pütkül zeminning yüzini kaplıdi, yər karangoqulixip kətti; ular möldürdin aman qaloqan zemindiki həmmə otyaxlarni wə dəldərəhlərnəng barlıq mewilirini yəp kətti. Xuning bilən pütkül Misir zemini təwəsədiki dəldərəhlərdə yaki daladiki gül-giyahlarda heq yexillik qalmidi.

¹⁶ Andin Pirəwn aldirap-tenəp Musa bilən Hərunni qakirtip ularəq: — Mən həm Hundayinglar Pərwərdigar aldidə həm silərnəng aldinglarda gunah kildim. ¹⁷ Əmdi muxu bir ketim gunahımdin ətüp Pərwərdigar Hundayinglardin bu ələmni məndin elip ketixini iltija qilixinglarni ətünimən, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Musa Pirəwnning aldidin qikip Pərwərdigarəq iltija kildi. ¹⁹ Xuning bilən Pərwərdigar xamalni burap qərb tərəptin intayin küqlük boran qikirip, qekətkilərnəni uqurup, Kizil Dengizəq qərk kildi; Misirning pütkül təwəsədə bir talmu qekətkə qalmidi. ²⁰ Ləkin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik qilip qoyqini üqün u Israillarni qoyup bərmidi.

Tokquzinqi apət — karangoquluk apiti

²¹ Andin Pərwərdigar Musəq: — Kəlungni asmanəq qaritip uzatqin; xuning bilən kattik bir karangoquluk bolidu, hətta adəm silisa kəliəqə tuyuloqudək qoyuk karangoquluk Misir zeminini kaplaydu, — dedi.

²² Andin Musa kəlini asmanəq qaritip uzitiwidi, qoyuk bir karangoquluk Misir zeminini üq

küngiqə qaplap turdi. ■ 23 Üq küngiqə biri yənə birini kərəlməs wə ya heqkim öz jayidin kəzoqilalmas boldi; lekin barliq Israillar olturoqan jaylarda yorukluk bar idi. 24 Pirəwn Musani qakirtip uningqa:

— Berip, Pərwərdigarqa ibadət kilinglar. Pəkət koy wə kala padiliringlar qalsun; balaqakiliringlarnimu elip barsanglar bolidu, dedi.

25 Musa jawabən: — Undakta Hudayimiz Pərwərdigarqa kurbanlik kilixka *inaklik* kurbanliki wə keydürmə kurbanlikiqa lazimlik qarpaylarni sən bizgə berəmsən? □

26 Əzimizning qarpaylirimiz biz bilən birgə ketixi kerək, bir tuyikimu kəynidə qalsa bolmaydu; qünki Hudayimiz Pərwərdigarqa ibadət kilixka kurbanlik kilidioqinimizni bulardin taliximiz lazim. U yərgə yetip barmioquqə, Pərwərdigarqa qaysi kurbanliklar bilən ibadət kilidioqinimizni bilməymiz, — dedi.

27 Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kildi; u ularni yənila koyup bərmidi.

28 Pirəwn Musaqqa: — Aldimdin yoqal! Hezi bol, ikkinqi manga kərüngüqi bolma! Qünki yüzümni yənə kərgən kününg jeningdin ayrilisən, — dedi.

29 Musa uningqa: — Rast eytting! Mən sening yüzüngni ikkinqi kərgüqi bolmaymən, — dedi.■

■ 10:22 Zəb. 105:27,28 □ 10:25 «**bizgə**» — ibranij tilida «kəlimizoga». «**bizgə berəmsən?**» — yaki «bizgə berixing kerək!». ■ 10:29 Ibr. 11:27

11

Oninqi apət — pütün Misirdiki tunji balilarning ölüxi. Musaning Pirəwngə eytkan ahirkı sözliri

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoğa: — Yənə bir apətni Pirəwning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən. Andin u silərnı bu yərdin ketixkə yol qoyıdu wə u silərnı həmmə nərsiliringlar bilən qoxup qoyup berip, bu yərdin mutlək qoqlap qikirıdu. □ ² Əmdi sən həlkqə tapılap: — Hər biringlar, ər kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin, ayal kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin kümüx buyumlarnı, altun buyumlarnı sorap alsun, degin, — dedi □ ■ ³ (Pərwərdigar həlkını misirliklərnıng aldida iltipat tapkuzdı. Xuningdək Musa degən bu adəm Misir zeminida Pirəwning əməldarlırınının nəziridə bolsun, puqralarnıng nəziridə bolsun, nahayıti uluq zat boldi). ■ ⁴ Andin Musa yənə: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən yerim keqidə qikiq Misirni kezip qikimən. ■ ⁵ Xu wəqıtta təhttə olturuwatkan Pirəwning tunji oqlidin tartip yaroqunqak tartıdiqan dedəkning tunji oqlıoıqə, xundakla barlıq qarpaylarnıng tunjiliri, yəni Misirdiki barlıq tunji jan igiliri ölidu. ■ ⁶ Bu səwəbtin pütkül

□ **11:1** «Yənə bir apətni Pirəwning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən...» — bu sözlərnı Musa tehi Pirəwning aldidin qikmay turup Pərwərdigar unıngoğa eytkan bolsa kerək (8-ayətni kerüq). □ **11:2** «həlkqə tapılap...» — ıbraniy tilida «həlkning kulaklırioğa sez kılıp...». ■ **11:2** Mis. 3:22; 12:35 ■ **11:3** Mis. 12:36 ■ **11:4** Mis. 12:29 ■ **11:5** Mis. 12:12

Misir zeminida kattik bir peryad ketürülidu; uningdin ilgiri xundak peryad bolup bakmioqanidi, mundin keyinmu bundak peryad anglanmaydu. ⁷ Lekin Israillaroqa, mayli adamliri, mayli haywanatlirioqa bolsun, hotta bir tal itmu qawap koymaydu. Buningdin Pärwərdigarning misirliklar bilən Israilni pärkləndüridioqanlikini bilisilər».

⁸ — Xuning bilən bu əməldarliringning həmmisi aldimoa kelip, manga təzim kilip: «Sili əzliri wə siligə əgəxkən barlik qowmliri qikip ketixkəyla!» dəp eytidu, andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti. □ ■

⁹ Pärwərdigar Musaoqa: — Misir zeminida Mening karamət məjizilirimning köpləp kərsitilixi üqün Pirəwn silərgə kulak salmaydu, — degənidi.

¹⁰ Musa bilən Hərun bu karamət məjzilərnin həmmisini Pirəwnning aldida kərsitip boldi; lekin Pärwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kilip qoyoqini üqün u Israillarni uning zeminidin kətkili qoymidi. ■

□ **11:8** «Xuning bilən bu əməldarliringning həmmisi aldimoa kelip, manga təzim kilip: .. andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti» — 1-8 ayəttə hatiriləngənlər Musa bilən Pirəwnning otturısında boləqan jedəl (10-babta hatiriləngən)ning dawami bolsa kerək. ■ **11:8** Mis. 12:30 ■ **11:10** Mis. 9:16; Rim. 9:17

12

Ətüb Ketix həyti

¹ Pərwərdigar Misir yurtida Musa wə Hərunoşa mundaq dedi: —

² Bu ay silərgə aylarning iqidə bexi, yılning tunji eyi bolidu. □ ³ Silər pütүн İsrail jamaitigə söz kılıp: — Bu aynıng onıncı küni həmminglar atiliringlarning ailisi boyiqə bir kəzini elinglar; hər bir ailigə birdin kəza elinglar. □ ⁴ Əgər məlum bir ailə bir kəzini yəp bolalmıoşudək bolsa, undaқта əy igisi yenidiki kəxnisi bilən birlixip adəm sanioşa qarap bir kəza elinglar; hər bir kixining ixtihasioşa qarap hesablap muwapıq bir kəza hazırlanglar. ⁵ Hərbiringlar tallaydıoşan kəzanglar bejirim, bir yaxlık ərkək bolsun; kəy yaki əqkə padiliridin tallansimu bolidu. ■ ⁶ Kəzini bu aynıng on tətinqi küniqiqə yeninglarda turoşuzunglar, — degin.

— Xu küni İsrailning pütkül jamaiti tallioşan melini gugumda soysun. □ ⁷ Andin ular

□ **12:2** «**Bu ay silərgə ... yılning tunji eyi bolidu**» — bu waqıttin ilgiri Hudaning həlki üqün yılning bexi küzdə (Sentəbrdə) baxlinatti (Mukəddəs Kitabta bununıdin ilgiriki barlık waqıtlar xundaq hesablinatti). Ottura xərktiki əlləring həmmisining xundaq kalendari bar idi. □ **12:3** «**kəza**» — İbraniy tilida «kəza» degən söz oşlaknımu kərsitidu. ■ **12:5** Law. 1:3; 22:21; Mal. 1:8; 1Pet. 1:19 □ **12:6** «**gugum**» — İbraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilınu — demək, kün petiwatқан qəşdin kərangəşü qüxküqə boləşan arilikteki waqıt. «Birinçi kəq» kəqkurun yaki kün petix, «ikkinçi kəq» keqini kərsətsə kerək. İsrailda ixlitilgən kalendar boyiqə yengi kün kəq kirixi bilən baxlinidu. Xunga xu keqə bilən birinçi aynıng on bəxinçi küni baxlinidu.

uning kenidin elip gəx yeyilgən öyning ixikning bax tərīpigə həm ikki yan kexikigə sürkəp qoysun. ⁸ Ular xu keqisi gəxini otta kawap kīlip yesun; uni petir nan wə aqqıq-qüqük kəktat bilən koxup yesun. ■ ⁹ Kət'iy ham yaki suda pixurup yemənglar, bəlki uni bax, put wə iğ-qarinliri bilən otta kawap kīlip yənglar. ¹⁰ Uning heqnemisini ətigə qaldurmənglar. Əgər ətigə exip qaloqanliri bolsa, uni otka selip kəydürüwətinglar.

¹¹ Silər uni mundaq hăləttə yənglar: — Uni yegəndə bəlliringlarni qing baqlap, ayaoqliringlaroqa kəx kiyip, qolliringlarda hasa tutqan hălde tez yənglar. U bolsa Pərwərdigarning «ətüp ketix» kəzsidur. □

¹² Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip ətimən; Mən Misir zeminida məyli insan bolsun, məyli haywan bolsun ularning tunji tuoquloqan ərkikining həmmisini əltürimən; xuning bilən Mən Misirning barlıq but-ilahlirining üstidin həküm qikirimən; Mən Pərwərdigardurmən.

□ ¹³ Xu qurbanlıqning keni silər olturoqan öylərdə silərgə *nijat* bəlgisi bolidu; bu qanlarni kərginimdə silərgə ətüp turimən. Xuning bilən Misir zeminini uroqinimda hălakət elip

■ **12:8** Qel. 9:11; 1Kor. 5:8 □ **12:11** «U **bolsa Pərwərdigarning «ətüp ketix» kəzsidur**» — ibraniy tilida «Bu Pərwərdigarning «pasha»sidur». Ibraniy tilida «pasha» yaki «pesah» «ətüp ketix» degən uqumni bildüridu. «Ətüp ketix» degəning muxu yərdə nemini kərsətkini toqrisida 13-ayət wə izahətini kəring. □ **12:12** «**Misirning barlıq ilahlirining üstidin həküm kīlimən**» — bu muhım ix toqruluk «koxumqə səz»imizni kəring. Misirliklarning 80din kəp ilahliri bar idi.

kelidioqan waba-apət silərgə təgməydu. □

Petir nan heyti

14 Bu kün silərgə hatirə kün bolsun; uni Pərwərdigarning heyti süpitidə ötküzüp təbriklənglar; əbədiy bəlgilimə süpitidə nəsildin-nəsilgə mənngü ötküzünglar. ■

15 Yəttə kün petir nan yənglar; birinçi küni öyünglardin *barliq* hemirturuqlarni yok qilinglar; qünki kimki birinçi kündin tartip yəttinçi künqigə boldurulqan nan yesə, xu kixi Israil kataridin üzüp taxlinidu. 16 Birinçi küni silər muqəddəs ibadət soruni tüzünglar; yəttinçi künimu həm xundak bir muqəddəs ibadət soruni ötküzülsun. Bu ikki kün iqidə heqkandak ix-əmgək kilinmisun; pəkət hər kixining yəydioqinini təyyarlxqa munasiwətlilik

□ **12:13 «silərgə ötüp turimən»** — yaki «silərdin ötüp ketimən» degən sözlər toqruluk ikki hil pikir bar: — (1) Pərwərdigarning «ötüp ketixi»i uning Israillarni jazalimay öyigə kirməy «ötüp ketixi», (2) Pərwərdigar əwətkən «halak pərixtsi» (23-ayət wə «Zəb.» 78:49ni kərüng) Israillarning öylirigə yetip kəlgəndə Pərwərdigar Əzi ularning öylirining ixikining aldioqa «ötüp turux»i bilən halak pərixtsining yolini tosüp, muhapizət kiliş saq qalduruxini kərsitixi mumkin. Biz ikkinçi pikirgə qayil bolduq («Yəx.» 31:5ni wə izaħatinimu kərüng). ■ **12:14** Mis. 5:1

ixlarnila qılsanglar bolidu. □ 17 Mən dəl xu küni silərnı koxun-koxun boyıqə Misir zeminidin qıqarəşinim üqün silər petir nan həytini ötküzüŋlar; xu künni nəsilədin-nəsilgə əbədiy bəlgilimə süpitidə həyt küni kılıp bekitinglar. 18 Birinqi ayning on tətinqi küni, kəqküründin tartip xu ayning yigirmə birinqi küni kəqkürünöiqə, petir nan yəŋlar. ■ 19 Yəttə kün iqidə öyliringlarda həq hemirturuq bolmisun; qünki musapir bolsun, zeminda tuoquloqan bolsun, kimki bolduruloqan nərsilərnı yesə xu kixi Israil jamaitidin üzüp taxlinidu. □ 20 Silər həqkəndəq bolduruloqan nərsini yeməy, kəyərdila tursanglar, petir nan yəŋlar. ■

□ **12:16 «ibadət soruni»** — muxu yərdiki «sorun» degən söz «sorunoqə qaqırılıx» degənni bildüridu. Nəgə qaqırılıdu? Muqəddəs Kitabta adətə təktilinidoqan ix həlkning jəm boluxı əməs, bəlki «**Hudaning** yenioqə yioqilixkə qaqırılıx»tin ibarət bolidu. Lekin muxu yərdə, bolupmu qəl-bayawandın ötüp səpər qıloqan waqtida, pütkül jamaət «muqəddəs qedir»ning aldioqə yioqilixi mumkin, wə keyin Pələstin zeminida turoqanda, ərkəklər bu əmr boyıqə hər yili «muqəddəs qedir»oqə, andın muqəddəs ibadəthanioqə yioqilidoqan bolidu («Qan.» 16:16). ■ **12:18** Law. 23:5; Qəl. 28:16 □ **12:19 «Israil jamaitidin üzüp taxlinidu»** — «öz həlkidin üzüp taxlinidu» yaki «jamaəttin üzüp taxlinidu» degənnıng mundəq birnəqə qüxənqisi boluxı mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni öltüridu; (2) jamaət uni öltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwetixi yaki pütkül jəmiyəti uni paliwetixi kerək; (4) unıngdin həq nəsil qaldurulmaydu. Bizningqə baxkə ayəttə enik buyruq kərsitilmigəqkə, birinqi qüxənqə (Huda Əzi xu adəmnı dunyadin kətküzidu) tooqra boluxı mumkin, dəp qaraymız. ■ **12:20** Qan. 16:3

Tunji «ötüp ketix heyti», yəni «pasha heyti»

21 Musa Israilning barlik aksakallirini qakirip ularoqa: — Berip hərbiringlarning ailisi boyiqə özünqlarəqa bir qozini tartip qikirip pasha qozisini soyunglar. □ ■ 22 Andin bir tu-

tam zupa elip uni kaqidiki qanoqa qilap, kaqidiki qanni ixikning bexi wə ikki kexikigə sürkənglar. Silərdin ətigəngiqə heqkim öyining ixikidin kət'iy qikmisun. □ 23 Qünki

Pərwərdigar misirliklarni urup halak qilix üqün, zeminni kezip etidu; U ixikning bexi wə ikki kexikidiki qanni kərgəndə, Pərwərdigar halak kiloquqining öyliringlarəqa kirip siləрни uruxidin tosux üqün *muhapizət kilip* ixikning aldioqa ötüp turidu. □ ■

24 Bu rəsim-kaidini özünqlar wə baliliringlar üqün əbədiy bir bəlgilimə süpitidə tutunglar. □

25 Silər Pərwərdigar Əz wədisi boyiqə silərgə beridioqan zeminoqa kirgininglarda bu heyklik ibadətни tutunglar. 26 Baliliringlar silərdin: «bu ibaditinglarning mənisi nemə?» — dəp sorisa, ■ 27 silər: «Bu misirliklarni uroqinida, Misirda

□ 12:21 «pasha» — yəni «ötüp ketix heyti». ■ 12:21 Ibr. 11:28 □ 12:22 «zupa» — zupa birhil esümlük; baxqa bir ismi «lepəkgül». □ 12:23 «halak kiloquqi» — bəlkim birhil pərixtni kərsətsə kerək («Zəb.» 78:49ni kəring). «ötüp turux» — «ötüp turux» yaki «ötüp ketix» degənniing mənisi toqruluk 12:13tiki izahətni kəring. ■ 12:23 Ibr. 11:28 □ 12:24 «bu rəsim-kaidə» — Hudaning keyinki əmliri boyiqə, «ötüp ketix heyti»da (1) hərbir ailining bir qozini qurbanlik qilixi; (2) uning gəxini keqidə yeyixi; (3) bu gəxni petir nan wə aqqik kəktatlar bilən billə yeyixi qatarliklar tələp qilinidu («Qəl.» 9:1-14, «Qan.» 16:1-8ni kəring). ■ 12:26 Yə. 4:6

Israillarning oylirining aldiqqa o'tup turup, bizning oydikilirimizni kutkuzoqan Pərwərdigarqa bolqan «o'tup ketix» kurbanliqi bolidu» — dānglar. Xuni angliqanda, hālk engixip *Hudaqqa* sājda kildi.

²⁸ Andin Israillar qaytip berip, Pərwərdigar dāl Musa bilən Hārunqqa əmr qilqandək ix kərdi.■

Tunji tuquloqan ərkəklərninq oltürülüxi

²⁹ Wə xundak boldiki, yerim keqə bolqanda, Pərwərdigar Pirəwnning təhtidə olturuwatqan tunjisidin tartip zindanda yetiwatqan məhbusning tunjisioqqa, Misir zeminidiki tunji oqullarning həmmisini urup oltürdi, xundakla u haywanatlarning tunji tuquloqliriningmu həmmisini oltürdi. ■ ³⁰ Adəm əlmigən bir mu o' y qalmoqqa, xu keqisi Pirəwnning o'zi, uning barliq əmədarliri wə barliq misirliklar keqidə ornidin ko'pti; Misir zeminida intayin kattik pəryad kətürüldi.■ ³¹ Pirəwn keqidə Musa bilən Hārunni qakirtip: — Turunglar, silər wə Israillar bilən billə mening həkmining arisidin qikip ketinglar; eytkinglardək berip, Pərwərdigarqa ibadət kilinglar! ³² Silərninq degininqlar boyiqə koy, o'qkə, kala padilirinimu elip ketinglar; mən üqünmu bəht-bərikət tilənglar, — dedi. ³³ Misirlik puqralarmu «həmmimiz o'lup kətküdəkmiz» deyixip, həkni zemindin tez qikiriwetix üqün ularni ketixkə aldiratti. ³⁴ Həlk tehi bolmoqan

■ 12:28 İbr. 11:28 ■ 12:29 Zəb. 78:51; 105:36; 135:8; 136:10

■ 12:30 Zəb. 105:36,38

hemirlirini elip, uni tənqnilərgə selip, kiyim-keqəkliri bilən yəgəp, mürilirigə elip kətürüp mengixti. ³⁵ Israillar Musaning tapiliqini boyiqə kılıp, misirliklərdin kümüx buyumlar, altun buyumlar wə kiyim-keqəklərnı sorap elixti. ■ ³⁶ Pərwərdigar həlkni misirliklərnıng kəz aldida iltipat tapkuzoqini üqün misirliklər ularning əzlidiridin sorioqanlirini bərđi; xundak kılıp Israillar misirliklərdin oqəniymətlərnı elip kətti.

Israillarning Misirdin qıqıp ketixi

³⁷ Xuning bilən Israillar balılarnı həsabka almioqanda altə yüz mingqə ərkək bolup, Ramsəstin qıqıp, Sukkot xəhirigiqə piyadə mangđi. ³⁸ Ular bilən billə qong bir top xaloqut həlkmu ularoqa qoxulup mangđi, yənə nuroqun qarwılar, kəpligən kala-qoy padiliri bilən billə qıqti. □

³⁹ Misirdin aloqaq qıqқан hemirdin ular pətir nan-toqaqlarnı ətti; qünki ular Misirda birdəm-yerim dəm turoquzulmay həydəlgini üqün hemir bolmioqanidi; ular əzliri üqün yeməklik təyyarliwelixkimu ülgürəlmigənidi.

⁴⁰ Israillarning Misirda turoqan waqti jəmiy tət yüz ottuz yil boldi. ■ ⁴¹ Xundak boldiki, xu tət yüz ottuz yil toxqanda, dəl xu künidə Pərwərdigarning barlıq qoxunliri Misir zemnidin qıqıp kətti. ⁴² Xu küni keqidə ular

■ **12:35** Mis. 3:21; 11:2; Zəb. 105:37 □ **12:38** «xaloqut həlk» — keyinki wəqələrdin (məsilən, «Qəl.» 11:4 qatarlıklar) qarioqanda, Israillardin baxka birnəqəqə millətlərdin boləqan bir türkümlərnı kixilərnı kərsətsə kerək. ■ **12:40** Yar. 15:13; Ros. 7:6; Gal. 3:17

Misir zeminidin qikirilojini üqün, xu keqini ular Pərwərdigarning keqisi dəp tutuxi kerək; xu keqini barlıq Israillar əwladtin əwladkiqə Pərwərdigarğa atap tutup, tünixi kerək.

Ətüb ketix heytingin kaidə-tüzümliri

⁴³ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoğa mundak degənidi: — Pasha kəzisi toqrisidiki bəlgilimə xu bolsunki: — Həqkandak yat əllik adəm uningdin yemisun. ⁴⁴ Ləkin hərkimning puloğa setiwaloğan kuli bolsa, u hətnə qilinsun, andin uningdin yesun.

⁴⁵ Əmma öyünlarda waqitlik turuwatқан musapir yaki mədikar buningdin yesə bolmaydu.

⁴⁶ Gəxni baxқа bir öygə elip qikmiqin; birlə öydə yeyilsun; kəzining həqbir səngiki sundurulmisun.■

⁴⁷ Pütkül Israil jamaiti bu heytni ötküzsun.

⁴⁸ Əgər sening bilən birgə turoğan musapir bolsa, Pərwərdigarğa atap pasha heytni ötküzməqci bolsa, undaқта aldi bilən barlıq ərkəkliri hətnə qilinsun; andin kelip heyət ötküzsun. U zeminda tuquloğan kixidək sanalsun. Ləkin həqbir hətnisiz adəm uningdin yemisun. ⁴⁹ Zeminda tuquloğan kixi həm aranglarda turoğan musapir üqün ohxax qanun-bəlgilimə bolsun.

⁵⁰ Xuning bilən Israillarning həmmisi dəl Pərwərdigar Musa bilən Hərunoğa buyruoqandək xu ixlarni ada qildi. ⁵¹ Xu

kunning ezidə Pərwərdigar Israillarni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qikardi.

13

Tunji tuoquloqanni Hudaqə atax

¹ Pərwərdigar Musaqa: ² — Israillar arisida baliyatquning barliq tunji ərkək mewisini, məyli u insanning yaki haywanning bolsun, Manga atap muqəddəs qiloqin; u Manga mənsuptur, degənidi. ■

³ Musa həlkkə mundaq dedi: — Silər Misirdin ibarət «kulluq makani»din qikqan bu künni yad etinglar; qünki Pərwərdigar silərnı bu yərdin qudrətlik qoli bilən qikardi. Buning üqün heq bolduruloqan nərsə yeyilmisun.

⁴ Abib eyining bögünki küni yoloqa qikqan kün. □ ■ ⁵ Əmdi Pərwərdigar sanga berixkə atabowiliringoqa kəsəm qiloqan, süt bilən həsəl ekip turidioqan zeminoqa, yəni Qanaaniy, Hıttiy, Amoriy, Hiwiy wə Yəbusiylarning zeminoqa seni elip baroqinida muxu *Abib* eyida xu ibadətı tutqin. ⁶ Yəttə künqiqə petir nan yənglar; yəttinqi künidə Pərwərdigarqa alahidə atioqan heyət ötküzölsun. ⁷ Yəttə kün iqidə petir nan yeyilsun; silərnıng aranglarda heqqandak

■ **13:2** Mis. 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qəl. 3:13; 8:17; Luqa 2:23

□ **13:4 «Abib eyi»** — Israilning kalendari boyiqə yilning birinqi eyidur, ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, bəzi yillirida Mart eyida, bəzi yillirida Aprilda baxlinidu (12:2ni kərüng). «Abib» degənnıng mənisı: «bih urux», «əsüp qikix»tur. ■ **13:4** Mis. 23:15

bolduruloqan nan tepilmisun wə ya qeçiriliring iqidə heq hemirturuqmu kərünmisun. ⁸ Xu küni sən öz oqlungoqa: «Misirdin qik'kinimda Pərwərdigarning manga kərsətkən iltipatini yad qilip təxəkkur bildürüx üqün, bu *heytni* ötküzimən», dəp qüxəndürgin.

⁹ Pərwərdigarning kanun-təlimining həmixə aozingdin qüxməsliki üqün, bu bəlgilimini qolungoqa bəlgə qilip seliwal, pexanənggə kaxkidək əslətmə qilip ornitiwal; qünki Pərwərdigar seni kudrətlik qoli bilən Misirdin qik'ardi. ¹⁰ Əmdi bu bəlgilimini yilmu-yil bekitilgən waqtida tutqin.

¹¹ Pərwərdigar sən bilən ata-bowiliringoqa qiloqan kəsimi boyiqə seni Qanaaniylarning zeminoqa elip berip, uni sanga təkdim qiloqandin keyin, xundak qilixing kerək: — ¹² barliq baliyatquning tunji mewisini Pərwərdigaroqa atap sunisən; xundakla qarpay melingning həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigaroqa mənsup bolsun. □ ■ ¹³ Əmma exəklərləning həmmə tunjilirining ornoqa birdin qoza bərgin. Əgər uning ornoqa birnərsə bərmisəng, uning boynini sunduruwətkin. Oqulliringlar arisida barliq tunjilirining ornoqa

□ **13:12** «... Həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigaroqa mənsup bolsun» — Pərwərdigar Misirda barliq tunjilarni əlümdin qutkuzoqan bolup, ularning həmmisi «əlümdin tir-ilgəndək» uningoqa mənsup idi. Əmma (insan bolsun, mal bolsun) tunji tuquloqanlar bolsa pütkül ailigə wəkillik qilatti.

■ **13:12** Mis. 22:30; 34:19; Law. 27:26; Qel. 8:17; Əz. 44:30

hərlük bədili tələxüŋ kerək.□

¹⁴ Keyinki künlərdə oqlung səndin: «buning mənisi nemidur», dəp sorisa, sən uningəja jawab berip: «Pərwərdigar qüdrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikirip, «kulluq makani»din azad qildi. ¹⁵ Xundaq boldiki, Pirəwn boyni qattiklik qilip bizni qoyup berixni rət qiləqinida, Pərwərdigar Misir zeminidiki barlıq tunji tuqluqlanlarni, insanning bolsun, malning bolsun, həmmisini urup əltürdi; buning üqün mən malning baliyatqusuning tunji mewisini, yəni həmmə tunji tuqluqlan ərkəklirini Pərwərdigarəja atap qurbanlıq qilip sunimən wə oqullirimning hər bir tunjiliri üqün hərlük bədili tələp berimən», dəp eytkin. ¹⁶ Bu bəlgilimini qolungəja əslətmə-bəlgə qilip seliwal, pexanənggə kaxkidək əslətmə qilip ornitiwal, qünki Pərwərdigar qüdrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikardi» — degin. ■

Bulut tüwrüki wə ot tüwrüki

¹⁷ Əmma Pirəwn həlkni ketixkə qoyəqandin keyin, Filistiyləarning zeminidiki yol yəqin bol-simu, Huda ularni xu yol bilən baxlimidi; qünki u: «həlkim jənggə uqrap qalsa, qorkup puxay-man qilip, Misirəja yenip ketixi mumkin» dəp

□ **13:13 «əxəkləarning həmmə tunjilirining orniəja birdin qoza bərgin...»** — omumən eytkanda, ulaqlarni qurbanlıq qilixkə bolmaytti; pəkət qoy, kala, oqlaq wə kəptər qatarlıqlarla bolatti. Yənə kelip, ulaqlarning orniəja qoylarni qurbanlıq qilixkə ruhsət berilixidə ulaqlarning iqtisadiy qimmitining yukiriliki nəzərgə elinəqan. ■ **13:16** Mis. 13:9; Qan. 6:8; Pənd. 3:3

oyliqanidi. ¹⁸ Xu səwəbtin Huda həlkni aylan-
durup, Kizil Dengiz tərəptiki qəlning yoli bilən
baxlap mangdi. Xundak qilip Israillar Misirdin
qikkinida, qorallinip jənggə təyyar bolup tərtip
bilən mangdi.

¹⁹ Musa Yüsüpnig səngəklirinimu billə eli-
walidi; qünki Yüsüp əslidə Israilning oqulliri
bolqan *qerindaxlirini*: «Huda qoqum siləni
yoqlap həlinglardin həwər alidu; xu qaşda silər
mening səngəklirimni muxu yərdin billə elip
ketinglar» dəp kəsəm kildurqanidi. □ ■

²⁰ Andin ular Sukkottin qikip, qəlning qetidiki
Etam degən yərdə qedirlirini tikti. ²¹ Əmdi
Pərwərdigar ularqə yol kərsitixkə kündüzi
bir bulut tüwrükidə, keqisi yoruqluq berixkə
ot tüwrükidə bolup ularning aldida yürətti.
Xuning bilən ular keqə-kündüz yol yürələytti.

²² Bulut tüwrüki kündüzi, ot tüwrüki keqisi
həlktn ayrilmay, aldida yürətti.

14

Israillarning Kizil Dengizdin ətüxi

¹ Pərwərdigar Musaqə: ² — Sən Israillarqə:
«Silər burulup Migdol bilən dengizning ar-
ilikidiki Pi-Həşirotnig aldioqə berip qedir
tikinglar; Baal-Zefonning udulidiki dengizning

□ **13:19** «...yoqlap həlinglardin həwər alidu» — bu ibranij
tilida pəqət «yoqlap» degən birlə sez bilən ipadilididu. ■ **13:19**
Yar. 50:25; Yə. 24:32

boyida qedir tikinglar», degin. □ ■³ Xuning bilən Pirəwn: «Israillar zeminda ezip qaldi, qelning iqida kamilip qaldi» dəp oylaydu; ⁴ Israillarni qoqlisun dəp Mən Pirəwnning kenglini kattik qilimən; xundak qilip, Mən Pirəwn wə uning pütkül qoxunliri arkilik Öz uluqlukumni ayan qilimən; wə misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, — dedi.

Israillar Hudaning sözi boyiqə qildi. ■

⁵ «U həlk keqip kətti» dəp Misirning padixahioqa həwər beriliwidi, Pirəwn bilən əməldarliri həlk toqrisidiki qararidin yenip: «Israillarni kulluktin koyuwətkinimiz, bu zadi nemə qilənimiz?!» — deyixti.

⁶ Pirəwn dərhal jəng hərwisini qoxturup, öz həlkini baxlap yoloqa qikti. ⁷ U yənə altə yüz hillanoqan jəng hərwisi, xundakla Misirdiki barlik jəng hərwilirini yioqdurup, ularning hərbirigə ləxkər baxliklirini olturoquzup elip mangdi. ⁸ Pərwərdigar Misirning padixahi Pirəwnning kenglini kattik qiləini üqün, u Israillarni qoqlidi. Bu qaqda Israillar qollirini egiz kətürüxkən halda Misirdin qikip bolənanidi. □

⁹ Misirliklarning *həmmisi* yəni Pirəwnning barlik atliri bilən jəng hərwiliri, atlik ləxkərliri bilən pütkül qoxuni ularni qoqlap, Israillar dengiz boyioqa qedir tikkən jayda, yəni Pi-Həhirotning yenida, Baal-Zefonning udulida

□ **14:2 «dengiz»** — «Qizil Dengiz»ni kərsitidu. Həritini kəring.

■ **14:2** Qel. 33:7 ■ **14:4** Mis. 4:21; 10:20 □ **14:8 «kollirini egiz kətürüxkən halda»** — huxallik, mərdanilik bilən, demək.

ularoqa yetixti. ■ 10 Pirawn yeqinlaxkanda, Israillar bexini ketürüp qariwidi, mana, misirliklar ularning arkisidin yürux kilip qoqlap keliwatatti! Xuni kergändə Israillar tolimu qorkuxup, Pərwərdigaroqa nida-pəryad ketürdi.

11 Ular Musoqa: — Misirda gəristan tepilmamidi, sən bizni qəldə əlsun dəp muxu yərgə elip kədingoqu?! Bizni Misirdin elip qikip, bizgə mundaq kiləjining nemisi?! 12 Misirda turoqan waqtimizda biz sanga: «Bizni misirliklarning kullukida boluximizoqa koyoqin, biz bilən karing bolmisun» dəp eytmioqanmiduk? Misirliklarning kullukida boləjimiz qəlgə kelip əlginimizdin əwzəl bolatti! — dedi.■

13 Buning bilən Musa həlkə: — Qorkmay, tik turunglar, Pərwərdigarning bəgün silərgə yürgüzidoqan nijatini kərisilər; qünki silər bəgün kərgən misirliklarni ikkinqi kərməysilər.

14 Pərwərdigar silər üqün jəng kilidu, lekin silər bolsanglar jim tursanglarla boldi, dedi.

15 Andin Pərwərdigar Musoqa: — Nemixka sən Manga pəryad ketürisən? Israillaroqa: «Aldioqa menginglar» dəp buyruoqin. 16 Lekin sən hasangni ketürüp qolungni dengizoqa uzitip, uni ikkigə bəlgin; xundaqta, Israillar dengizning otturisidin quruk yər bilən ətöp ketidu.□

17 Mana, Mən ularni qoqlisun dəp misirliklarning kəngüllirini kattik kilimən, xuning bilən Mən Pirawn wə uning pütkül qoxuni, jəng

■ 14:9 Yə. 24:6 ■ 14:12 Mis. 6:9 □ 14:16 «ətöp ketidu» — bu ikkinqi «ətöp ketix»tur. «ətöp ketix heyti»da aldinqi wə bu «ətöp ketix» əslinidu (12:13, 23nimu kəring).

harwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kilimən. ¹⁸ Xundak kilip, Mən Pirəwn wə uning jəng harwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kilənimda, misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, dedi.

¹⁹ Israilning qoxunining aldida yürüwatқан Hudaning Pərixtsisi əmdi ularning kəynigə ətти; xuningdək ularning aldida mangoqan bulut tüwrükimu ularning kəynigə yətkilip, □

²⁰ misirliklarning qedirgahi bilən Israilning qedirgahining arilikida tohtidi; bu bulut bir tərəptə karangoquluk qüxürüp, yənə bir tərəptə keqini yorutti. Buning bilən pütүн bir keqə bir qoxun yənə bir qoxunoqə yəkin keləlmidi. □

²¹ Musa qolini dengizning üstigə uzatti; Pərwərdigar pütүн keqə xərktin küqlük bir xamal qikirip, dengizning süyini kəynigə yandurdi; U suni yandurup dengizni kuruk yər kildi, sular ikkigə bəlündi. ■ ²² Xu tərکیدə Israillar dengizning otturidiki kuruk yərdin mengip, ətüp kətti; sular bolsa ularning ong wə sol yenida kətürölüp tamdək turatti. □ ■

²³ Əmma misirliklar ularni qoqlap keliwatatti — Pirəwnning barlik atliri, jəng harwiliri wə atlik ləxkərliri ularning kəynidin dengizning otturisiqə kəldi. ²⁴ Tang atqanda xundak

□ **14:19 «Hudaning Pərixtsisi»** — bu zat tooqruluk 3:2 wə uning izahatini kəring. □ **14:20 «bu bulut bir tərəptə karangoquluk qüxürüp...»** — xu waqit ayning otturisi

boloqaqqa, adəttə ayding bolatti. ■ **14:21** Yə. 4:23; Zəb. 78:13; 106:9; 114:1-7 □ **14:22 «ətüp kətti»** — Yəhudiylar «ətüp ketix»

həytini təbrikligəndə, muxu Kizil Dengizdin «ətüp ketix»nimu əsləp təbrikləydu. ■ **14:22** 1Kor. 10:1; Ibr. 11:29

boldiki, Pərwərdigar ot bilən bulut tüwrükidə turup misirliklarning qoxunioğa qaridi wə misirliklarning qoxunioğa parakəndiqilik qūxürdi. ²⁵ U ularning hərwilirining qaklirini patkuzup, həydəp mengixini müxkül kildi. Misirliklar: — Yürünglar, Israilning aldidin qaçayli, qünki Pərwərdigar ular üqün misirliklaroğa qarxi jəng kiliwatidu, — deyixti. □

²⁶ Pərwərdigar Musoğa: — Sular yenip misirliklarning üstigə, ularning jəng hərwilirining üstigə wə atliklirining üstigə ekip berip, ularni qəktürüwətsun dəp qolungni dengizning üstigə uzatkin, — dedi.

²⁷ Musa qolini dengizning üstigə uzitiwidi, tang atqanda dengizning süyi yənə əsliy həlitigə yenip kəldi. Qəqiwatқан misirliklar ekinoğa qarxi yügürüxti, Pərwərdigar ularni dengizning otturisida mollak atkuzdi. ²⁸ Su əsligə yenip kelip, jəng hərwiliri bilən atliklarni, yəni Israillarning arqidin qoqlap dengizoğa kirgən Pirəwnning pütkül qoxunini oqərk kiliwətti; ulardin birimu saq qalmidi. ■ ²⁹ Ləkin Israillar dengizning otturisidiki quruk yər bilən mengip otip kətti; sular ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti. ■ ³⁰ Xu tərıqıdə Pərwərdigar u küni Israillarni misirliklarning qolidin kutkuzdi; Israillar misirliklarning dengizning boyıda əlük yatkinini kərđi. ³¹ Israil həlki Pərwərdigarning misirliklaroğa ixlətkən zor kudritini kərüp, Pərwərdigardin qorqti;

□ **14:25** «u ularning hərwilirining qaklirini patkuzup,...» — baxqa birnəqqə hil tərjimilirimu uqrixi mumkin. ■ **14:28** Zəb. 78:53; 106:11 ■ **14:29** Zəb. 77:19

ular Pərwərdigarə wə uning quli Musəə qə
ixəndi.

15

Musaning Hudaə qə mədhıyə əkuxı

¹ Xu qə qə qə Musa bilən Israillar Pərwərdigarə qə
mədhıyə əkux munu küynı eyttı: —

«Mən Pərwərdıgarnı mədhıyləp küy eytay,
Qünki U karamət uluəlukını kərsəttı;

U at wə mingüqını dengızə taxlıwəttı. □ ■

² Mening küqüm hə mənıng küyüm Yah
Əzıdur;

U manganı nıjat boldı;

U mənıng Təngrımdur, mən Unı uluəlaymən;

U mənıng atamning Hudasıdur, mən Unı alıy dəp
mədhıyləymən. □ ■

³ Pərwərdıgar jəngqıdur,

Yahwəh Unıng namıdur. □

⁴ Pırəwnning jəng hərwlırını hə mənıng kəxunlırını
dengızə taxlıwəttı;

Unıng alıy ləxkər baxlıqlırını Kızıl Dengızda ətərk
kılındı.

□ **15:1** «U karamət uluəlukını kərsəttı» — yaki «U xanlıq
əqəlibə kuqti». ■ **15:1** Zəb. 106:12 □ **15:2** «Yah» —Muxu

tərxımıdə bız Hudanıng «Yahwəh» yaki «Yəhəwah» degən namını
«Pərwərdıgar» dəp tərxımə kılđuk. «Yah» bolsa «Yahwəh» degən

bu ismıngı kışkartıləqan xəklıdur. ■ **15:2** Zəb. 18:2; Zəb.
118:14; Yəx. 12:2 □ **15:3** «Yahwəh» —Muxu tərxımıdə

bız Hudanıng «Yahwəh» yaki «jəhəwah» degən namını adətə
«Pərwərdıgar» dəp tərxımə kılđuk. Mənısı «Əzəldın Boləuqı».

3:13-14 wə ızahatnı kərüng.

⁵ Qongkur sular ularni k m w tti,
Ular huddi taxt k dengiz tegigə q k p k tti.■

⁶ Sening ong k lung,  y Pərwərdigar,
Kudriti bilən xan-x r p tapti;
Sening ong k lung,  y Pərwərdigar,
D xm nni kukum-talkan kiliw tti.■

⁷  z uluqlukungning h ywisi bilən  z ngg 
karxi qikkanlarni nabut kilding,
Sən otluk   zipingni  w tting,
U samanni k yd rg n ott k ularni yutuw tti.

⁸ Dimioqingning n pisi bilən sular deng bolup
 rlidi,
Juxkunliqan dolqunlar deng k bi tik turdi,
Dengizning otturisdiki qongkur sular qaturup
koyuldi.□ ■

⁹ D xm n dedi: «Mən ularni koqalaym n, yetix-
im n, olja elip  l xt rim n,
Ulardin d rdimni qikirim n,
Kiliqimni suqurup,  z kolum bilən ularni nabut
kirim n».

¹⁰ Lekin Sən n pising bilən p wlding,
Dengiz ularni k m w tti;
Ular juxkunluk sularda koquxund k q k p
k tti.■

¹¹ Ilaqlarning arisida,  y Pərwərdigar,
Kim Sening tengdixing bolsun?
Pak-muk dd slik iqid   z h ywitingni
k rsitidioqan,
H md-m dhiyil r arisida d hx tlik turidioqan,

■ 15:5 N h. 9:11 ■ 15:6 Z b. 118:15,16 □ 15:8
«Dimioqingning n pisi bilən» — yaki «k hringning rohi
bilən». ■ 15:8 Y x. 63:12,13; H ab. 3:10 ■ 15:10 Z b. 74:13;
106:11

Møjizə-karamət yaritidioqan,

Səndək kim bolsun?

¹² Sən ong qolungni uzitixing bilən,

Yər-zemin ularni yutuwətti.

¹³ Lekin Əzünggə həmjəmət kılıp kutkuzoqan
qowmni rəhimdillikıng bilən baxlap qıqting;

Sən ularni Əz mukəddəs makanıngoqa kudriting
bilən hıdayət kılıp yetəkliding. □

¹⁴ Yat həlklər buni anglap, titrixip kətti;

Filistiyədə turuwatqanlarni toloqaktək azab tutti.

¹⁵ Andin Edomning əmirleri dəkkə-dükkigə
qüxti;

Moabning palwanlırini bolsa, rasa titrək basti;

Qanaan zeminidikilərnıng yüriki su bolup aqti; ■

¹⁶ Qorqunq wə dəhxət ularni basti;

Bilikingning həywiti bilən ular huddi taxtək
midirliyalımay qaldı;

Həlking ötüp kətküqə, i Pərwərdigar,

Əzüng rənə təlöp hər kıloqan həlking ötüp

□ **15:13 «həmjəmət kılıp kutkuzoqan»** — muxu ibarə
ibraniy tilida «daal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu
peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu
kərüng. **«Əz mukəddəs makanıngoqa»** — ibraniy tilida «Əz
mukəddəslikıngning makanıngoqa». ■ **15:15** Qan. 2:4

boluquqə. □ ■

17 Ularni baxlap kirip,
 Öz mirasing bolqan taqda kəqəttək tikisən,
 Öz makaning kılqan jayqə, i Pərwərdigar,
 Öz qolliring təyyarlıqan muqəddəs jayqə, i
 Rəb, ularni elip barisən.

18 Pərwərdigar əbədil'əbədgiqə padixah bolup
 həküm süridu!

19 Qünki Pirəwnning atliri,
 Jəng hərwiliri atlıqliri bilən billə dengizqə kirip
 boldi;
 Pərwərdigar dengizning sulirini ularning üstigə
 yandurdi,

Lekin Israillar bolsa dengizning otturisdin
 quruk yərdin mengip ətüp kətti. □

20 Andin Hərunning hədisi pəyoqəmbər Məryəm
 qolıqə dapni aldi, barlıq kiz-ayallarmu qolıqə
 dap elip, ussul oynixip uningqə əgəxti. ■

21 Məryəm ularqə jawabən mundak küyni
 oqudi: —

«Pərwərdigarni mədhiyiləp küy eytinglar,

□ **15:16 «Özüng rənə töləp hər kılqan həlking»** — bu uqum yukiriki 13-ayəttiki «Sən həmjəmət kılıp kutquzqan... həlking» degən uqumqə yekındur. «... **Özüng rənə töləp hər kılqan həlking ətüp boluquqə**» — bu ayət bexarət bolup: (1) Qanaandiki həlk wə Moabtiki ahalilər Hudaning həlkinging Misirdin qikkinini anglap ulardin intayın qorkıdu («Yə.» 2:8-11ni kərüng); (2) keyinki künlərdə Israil Qanaan zeminini igiləxkə İordan dəryasidin «ətıdu». Bu ix boluquqə həqkəndak baxka əl-millət ularning yolını tosuwalalmaydu (17-ayətni kərüng).

■ **15:16** Qan. 2:25; 11:25; Yə. 2:9 □ **15:19 «...kuruq yərdin mengip ətüp kətti»** — bəzi tərjimilərdə Musaning bu xeiri 18-ayət bilən tohtaydu. ■ **15:20** 1Sam. 18:6

Qünki U zor uluqlukını kersätti;
 U at wə mingüqini dengizoğa taxliwətti!».□

Huda həlkni sinaydu — Marahtiki aqqıq su

²² Andin Musa Israillarni Kızıl Dengizdin baxlap, Xur qəligə elip bardı. Ular uda üq kün qəldə yürüp, su tapalmıdı. ²³ Andin ular Maraħka yetip kəldi; lekin u yərning süyi aqqıq bolup, süyini iqkili bolmaytti; xunga u jayning nami «Maraħ» dəp qoyuloğan. □ ■ ²⁴ U waqıtta halayıq: — Biz nemə iqimiz? — dəp Musadin aqrinip oqotuldaxkili turdı.

²⁵ U Pərwərdigarğa pəryad kətürdi; Pərwərdigar uningğa bir dərəhni kersätti; u dərəh yaşıqını elip, suğa taxliwıdı, su tatlıq suğa aylandı. U yərdə Pərwərdigar ularğa həküm-bəlgilimə bekitip, ularni sinap, mundaq dedi: — ²⁶ «Əgər silər kəngül qoyup Hudayinglar Pərwərdigarning səzini anglap, Uning nəziridə durus boloğanı kilip, əmrlirigə kulax selip, barlıq həkümlirini tutsanglar, undaqta, Mən misirlikləarning üstigə saloğan kesəllərdin heqbirini üstünggə salmaymən; qünki Mənki silərgə xipalix bərgüqi Pərwərdigardurmən».□

²⁷ Andin ular Elimoğa yetip kəldi. Xu yərdə on ikki bulax bilən yətmix horma dərihi bar idi; ular xu yərdə sularning boyıda qedir tikti.

□ **15:21** «U zor uluqlukını kersätti» — yaki «U xanlıq qəlibə kuqti». □ **15:23** «Maraħ» — «aqqıq» degən mənıdə. ■ **15:23** Qəl. 33:8 □ **15:26** «Pərwərdigarning səzini» — ıbraniy tilıda «Pərwərdigarning awazini».

«Misirdin çiqix»-teki səpər

16

Manna bilən bədünə

¹ Andin Israillarning pütkül jamaiti Elimdin yoloqa atlandi; Misir zeminidin çiqip, ikkinçi eyining on bəxinçi künidə Elim bilən Sinayning otturisidiki Sin qəligə yetip kəldi. ■ ² Əmma Israillarning pütkül jamaiti qəldə Musa bilən Hərurning yaman gəpini kəlip oçotuldaxkili turdi. ³ Israillar ularoqa: — Pərwərdigarning qəli bizni Misir yurtidila öltürüwətkən bolsa

■ 16:1 Qəl. 33:5-49

bolmasmidi! Xu yərdə biz gəx kaynawatkan qazanlarni qəridəp olturup, toyojudək nan yemigənmiduk? Lekin silər bu jamaətning həmmisini aqlik bilən öltürməkqi bolup bizni bu qəlgə elip kəldinglar! — deyixti. □ ■

⁴ Buning bilən Pərwərdigar Musaqə: — Mana, Mən asmandin silərgə nan yaqdurimən; xuning bilən həlk hər küni qikip, bir künlük lazimlikini yiojiwalsun. Bu tərکیدə Mən ularning Mening qanun-əmririmdə mangidioqan-mangmaydioqanlikini sinaymən. ■ ⁵ Hər həptining altinqi küni xundak boliduki, ular yiojiwaləqanlirini təyyarlisun; u baxka künlərdə erixidioqinidin bir həssə kəp bolidu, — dedi.

□ ⁶ Andin Musa bilən Hərun barlik Israilarəqə: — Bügün ahxam silərnə Misir zeminidin elip qikkuqining Pərwərdigar ikənlikini bilisilər wə ⁷ ətə silər Pərwərdigarning xan-xəripini kərisilər; qünki U silərnə Uning yaman gəpini qilip oqotuldaxqininglarni anglidi; bizgə kəlsək, silər yaman gəpimizni qilip oqotuldiojudək biz kim iduk? — dedi.

⁸ Musa yənə: Pərwərdigar bügün ahxam silərgə

□ **16:3 «Pərwərdigarning qoli bizni Misir yurtidila öltürüwətkən bolsa bolmasmidi!...»** — ularning qakxaxliri tolimu orunsiz idi, əlwəttə. Qünki biringidin, Israillarning Misirdin elip kəlgən qarwa malliri az əməs idi (12:38ni kəring). Ikinqidin, ular Misirdə qulluqta boləqan qaqiridimu ular erixidioqan yeməkliklər anqə kəp boləqan əməs idi («Qan.» 3:7, 8:1-3ni kəring). ■ **16:3** Qəl. 11:4; 1Kor. 10:10 ■ **16:4** Zəb. 78:24; 105:40 □ **16:5 «altinqi kün»** — bu jümə künidur. Xu küni Yəhudiylar yioqan «manna»din ikki künlük tamakni təyyarliwəlixə kerək idi. Qünki ətisi, yəni yəttinqi küni xabat küni («dəm elix küni») idi.

yegili gəx berip, ətə ətigəndə toyoqudək nan bərgəndə *buni bilisilər*; çünki Pərwərdigar silər Uning yaman gəpini kılıp oqotuldiqəninglarni anglidi. Əmdi biz nemə iduk? Silərnin oqotuldaxkəninglar bizlərgə qaritiloqan əməs, bəlki Pərwərdigarəqa qaritiloqandur, — dedi.

⁹ Andin Musa Hərunəqa: — Sən Israillarning pütkül jamaitigə: «Pərwərdigarning aldiqə kəlinglar; çünki U yaman gəp bilən oqotuldaxkəninglarni anglidi», dəp eytkin, — dedi. ¹⁰ Xundak boldiki, Hərun Israillarning pütkül jamaitigə səzləp turəqinida, ular qəl tərəpkə kariwidi, mana, Pərwərdigarning julasi bulutta ayan boldi. ■ ¹¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musəqa mundak dedi: —

¹² — Mən Israillarning yaman gəp kılıp oqotuldaxkinini anglidim; əmdi ularəqa: «Gugumda silər gəx yəysilər wə ətigəndə nandin toyunisilər, xuning bilən silər Mening Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikimni bilip yetisilər» — dəp eytkin, dedi. □ ■

¹³ Kəqkərununda xundak boldiki, bədünilər uqur kəlip, qedirgahni kaplap kətti; ətisi ətigəndə, qedirgahning ətrapidiki yərlərgə xəbnəm qüxkənidi. ■ ¹⁴ Ətrapta yatqan xəbnəm kətürülüp kətkəndin keyin, mana, qəllükning yər yüzidə kərawdək nəpiz, kiqik-kıqik yumilak nərsilər turatti. ■ ¹⁵ Israillar uni kərgəndə,

■ **16:10** Mis. 13:21 □ **16:12** «gugum» — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən səz bilən ipadilinidu. 12:6 wə izahatni kərüng. ■ **16:12** Yh. 6:49,58 ■ **16:13** Qəl. 11:31; Zəb. 105:40 ■ **16:14** Qəl. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24; 105:40

uning nemə ikənlikini bilmigini üqün: — Bu nemidu? — dəp soraxti.

Musa ularoşa jawabən: — Bu Pərwərdigar silərgə ata kiloşan ozuq-tülüktur. ■

¹⁶ Pərwərdigar xu ixni əmr kılıp dediki, «Hərbiringlar yəydişininglaroşa qarap uningdin yioşiwelinglar; hərbinglar ailidiki adəm sanişoşa qarap, hər bir adəmgə bir omər miqdarda yioşinglar; hər adəm öz qediridiki kixilər üqün yioşinglar» — dedi.□

¹⁷ Israillar xundak kılıp, bəzisi kəprək, bəzisi azrak yioşiwaldi. ¹⁸ Ular uni omər miqdari bilən əlqişidi, kəp yioşkanlarningkidin exip kətmidi, az yioşkanlarningmu kəmlik kilmidi; hər bir kixi öz yəydişinişoşa qarap yioşkanidi. □ ■

■ **16:15** Yh. 6:31; 1Kor. 10:3 □ **16:16** «bir omər» — «əfah»ning ondin bir qismi, yəni ikki litrşə idi. □ **16:18**

«hər bir kixi öz yəydişinişoşa qarap yioşkanidi» — yənə bir tərjimisi: «həmməyləning yioşiwaloşini öz ehtiyajioşa dəlmudəl idi». Bu ayətni ikki hil qüxinix mumkin: — (1) Hudaning bəlgilimisi boyiqə bir kixi üqün dəl bir omər miqdarda yeməklilik təkdin kılınatti. Xuning bilən həmməylən yioşkandin keyin, omər miqdari bilən əlqiginidə, ozuq-tülük («manna»)ni artuk yioşiwaloşan kixi az yioşkan kixigə kəm boluşanni toldurup berətti. Ahir həmmə kixigə kerək boluşan yeməklilik təng təmin etilətti. Bu məjizə əməs, təbiy ix idi. (2) həlq məyli kəp manna yioşkan bolsun, yaki azrak yioşkan bolsun, Hudaning karamiti bilən yioşiwaloşini dəl öz ailisining ehtiyajioşa mas boldi. Bu ixning əzi məjizə idi, əlwəttə. «manna»ning hər küni asmandin qüxüxi məjizə bolupla qalmaq, mannaning miqdarimu dəl həmməyləngə kerək boluşanoşa barawər idi. Bizningqə, «2Kor.» 8:15 boyiqə, birinçi qüxəngə toşra bolsa kerək; çünki xu ayəttə rosul Pawlus «manna yioşix» degən ixni misal kılıp, Hudaning bəndilirini bir-birigə berixkə rioşbətəndüridu. ■ **16:18** 2Kor.

8:15

19 Musa ularoqa: — Heqkandak adəm bulardin heqnemini ətigə kaldurmisun, dedi.

20 Xundak bolsimu, ular Musaning səzigə kulak salmidi; bəzilər uningdin bir kısmını ətigə saklap koydi. Əmma saklap koyoqini kurtlap sesip kətti. Bu ix üqün Musa ularoqa hapa bolup aqqıqlandi. 21 Xu səwəbtin ularning hərbi hər ətigini qikip öz yəydiqiniqə qarap yiqiwalatti; qaloqliri bolsa aptap qikkanda erip ketətti.

22 Lekin altinqi küni xundak boldiki, ular künlük ozukning ikki həssisini yiqdi; demək, hərbi kixi üqün ikki omər miqdarda yiqiwalidi; andin jamaət əmirli ri həmmisi kelip buni Musoqa eytti.

23 Musa ularoqa: — Mana Pərwərdigarning degini: — Ətə aram küni, Pərwərdigaroqa ataloqlan mukəddəs xabat küni bolidu; pixuridiqiniqlarni pixurup, kaynitidiqiniqlarni kaynitip, exip qaloqlanning həmmisini ətigə saklap koyunglar, — dedi.

24 Ular Musa buyruqlandək, exip qaloqlanni ətisigə saklap koyuwidi, ular sesip qalmidi, qurutlapmu kətmidi. 25 Musa ularoqa: — Buni bögün yənglar; qünki bögün Pərwərdigaroqa ataloqlan xabat küni bolqini üqün bögün daladin tapalmaysilər. 26 Altə kün silər yiqsanglar bolidu; lekin yəttinqi küni xabat bolqini üqün u künidə heqnemə tepilmaydu, — dedi.

27 Həlbuki, yəttinqi küni həlktin birnəqqisi ozuk-tülük yiqkili qikiwidi, heqnemə tapalmidi.

28 Pərwərdigar Musoqa: «Silər qaqaqoqə Mening əmrlirim wə qanun-bəlgilimilirimni tu-

tuxni rət k'ilisilər? ²⁹ Mana, Pərwərdigar silərgə xabat künini bekitip bərđi; xunga yəttinqi küni hərbinglarni öz ornida turup, sirtlaroqa qik'misun dəp, altinqi küni ikki künlük ozuq beridu», — dedi. ³⁰ Xuning bilən həlk yəttinqi küni aram aldi.

³¹ Israillar bu ozuqni «manna» dəp atidi; uning *xəkli* yumoqəsüt urukidək, rənggi aq bolup, təmi həsəlgə miləngən qoturmaqqa ohxaytti. □ ■

³² Musa ularoqa: — Pərwərdigarning əmri xuki, — Keyinki əwladliringlaroqa Mən silərnə Misirdin elip qik'qanda, Mən silərgə qəldə yeyixkə ata qiloqan nanni kərsitix üqün, uningdin komzəkkə bir omər toxkuzup, ular üqün saqlap qoyunqlar, — dedi.

³³ Musa Hərunoqa: — Kəlgüsi əwladliringlaroqa kərsitixkə saqlax üqün bir komzəkni elip, uningə bir omər miqdarda manna selip, Pərwərdigarning huzurida qoyup qoyoqin, — dedi. ■

³⁴ *Keyin*, Hərun Pərwərdigar Musoqa buyruqandək komzəkni saqlax üqün uni həküm-guwahlıq sanduqining aldidə qoyup

□ **16:31** «**manna**» — «nemə bu?» degən mənida (15-ayətni kərüng). ■ **16:31** Qəl. 11:7 ■ **16:33** İbr. 9:4

qoydi.□

³⁵ Xu tæriqidæ Israillar adæm olturaklaxkan bir zeminõa yetip kælgüqæ kirik yil «manna» yedi; ular Kanaan zeminining qebralirioqa yætküqæ manna yedi.■

³⁶ Əyni qaõda bir «omær» «əfah»ning ondin birigæ barawær idi.

17

Qoram taxtin qikқан su

¹ Andin pütkül Israil jamaiti qõpup, Sin qelidin qikqip, Pærwærdigarning æmri boyiqæ sæpær kilip, Ræfidim degæn yærgæ kelip qedirlirini tikti. Əmma u yærdæ hælkkæ iqkili su yok idi. ² Xuning bilæn hælq Musa bilæn jedællixip: — Bizgæ iqkili su bærgin! — dedi. Lekin Musa ularõa: — Nemixka mening bilæn jedællixisilær? Nemixka Pærwærdigarni sinaysilær? — dedi.■

□ **16:34** «**hæküm-guwahlik**» — muxu yærdæ «hæküm-guwahlik» Hudaning Israilõa bærmækqi bolõan tüp æmrlirini, xundakla uning Israil bilæn bolidoqan æhdisini kersitidu (20-babni kærung). Hudaning mukæddæs mahiyiti wæ Harakteri xu æmrlærdæ ayan kilinoqaqka, «hæküm-guwahlik» dæpmu atilidu. Xu æmrlær «æhdæ sanduqi» iqidæ saklaklik tax tahtaylar üstigæ pütülgæn (40:20ni kærung). «... **Uni hæküm-guwahlik sanduqining aldida qoyup qoydi**» — æhdæ sanduqining tæswirini bilix üqün 25-bab, 10-22-ayætlærgæ qaralsun. «Ibr.» 9:4tin qarõqanda, «manna» komziki keyinki waqitta æhdæ sanduqi **iqigæ**, mukæddæs kanun taxliri aldioqa qoyuloqan. ■ **16:35** Yæ. 5:12; Næh. 9:15 ■ **17:2** Qel. 20:3, 4

³ Lekin h lk qangqap, su t l p qilip, Musadin aqrinip oqotuldixip: — Sən nemixka bizni, balilirimizni w  melimizni usuzluk bilən  lt r xk  Misirdin elip k lding? — dedi.

⁴ Xuning bilən Musa P rw rdigar ya pəryad kətürüp: — Bu həlkni qandak qilsam bolar?! Ular h lila meni qalma-kes k qilixi mumkin! — dedi.

⁵ Pərwərdigar Musaq ya jawabən: — Sən Israilning aqsakalliridin birn qqisini  z ng bilən bill  elip qikip, *Nil* d ryasining s yini uroqiningda ixlətkən hasangni qolung ya elip həlkning aldioqə baroqin; ■ ⁶ Mana, Mən xu yerdə, H r b teoqidiki qoram taxning üstidə sening aldingda turimən; sən qoram taxni uroqin. Buning bilən uningdin həlkqə iqkili su qikidu, — dedi.

Musa Israilning aqsakallirining k z aldida xundak qildi. □ ■ ⁷ Musa Israillarning jed ll xkini w  ularning «Pərwərdigar arimizda zadi barmu-yokmu?» deyixip P rw rdigarni sinioqini  q n, u y rni «Massah» w  «M ribah» d p atidi.□

Amal klar bilən j ng qilix

⁸ Xu qaoqda Amal klar kelip R fidimd  Israiloq  hujum qildi. ■ ⁹ Musa Y xuaq : Sən  zimizdin Amalək bilən j ng qilixka ad m tallioqin. Mən  t  Hudaning hasisini qolumoq  elip d ngning

■ **17:5** Mis. 7:20 □ **17:6** «**H r b teoqi**» — Sinay teoqining baxka bir ismi. ■ **17:6** Q l. 20:9; Z b. 78:15-16; 114:8; 1Kor. 10:4 □ **17:7** «**Massah**» — «sinax» deg n m nid , «M ribah» — «jed l-majra» deg n m nid . ■ **17:8** Q n. 25:17,18

qoqqisida turup turimən, dedi. □ 10 Yəxua Musa buyruqinidək kılıp, Amaləklər bilən jəng kıldı. Musa, Hərun wə Hur dəngning qoqqisioğa qıkti.

11 Xundak boldiki, Musa qolını kətürüp tursa, Israil oqalib kelətti, ləkin u qollirini pəskə qüxürüp tursa, Amalək oqalib kelətti. 12 Musaning qolliri eoqirlixip kətti; ular bir taxni elip kelip uning astioğa koydi; u uning üstidə olturdi; andin Hərun bilən Hur biri bir tərpidə, biri yənə bir tərpidə uning qollirini yələp turdi; bu tərکیدə uning qolliri taki kün patkuqə məzmut turdi. 13 Xundak kılıp, Yəxua Amalək wə uning həlkini kiliqlap nabut kıldı. □

14 Pərwərdigar Musoğa: — Bir əslimə bolsun dəp bu ixlarni bir kitabğa yezip qalduroqin, xundakla xularni Yəxuaning kulaklırioğa oqup bər; qünki Mən Amaləkning namini asmanlarning astidin, hətta adəmlərnin esidinmu mutlək eoqürüwetimən, dedi. ■

15 Andin Musa bir qurbangahni yasap, namini «Pərwərdigar tuoqumdur» dəp atidi □ 16 wə Musa: — Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp: — «Pərwərdigar əwladtin əwladkiqə Amaləkkə

□ 17:9 «Sən özimizdin Amalək bilən jəng kılıxğa adəm tallioqin» — yaki «Sən özimizgə adəmlərnini tallap, Amalək bilən soquxkili qıkqin». □ 17:13 «kiliqlap,...» — ibraniy tilida «kiliq bisi bilən urup,...». ■ 17:14 Qəl. 24:20; Qan. 25:17, 18, 19; 1Sam. 15:2, 3 □ 17:15 «Pərwərdigar tuoqumdur» — ibraniy tilida «Yəhwəh-nissi».

qarxi jəng kılıdu» deyilgənidi, — dedi. □ ■

18

Yətroning Musani Ziyarət kılıxi wə uningə nəsihət kılıxi

¹ Musaning keynatısı, yəni Midiyaning kahini Yətro Hudaning Musa üqün həmdə Öz həlki İsrail üqün barlıq kılolanlıri toqırluq angıdı, yəni Pərwərdigarning İsrailni Misirdin qıkarolanlıkidin həwər taptı. ■ ²⁻³ Xuning bilən Musaning keynatısı Yətro Musaning əslidə öz yenioğa əwətiwətkən ayalı Zipporah wə uning ikki oqlını elip yoloğa qıktı (birinçi oqlining ismi Gərxom dəp qoyulolanıdi; qünki Musa: «mən yaqa yurtta musapir bolup turuwatimən» degənidi. □ ■ ⁴ Yənə birining ismi Əliezər dəp qoyulolanıdi; qünki Musa: «Atamning Hudasi manga yardımə bolup, meni Pirəwnning kiliqidin kütquzdı», degənidi). □ ⁵ Xundak kılıp Musaning keynatısı Yətro Musaning oqulliri

□ **17:16 «Yah»** — «Yahwəh» (Pərwərdigar)ning kıskartılma xəklidur. **«Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp: ...»** — kimning qolining Hudaning təhti aldida kətürülgənliki enik eytilmaydu; bizningqə bu sirlük ix ərxətə Hudaning aldida yüz bərgən bolup, kəsəm kılıp «kətürülgən qol» bolsa «Pərwərdigarning qoli» («Yəx.» 25:10, 41:20, 53:1, 66:14, «Yuh.» 12:38), yəni «Pərwərdigarning **Kuli**» boləqan Məsih («Yəx.» 42:1, 19, 49:6, 52:13)ni kərsətsə kerək. ■ **17:16** 1Sam. 15:2 ■ **18:1** Mis. 2:16; 3:1 □ **18:2-3 «Gərxom»** — «yaqa yurtluq» degən söz bilən ahangdax. ■ **18:2-3** Mis. 2:22 □ **18:4 «Əliezər»** — «Hudayim yardımədur» degən mənədə.

bilən ayalini elip, Musaning qəldə, Hudaning teoqining yenida qedir tikgən yerigə yetip kəldi.

⁶ U əslidə Musaqə: — «Mana, mənki keynatang Yətro sening ayalingni wə uning ikki oqlini elip yeningoqa ketiwatimən» dəp həwər əwətkənidi.

⁷ Xuning bilən Musa öz keynatisining aldioqa qıqıp, təzim kılıp, uni səydi. Ular bir-biridin həl-əhwal sorixip qediroqa kirdi;

⁸ Andin Musa kiynatisioqa Israilning wəjidin Pərwərdigarning Pirəwn wə misirliklaroqa kılqan həmmə əməllirini səzləp, ularning yol boyi bexioqa qüxkən jəbir-japalarni bayan kılıp, Pərwərdigarning kandaq kılıp ularni kütquzoqinini eytip bərdi.

⁹ Buni anglap Yətro Pərwərdigarning Israiloqa kərsətkən barlıq yaxilikidin, ularni misirliklarning kolidin kütquzoqanlikidin xadlandi.

¹⁰ Yətro *xadlinip*: — Silərni misirliklarning wə Pirəwnning kolidin kütquzoqan Pərwərdigaroqa təxəkkurlər boləy! U bu qowmni misirliklarning kolidin kütquzdi!

¹¹ Mən Pərwərdigarning barlıq ilahlardin üstün turidioqanlikini əmdi bildim; qünki U dəl ular yooqanqilik kılqan ixta Özining ulardin üstün turidioqanlikini namayan kildi — dedi. □ ■

¹² Andin Musaning keynatisi Yətro Hudaqə atap bir köydürmə qurbanlıq wə birnəqqə *təxəkkur* qurbanlıqlirini elip kəldi; Hərun bilən Israilning

□ **18:11** «ular yooqanqilik kılqan ixta» — muxu yərdə «ular» sahta ilahlar, butlarni kərsitidu (12:12, 15:11ni kərüng). Bəzi alimlar bu söz misirliklarni kərsitidu, dəp qaraydu. ■ **18:11** Mis. 1:10,16,22; 5:7; 14:18

hər bir aqsakili Musaning keynatisi bilən billə Hudaning huzurida taam yeyixkə kəldi. □

Yətroning aqilana məslihi

¹³ Ətisi Musa həlkning ix-dəwaliri üstidin həküm qikirixkə olturdi; həlk ətigəndin tartip kəqkiqə Musaning qərisidə turuxti. ¹⁴ Musaning keynatisi uning həlki üqün kıləqan ixlirini kərgəndə uningdin: — Sening həlkə kiliwatkan bu ixing zadi nemə ix? Nemixkə sən *bu ixta* yaləuz olturisən, barlık həlk nemə üqün ətigəndin kəqkiqə sening qərengdə turidu? — dedi.

¹⁵ Musa keynatisiqə jawab berip: — Həlk Hudadin yol izdəxkə mening kəximqə kelidu.

¹⁶ Qaqanki ularning bir ix-dəwasi qiksa ular yenimqə kelidu; xuning bilən mən ularning ot-turisida həküm qikirimən wə xundakla Hudaning qanun-bəlgilimilirini ularqə bildürimən, — dedi.

¹⁷ Musaning keynatisi uningqə: — Bu kıləqining yahxi bolmaptu. ¹⁸ Sən jəzmən özüngni həmdə qərengdə turəqan həlknimu qarqitip kəyisən; qünki bu ix sanga bək eqir kelidu.

Sən uni yaləuz kılıp yetixəlməysən. ¹⁹ Əmdi mening səzümgə kulək saləqin, mən sanga bir məslihət berəy wə *xundak kilsang*, Huda sening bilən billə bolidu: — Sən özüng Hudaning

□ **18:12 «təxəkkur qurbanliqliri»** — ibraniy tilida «zəbak» deyilidu. Harun wə aqsakallarning Yətro bilən billə xu qurbanliqlardin yegənliki ularning təxəkkur qurbanliqi ikənlikini ispatlaydu. Qünki «təxəkkur qurbanliqliri»din sunəuqi kiximu yəsə bolatti.

aldida həlkning w kili bolup, ularning ixlirini Huda qa məlum qil in; ²⁰ sən h lk  h kanun-b lgilimil rni  gitip, mangidid an yolni kərsitip, ularning qandaq burqi barlikini ukturoin.

²¹ Xuning bilən bir waqitta sən pütkül həlkning arisidin Hudadin qorkidid an, n psaniy tqilikni yaman keridid an həm kabiliy tlik həm diyan tlik ad ml rni tepip, ularni həlkning üstigə bax kilip, b zisini mingbexi, b zisini y zbexi, b zisini  llikbexi, b zisini onbexi kilip t yinligin. □ ²² Xuning bilən bular h r kandaq waqitta həlkning ix-d walirini soraydu. Əgər qong bir ix-d wa qikip qalsa, buni sanga tapxursun; lekin h mm  kiqik ix-d walarni ular əzliri bejirisun. Xundak kilip, ular sening w zip ngni yeniklitip, y k ngni k t r x p beridu. ²³  g r xundak qilsang w  Huda sanga xundak buyrusa,  z ng *w zip ngd * put tir p turalays n w  h lkningmu hatirj mlik bil n  z jayioqa kaytip ketidu, dedi.

²⁴ Musa keynatisining s zig  kulak selip deginining h mmisini kildi. ■ ²⁵ Musa pütkül Israil arisidin kabiliy tlik ad ml rni tallap, ularni h lkning  stig  bax kilip, b zisini mingbexi, b zisini y zbexi, b zisini  llikbexi, b zisini onbexi kilip koydi. ²⁶ Bular h r kandaq waqitta həlkning ix-d walirini sorap turdi; t sr k ix-d walarni bolsa, Musa qa yollaytti, kiqik ix-d walarni bolsa əzliri soraytti.

²⁷ Andin Musa keynatisini yoloqa selip koydi, u

□ **18:21** «**diyan tlik adəmlər**» — ibraniy tilida «h kik tk  t w  adəmlər». ■ **18:24** Qan. 1:9

öz yurtioğa kaytip kətti.

19

Israillar Sinay teoşida

¹ Israillar Misir zeminidin qikip, dəl üqinqi eyining baxlanoğan küni Sinay qeligə yetip kəlđi. □

² Ular Rəfidimdin qikip, Sinay qeligə yetip kelip, qeldə qedir tikti; Israil xu yərdə, taşning udulida tohtap qedir tikti. ³ Musa Hudaning aldioğa qikiwidi, Pərwərdigar taşdin uningöğa hitab kılıp mundak dedi: — Sən Yakupning jəmətigə söz kılıp, Israillaroğa munu həwərnı yətküzgin:

— ■ ⁴ «Mening misirliklaröğa nemə kılöşnimni, xundakla Mən silərnı huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək, Öz qeximoğa elip kəlginimni özünqlar kərdünqlar.

□ ■ ⁵ Əmdi silər dərşəkikət Mening sözümni anglap, əhdəmni tutsanglar, undakta barlıq əllərnıng arısında Manga has bir gəşər bolisilər — qünki pütkül yər Meningkidur — ■ ⁶ wə silər Manga kahinlardın tərkiş tapqan has bir padixahlıq wə mukəddəs bir qowm bolisilər».

□ **19:1 «üqinqi eyining baxlanoğan küni»** — baxqa birhil tərjimisi boyiqə «üqinqi ay» yılning (kalendarning) üqinqi eyini kərsitidu. ■ **19:3** Ros. 7:38 □ **19:4 «huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək,...»** — bəzidə ana bürküt balilirioğa uquxni əgətkəndə ularni dümbisigə mindürüp uqudu. ■ **19:4** Qan. 29:1; 32:11 ■ **19:5** Qan. 7:6; 10:14,15; 14:2; 26:18; Zəb. 135:4; Yəx. 41:8; Tit. 2:14

Mana bu sən Israillaroğa deyxing kerək boloğan sözlərdur, — dedi. □ ■

⁷ Xuning bilən Musa yenip kelip, həlkning aksåkallirini qakirtip, Pərwərdigar uningoğa buyruoğan xu sözləning həmmisini ularoğa yətküzdi.

⁸ Həlkning həmmisi bir eoizdin: — Pərwərdigar buyruoğaning həmmisigə qoqum əməl kilimiz! — dəp jawab bərdi. Andin Musa həlkning jawab sözlirini Pərwərdigarning qexioğa berip yətküzdi. ■

⁹ Pərwərdigar Musoğa: — Mana, Mən sanga söz kiloqinimda həlk awazimni anglisun, həmixə sanga ixənsun dəp, yeningoğa kara bulutning karangoqulukı iqidə kelimən, dəp eytti. Musamu həlkning degənlirini Pərwərdigaroğa anglatti.

¹⁰ Pərwərdigar Musoğa yənə: — Sən həlkning qexioğa berip, bügün wə ətə ularni pak-muqəddəs kilip, kiyim-keqəklirini yuduroqin.

¹¹ Ular üqinqi künigə təyyar tursun; qünki üqinqi küni barlıq həlkning kəz aldida Pərwərdigar Sinay teoqioğa quxidu. ¹² Sən həlk üqün *taoqning* ətrapioğa bir pasil kilip, ularoğa: «Silər ehtiyat kilinglar, taoqka qikmanglar yaki uning etikigə tegip kətmənglar. Kimki taoqka təgsə öltürülməy qalmaydu; □ ■ ¹³ Uningoğa hətta birər qoli tegip kətsimu, qalma-kesək kilip öltürülsun yaki ok etip öltürülsun. Məyli

□ **19:6** «silər munga kaqinlardin tərki b tapqan has bir padixahlıq ... bolisilər» — baxqə birhil tərjimisi: «silər munga padixahlar wə kaqinlar ...bolisilər». ■ **19:6** 1Pet. 2:9 ■ **19:8** Mis. 24:3 □ **19:12** «həlk üqün taoqning ətrapioğa» — yaki «həlk ətrapioğa». ■ **19:12** İbr. 12:18

haywan yaki insan bolsun, xundak qilsa, tirik qaldurulmisun» — döp eytkin. Lekin Kanay uzun qelinsa, ular taqning tüwigə qiqsun, dedi.□

¹⁴ Musa taqdin qüxüp həkning kexioqa berip, həkni Hudaqa atap mukəddəs kildi; ular kiyim-keqeklrini yudi. ¹⁵ Andin Musa həkqə: — Üqinqi küniqə təyyar turunglar; heqkim ayali bilən yeqinqilik qilmisun, dedi.■

¹⁶ Üqinqi küni bolqanda, tang yoruxi bilən xundak boldiki, güldürmamilar güdürlöp, qakmaq qekip, taq üstidə koyuk bir parqə bulut pəyda boldi, zor kattik qelinqan kanayning awazi anglandi. Buni kərüp qedirgahdiki pütkül hək qorkunqidin titröp kətti. □ ■ ¹⁷ Musa həkni Hudaning aldida hazir boluxka qedirgahdin elip qikti. Ular kelip taqning tüwidə ərə turdi. ■ ¹⁸ Pərwərdigar Sinay teqioqa otta qüxüp kəlgini üqün is-tütək pütkül taqni kaplidi; is-tütək humdandin ərliqən is-tütəktək üstiqə ərlop qikti. Pütkül taq kattik təwrinxkə baxlidi.

□ **19:13 «Uningoqa... tegip kətsimu»** — demək, taqka tegix. Baxka birhil tərjimisi «uningoqa (taqka təgkən kixiqə) adəmning qoli təgmisun...». **«qalma-kesək qilinsun yaki oq etip öltürölsun»** — demək, taqka təgkən kixini öltürüxi kerək; birak hilaplik qiloqan undak bir kixini taq etikidə (kət'iy qəkləngən jayoqa kirgənliki səwəblik) öltürüx üqün hərqandak kixi uningoqa təgsə yaki uningoqa yeqin barsa bolmaytti; xunga uni qalma-kesək qilix yaki oq bilən öltürüx kerək idi. Baxka birhil tərjimisi «(Huda tərpidin) öltürölidu». ■ **19:15** 1Sam. 21:4; 1Kor. 7:5 □ **19:16 «güldürmamilar»** — ibraniiy tilida «awazlar». **«kanayning awazi»** — yaki «buroqa awazi». ■ **19:16** Ibr. 12:18 ■ **19:17** Qan. 4:10,11

■ 19 Kanay awazi baroanseri küqiyip intayin qattik qikti. Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab bərdi. □ 20 Pərwərdigar Əzi Sinay teoioqa, taoqing qokkisiyoqa qüxti; andin Pərwərdigar Musani taoqing qokkisiyoqa qakiriwidi, Musa taoqa qikti.

21 Pərwərdigar Musoqa: — Sən qüxüp halayikni agahlandurup: Ular «Pərwərdigarni kerimiz» dəp pasildin bəsüp ötmisun; undak kilsa, ulardin kəp adəm halak bolidu, dəp eytkin. 22 Pərwərdigaroqa yekin kelələydiqan kahinlarmu əzlrini manga atap muqəddəs kilsun; bolmisa, Pərwərdigar *sepilni* bəskəndək ularoqa halakət yətküzidu, — dedi.

23 Musa Pərwərdigaroqa: — Halayikning Sinay teoioqa qikixi mumkin əməs; qünki Sən Əzüng bizgə kattik agahlandurdung: taoqni «muqəddəs» dəp qarap, uning ətrapiyoqa pasillarni bekitinglar, dəp əmr kilding, — dedi.

24 Pərwərdigar Musoqa: — Mang, sən qüxüp kətkin. Andin sən Harunni elip, billə qikkin; lekin kahinlar wə həlk bolsa Pərwərdigarning kexioqa barayli dəp pasildin bəsüp ötmisun; bolmisa, *Pərwərdigar sepilni* bəskəndək ularning üstigə qüxidu, — dedi.

25 Xuning bilən Musa həlkning kexioqa qüxüp, ularoqa bu səzni yətküzdi.

■ 19:18 Hək. 5:4; Zəb. 68:8; 77:18; 114:4; 144:5; Həb. 3:10

□ 19:19 «**Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab bərdi**» — baxqa birhil tərjimisi: «Musa söz kiliwatatti, Huda anglap ünlük awaz bilən jawab beriwatatti».

20

On pərz

¹ Huda munu barliq sözləni bayan kilip mundak dedi: —

² Mən seni «kulluk makani» bolqan Misir zemnidin qikirip kəlgən Pərwərdigar Hudayingdurmən.■

³ Sening Məndin baxqa heqkandak ilahing bolmaydu.

⁴ Sən özüng üçün məyli yukiridiki asmanda bolsun, məyli təwəndiki zeminda bolsun, yaki yər astidiki sularda bolsun, hərəkandak nərsining kıyapitidiki heqkandak oyma xəkilni yasima.□ ■

⁵ Sən bundak nərsilərgə bax urma yaki ularning kulluqiqa kirmə. Qünki Mənki Pərwərdigar Hudaying wapasizlikqa həsət kiloquci Təngridurmən. Məndin nəprətləngənləning qəbihliklerini əzlidirigə, oqulliriqa, hətta nəwrə-

■ **20:2** Mis. 13:3; Qan. 5:6; Zəb. 81:10 □ **20:4** «**Sən özüng üçün ... hərəkandak nərsining kıyapitidiki heqkandak oyma xəkilni yasima**» — 5-ayəttin enik kərünidiki, 4-ayəttə hatiriləngən: «özüng üçün ... xəklidə.. yasima» degən bu əmrning kəzdə tutqini adəmlər qokunux məqsitidə yasioqan hərəkandak xəkillərdur. Demək, bu yazmilarda sən'ətning əzi yaki bədiyy ijadiyət, məsilən rəssamliq yaki həykəltiraxliq mən'i kilinoqan əməs. Məsilən, «mukəddəs qedir» wə keyinki «mukəddəs ibadəthana»da birnəqqə sürətlər (herublar, güllər, horma dərəh qatarliqləning sürətliri) kərünidu. Bular butlar əməs, pəkət bezəx məqsitidə ixləngən. ■ **20:4** Law. 26:1; Zəb. 97:7

qəwrilirigiqə qüxürimən, □ ⁶ Əmma Meni səyidioğan wə əmrlirimni tutidioğanlaroğa ming əwladioqigə əzgərməs mehribanlik kərsitimən. □

⁷ Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymikan tiloğa alma; qünki kimdəkim namini qalaymikan tiloğa alsa, Pərwərdigar uni gunahkar hesablimay qalmaydu. ■

⁸ Xabat künini mukəddəs dəp bilip tutkili yad- ingda saklioiin. ■ ⁹ Altə kün ixləp bar- lik ixliringni tügətkin; ■ ¹⁰ lekin yəttinqi kün Pərwərdigar Hudayingoğa ataloğan xabat künidur; sən xu kün heqkandak ix qilmaysən; məyli sən yaki oqlung bolsun, məyli kizing, məyli kulung, məyli dediking, məyli bukanı yaki sən bilən bir yərdə turuwatқан musapir

□ **20:5 «wapasizlikka həsət kiloquqi Təngri»** — bu ibarə tooqruluk «təbirilər» wə «qanun xərhi»diki «qoxumqə sez»imizni kərüng. «Məndin nəprətləngənlərləning kəbihlikirini əzligə, oqullirioğa, hətta nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən» — bu muhim səz tooqruluk «qoxumqə sez»imizni (18-, 33-bablar tooqruluk) kərüng. □ **20:6 «əmrlirimni tutidioğanlaroğa minglioğan əwladioqigə»** — baxқа birhil təjimi: «əmrlirimni tutidioğan minglioğanlirioğa...». Birəq «Qan.» 7:9 təjimizgə mas kelidu. **«əzgərməs mehribanlik»** — muxu yərdə «əzgərməs mehribanlik» ibraniy tilida «həsəd» degən səz bilən ipadilinidu.

Bu səzning mənisi bək qongkur bolup, kəp yərlərdə «əzgərməs muhəbbət» yaki «əzgərməs mehribanlik» dəp təjime qilinidu. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baqlıq bolidu; xunga səzning uzunraq birhil təjimi: «mehir-muhəbbət tüpəylidin əhdidə daim turidioğanliki» degili bolidu. Məsilən, bu səz «Yar.» 21:23, 24:12, 32:10, «Mis.» 15:13, 34:6, 7lərdə ixlitilgən. ■ **20:7** Law. 9:12; Mat. 5:33 ■ **20:8** Əz. 20:12 ■ **20:9** Mis. 23:12; 34:21; Luқа 13:14

bolsun, heçqandak ix kılmisun. □ 11 Qünki altə kün iqidə Pərwərdigar asman bilən zeminni, dengiz bilən uning iqidiki barini yaratti andin yəttinqi künidə aram aldi. Buning üçün Pərwərdigar xabat künini bəht-bərikətlik kün kılip, uni muqəddəs kün dəp bekitti.■

12 Ata-anangni hərmət qil. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılmakqi boləqan zeminda uzun əmür kərisən.■

13 Qatillik kıлма.■

14 Zina kıлма.■

15 Ooqrilik kıлма.

16 Qoxnang tooqruluk yaloqan guwahlik bərmə.□

17 Sən qoxnangning əy-imaritigə kəz kıringni salma, nə qoxnangning ayali, nə uning quliqə, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning ixiki yaki qoxnangning hərəkandak baxqə nərsisigə kəz kıringni salma.□ ■

Həlkning wəhimisi

18 Pütkül həlk güldürmamilarni, qeqin-yalkunlarni, kanayning awazi wə taədin ərləp qıqqan is-tütəklərnı kərđi wə anglıđı; ular

□ **20:10** «yəttinqi künı....xabat künıđur» — ıbranıy tilıđa «xabat» wə «yəttinqı» deęənlər ahangdax söz. «**sən bilən bir yərdə turuwatqan**» — ıbranıy tilıđa «dərwaziliring iqidə turuwatqan» deęən söz bilən ipadilınıđı. ■ **20:11** Yar. 2:2; İbr. 4 ■ **20:12** Mat. 15:4; Əf. 6:2 ■ **20:13** Mat. 5:21 ■ **20:14** Mat. 5:27 □ **20:16** «**Qoxnang tooqruluk yaloqan guwahlik bərmə**» — Təwrat-ıñjil boyıqə «qoxnang» Huda bizning yenimizəyə yeqin qıləqan hərбір adəmnı kərsitıđı, əlwəttə. □ **20:17** «**qoxnang**» — bu söz tooqruluk yukırıki izahatnı kərüng. ■ **20:17** Rim. 7:7

bularni k r p, titrixip yirak turuxti ¹⁹ w  Musaoğa: — Bizg  s nla s z k loqays n, biz anlaymiz; lekin Huda bizg   zi s z k lmisun; q nki undak k lsa  l p ketimiz, dedi.■

²⁰ Musa halayik a jawabən: — Korkmanglar; q nki Hudaning bu yerg  kelixi sil rni sinax  q n, yəni sil rning Uning d hx tlikini k z aldinglaro a kəltürüp, gunah k lmaslikinglar  q ndur, — dedi.□ ²¹ Xuning bilən halayik nerida turdi; lekin Musa Huda iqid  turo an koyuk bulutning k xi o a yekin bard .■

Qurbangah to risidiki nizam

²² Pərwərdigar Musaoğa: — Sən berip Israil-laro a munu s zl rni y tk zgin: «Sil rg   rx tin s z k loqinimni k rd nglar. ²³ Silər Mening ornumda ilah d p kümüxtin butlar yasimanglar, yaki əzünglar  q n altundin butlarni yasimanglar.

²⁴ — Sən Mən  q n tupraq tin bir qurbangah yasap, xu y rd  k yd rm  qurbanlik w  inaklik qurbanlikliringni, koy- qk  bilən kaliliringni suno in. Omum n Mən h lk k  namimni *h rm t bilən*  slitidio an barlik jaylarda, yeningo a kelip sanga b ht-bərikət ata k lim n.■

²⁵ —  g r Manga atap taxlardin qurbangah yasimakqi bolsang, yonulo an taxlardin

■ **20:19** Qan. 5:25; Ibr. 12:19 □ **20:20** «**sil rning Uning d hx tlikini k z aldinglaro a kəltürüp, gunah k lmaslikinglar  q ndur**» — yaki «Uningdin boloğan korkunq sening k z aldida bolup, bu gunah k lmaslikinglar  q ndur». ■ **20:21** Mis. 19:17; Ibr. 12:18 ■ **20:24** Mis. 27:1; 38:1

yasimioin; qünki taxlaroqa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu. □ ■

²⁶ Qurbangahimoqa qikidioqan pələmpəy bolmisun; undaq bolqanda, pələmpəydin qikkuqə əwriting kərünüp kəliximi mumkin», — dedi.

21

Qullarğa muamilə qilixniki həküm-bəlgilimilər

¹ — Sən ularning aldioqa koyidioqan həküm-bəlgilimilər munulardur: —

² Əgər sən bir ibranıy kulni setiwalqan bolsang, u altə yiloqə hizmitingdə bolup, yəttinqi yili tələmsiz hər qilinsun. ■ ³ U kul qilinixka tənha hələttə elip kelingən bolsa, tənha hələttə kətsun. Ayali bilən birgə elip kelingən bolsa, ayalimu uning bilən billə kətsun.

⁴ Əgər hojisi uningğa hotun elip bərgən bolsa, xundakla ayali uningğa oqul-qizlarni tuqup bərgən bolsa, ayal baliliri bilən hojisioqa kəlip, ər yaloquz kətsun. ⁵ Ləkin əgər kul elan qilip: «Mən hojam, ayalim wə balilirimoqa muhəbbitim bolqini üçün hər bolup

□ **20:25** «taxlarğa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu» — 4-ayəttiki əmr boyiqə, Hudani bildüridioqan heqkandak sürət yaki xəkil bolmaydu. Bu ayəttiki əmr qurbangah taxlirining üstidə heqkandak xəkil-sürətlərnin bolmasliki («napak» bolmisun dəp), butpərəslik gunahining aldini elix üçün berilgən. ■ **20:25** Qan. 27:5; Yə. 8:30, 31 ■ **21:2** Qan. 15:12; Yər. 34:14

kətməymən» desə, ■ ⁶ undaқта uning hojisi uni Hudaning *ibadət sorunining* aldioğa elip berip, uni ixikning aldida yaki ixikning kexikining aldida turoquzsun; andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun. Xundaқ kılıp, u mənnggügə hojisining kuli bolup qalidu.□

⁷ Əgər birkim kızini dedəklikkə setiwətkən bolsa, u ər kullar hər kılinoqandək hər kılınmisun. ⁸ Əgər əzigə has setiwaloqan kız hojisiğa yakmisa, undaқта u kız tərəpning hək tələp uni hər kılixioğa yol koyuxi kerək. Lekin hojisining uni yat həlkəkə setix hokukı bolmaydu; qünki hojisi uningğa wapasizlik kılqandur. □ ⁹ Əgər u kızni oqlioğa has bekitkən bolsa, undaқта u bəlgilimilər boyiqə uningğa öz kızidək muamilə kılsun.

¹⁰ Əgər hojisi yənə hotun alsa, əslidə əmrigə aloqan dedikining yemək-iqmikini, kiyim-keqikini wə ər-hotunqilik burqını keməytmisun.

¹¹ Əgər u xu üq ixni ada kılmisa, undaқта u bədəl təliməy hər bolsun.

Urux-talax həkqidə

■ **21:5** Qan. 15:16 □ **21:6** «**Hudaning ibadət sorunining aldioğa**» — yaki «Hudaning aldioğa» yaki «hakimlarning aldioğa». «**andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun**» — demək, kulning kulikini ixik qanitiğa yaki ixik kexikigə yekip turup, kulikining yumxikini ixikkə yaki ixikning kexikigə mihlaydu. □ **21:8** «**hojisi uningğa wapasizlik kılqandur**» — adəttə ər kixi dedək setiwaloqan bolsa, uni öz keniziki yaki tokili kılıp əmrigə aloqan hesablinatti. Xunga dedəkning kəm degəndimu tokallik hokukı bar idi.

12 Kimki bir adəmni urup oltürüp qoysa, umu qokum oltürölsun. ■ 13 Lekin əgər u

kixi *əlgüqining* jenini paylap turup kəstən oltürmigən, bəlki mən Huda uning qoli arkilik xu kixining əlüxigə yol qoyoqan bolsam, undak əhwalda Mən uningə qaqidioqan bir jayni orunlaxturimən. 14 Lekin əgər birsi

öz koqnisini hiylə bilən oltürimən dəp, uningə kəstən hujum qilsa, u gərgə *panah izdəp* qurbangahimoqə keqip kəlsimu, u xu yərdə tutulsun wə əlümgə məhkum qilinsun.

15 Kimki öz atisi yaki anisioqə qol təgküzsə, qokum oltürölsun. ■

16 Kimki bir adəmni bulap satqan bolsa yaki uning qolida barliki məlum bolsa, jəzmən oltürölüxi kerək.

17 Kimki öz atisi yaki anisioqə lənət qilip qarəioqan bolsa, jəzmən oltürölüxi kerək. ■

Baxqilarni zəhimləndürüx həqkədə

18 Əgər ikki kixi uruxup qelip, biri yənə birini tax ya moxti bilən urusa, uruloqan kixi əlməy, orun tutup yetip qaloqan bolsa, 19 u kixi qopup hasioqə tayinip taxqirioqə qikkudək bolsa, undaqta uni uroqan kixi jazadin halas qilinsun; pəkət zəhimləngüqining yetip ixtin qaloqan wakti üqün tələm berip, uni dawalitip səllimaza saqaytsun.

20 Əgər birsi quli yaki dedikini tayaqta urusa, xundakla qul yaki dedək nəq məydanda əlüp

■ 21:12 Law. 24:17 ■ 21:15 Mat. 15:4 ■ 21:17 Law. 20:9; Pənd. 20:20; Mat. 15:4; Mar. 7:10

kətsə, uning üqün *igisi* qoqum jazaqa tartilsun.

□ 21 Ləkin əgər tayak yegüqi bir-ikki kün tirik tursa, undaқта kıl hojayinining xəhsi mal-mülki bolıqını üqün, kılning jazasıqa tartilmisun.

22 Əgər kixilər bir-biri bilən uruxup kəlip, hamilidar bir ayalni urup salsa, hamilidar ayalda balisi baldur tuquluxidin baxqa zəhimlinix bolmisa, ayalning erining tələm təlipi boyıqə həkimlarning təstikidin ötküzülüp jərimanə təlisun. □ 23 Əgər *ayal yaki bala* ziyan-zəhətkə uqriqan bolsa, undaқта jeniqa jan, □ 24 kəzigə kəz, qixıqa qix, kəliqa kəl, putıqa put, ■ 25 kəyükkə kəyüq, zəhimgə zəhim, kəkkə kək tələnsun. 26 Əgər birsi öz kıl ya dedikining kəzini urup nakar kılıp kəyosa, kəzi wəjidin uni azad kilsun. 27 Xuningdək birsi öz kılı ya dedikining qixini urup qıqiriwətkən bolsa, qixi wəjidin uni azad kilsun».

Mal-ulaqlar toqruluk bəlgilimilər

28 Əgər bir kala bir ər yaki ayal kixini üsüp öltürüp kəyosa, xu kala qoqum qalma-kəsək kılınixi kerək, uning gəxi yeyilmisun. Ləkin kalining igisigə gunah kəlmisun. ■

□ 21:20 «uning üqün *igisi* qoqum jazaqa tartilsun» — ibraniy tilida «uning intıqami qoqum elinidu». □ 21:22

«*balisi baldur tuquluxidin baxqa*» — yaki «balisi qüxüp ketixtin baxqa». Aldi-kəyni səzlərgə qarıqanda, muxu yərdə pəkət «baldur tuqulsa» degən tərijimisi toqra bolsa kerək.

□ 21:23 «*Əgər ayal yaki bala ziyan-zəhətkə uqriqan bolsa,...*» — ibraniy tilida pəkət «Əgər zərər-zəhmət bolup qıksa,...» deyilidu. ■ 21:24 Law. 24:20; Kən. 19:21; Mat. 5:38 ■ 21:28 Yar. 9:5

²⁹ Lekin bu uyning ilgiridin üsüx aditi bolup, igisigə bu həqtə aqañ berilgən bolsa, lekin yənıla uni baqlimioqini üçün ər-ayal kixilərnı üsüp öltürüp qoyoñan bolsa, undaқта kala qalma-kesək kılinsun, igisimu ölümgə məhkum kılinsun. ³⁰ Lekin uningdin hun həkki tölöp kılinsa, öz jenining ornıda uningoa kanqilik töləm qoyuloñan bolsa xuni bərsun. ³¹ Kalidin üsülgüqi oqul yaki kız bala bolsa, kalining igisi ohxaxla yukiriki həkümdikidək bir təröp kılinsun. ³² Kala kul yaki dedəkni üskən bolsa, kalining igisi üsülgüqining hojisiqə ottuz xəkəl kümüx bərsun; andin kala qalma-kesək kılinsun.

³³ Əgər birsi bir orining aqzini oquq koyup yaki kolawatkan orining aqzini yapmay, kala yaki exək uningoa quxüp kətsə, □ ³⁴ Undaқта orining igisi mal igisinin ziyinini toluk tölöp bərsun; ölgən mal uningki bolidu.

³⁵ Əgər birsining kalisi yənə birsining kalisini üsüp öltürüp qoyoñan bolsa, undaқта ular tirik qaloñan kalini setip, pulni barawər bəlüxsun həm ölük kalinimu xundaқ bəlüxsun. ³⁶ Lekin kalining ilgiridin üsidoñan aditi barliki eniқ turup, igisi uni baqlimay koyuwətkən bolsa, undaқта üsküqi kalining igisi kalioqa kala tölöp bərsun, ölük kala uning bolsun.

22

□ 21:33 «bir orining aqzini» — yaki «bir quduqning aqzini».

Tələm tələx həkqidiki nizam

¹ Əgər birsi bir kala yaki qoyni oqrilap, uni soysa ya setiwətsə, u bir kalining ornioqa bəx kala, bir qoyning ornioqa tət qoy təlisun. □ ■

² Oqri tam təxkəndə tutulup qelip, tayax yəp ɵlöp qalsa, ɵltürgüqigə hun jazasi kəlmisun.

³ Lekin xu wəqə boləqan pəyttə kün qikip qaloqan bolsa, undaqta ɵltürgüqi hun jazasioqa tartilsun. Oqri oqrilioqinini tələp ziyanni toluqlap berixi kerək; uningda bir nemə bolmisa, qulluqqa setilip, oqrilioqan nərsini təlix kerək.

⁴ Oqri tutuloqanda oqrilioqan nərsə, kala bolsun, exək bolsun, qoy bolsun uning qolida tirik hələttə tepilsa, u ikki həssə qimməttə tələp bərsun. □

⁵ Əgər birsi ɵz mal-qarwilirini etizliqqa yaki üzümzarliqqa otlaxqa qoyuwetip, baxqilarning baq-etizliqida otlaxqa yol qoysa, undaqta u ɵzining əng esil məhsulatliridin yaki üzümzarliqining əng esil mewisidin ziyanni

□ **22:1 «... u bir kalining ornioqa bəx kala, bir qoyning ornioqa tət qoy təlisun»** — nemixqa kalini bəx həssə, qoyni tət həssiləp toluqlax kerək? Kala-qoy hər ikkisi gəx, yung-terə wə sūt berələydu, kala yənə əmgək qilalaydu; xunga kalining kəmliki kəprək ziyanni kəltüridu. ■ **22:1** 2Sam. 12:6

□ **22:4 «Oqri tutuloqanda oqrilioqan nərsə, ... uning qolida tirik hələttə tepilsa, u ikki həssə qimməttə tələp bərsun»** — nemixqa bu ayəttə kərsitilgən jaza 1-ayəttiki jazioqa ohximaydu? Bəzi alimlarning pikriqə: (a) oqrilanoqan mal tehi oqrining qolida boləqacaq, igisining ziyini 1-ayəttikidin az boluxi mumkin; (ə) bu oqri tehi 1-ayəttiki oqridək yamanliqni ɵgəngən əməs; (p) 4-ayəttiki oqrining kala-qoyni oqrilax gubahanini ɵzlükidin iqrar qiloqan boluximu mumkin. Biz bu uq pikriqə qayilmiz.

tələp bərsun.

⁶ Əgər ot ketip, tikənlikkə tutixip ketip, andin ənqilərnı, bax tartip pixkən ziraətıni köydürüp, pütkül etizlikni kül kiliwətsə, undaқта ot kəyoquqi barlık ziyanni tələp bərsun. □

⁷ Əgər birsi kəoxnisioğa pul yaki mal-dunyasini amanət kıləan bolsa, bular əyidin oqriliniپ kətsə, xundaqla oqrı keyin tutulsa, u oqriliəinini ikki həssə kimməttə tələp bərsun.

⁸ Lekin oqrı tepilmisa, əy igisinin kəoxnisining melioğa kəl təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, həkımlarning aldioğa kəltürəlsun. ⁹ Hərhil hiyanət, u məyli kala, exək, kəy, kiyim-keqək bolsun, yittürüp kəyoqan nərsə bolsun, ular toqruluk bir kəoxnisi: «əməliyəttə mundaқ idi» dəp talaxkən bolsa, hər ikkisining dəwasi həkımlarning aldioğa kəltürəlsun; həkımlar kəysioğa gunah bekitə, xu kəoxnisioğa ikki həssə kimməttə tələp bərsun. □

¹⁰ Əgər birsi kəoxnisioğa exək, kala, kəy yaki baxkə bir qarpayni amanət kılsa, bu amanət meli kixi kərməy əlöp kətsə, yaki zəhimlənsə, yaki həydəp əkitilsə, □ ¹¹ undaқта kəoxnisining melioğa kəl təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, Pərwərdigarning aldidə

□ **22:6 «tikənlik»** — etizlar arisidiki qitlar yaki kəxalar adəttə tikənlərdin kılınıdu. □ **22:9 «həkımlarning aldioğa...»** —

yaki «Hudaning aldioğa...». «**həkımlar kəysioğa...**» — yaki «Huda kəysioğa...». □ **22:10 «həydəp əkitilsə»** — ibraniy tilidə bu səz adəttə «bulinix» degən səz bilən ipadiliniду; lekın

muxu yərdə bəlkim tasadiپی bir ixni, məsilən qəqüp ketip, qeqilip ketixini kərsitixi mumkin; oqriliniх məsilisi 12-ayəttə kərsitilidə.

ularning otturisida bir kəsəm iqürülsun. Mal igisi bu kəsəmni qobul kılsun; qoxnisi uningqa töləm tölöp bərmisun. □ 12 Lekin mal oqrılanoqan bolsa, u igisigə tölöp bərsun. 13 Əgər uni wəhxiy haywan boqup qoyoqan bolsa, u malning qaldukini guwahlik üqün kərsitip, uni tölöp bərmisimu bolidu. 14 Əgər birsi qoxnisidin bir ulaqni ətnə elip, ulaq igisi yok yərdə zəhimlənsə yaki ölöp qalsa, ətnə aloquqi toluq tölöp bərsun. 15 Lekin igisi nək məydanda bolsa, ətnə aloquqi tölöp bərmisun; ulaq ijarigə elinoqan bolsa, aloquqi töləm tölimisun; qünki uni ijarə tölöp əkəlgən.

Ijtimaiy məs'uliyət

16 Əgər bir adəm tehi yatlık bolmioqan bir kızni azdurup, uning bilən billə yatsa, undakta u uning toylukini berixi kerək, andin uni hotunlukqa alsun. 17 Lekin kızning atisi uni uningqa bərgili unimisa, zina qiləuqi pak kızlarning toylukioqa barawər kelidioqan kümüx pulni tarazida əlqəp bərsun.

18 Jadugər hotunni tirik qoymioqin. ■

19 Haywan bilən jinsiy munasiwət etküzgən hərbi jəzmən ölümgə məhkum qilinsun. ■

□ **22:11** «Pərwərdigarning aldidə ularning otturisida bir kəsəm iqürülsun» — bu kəsəmni bəlkim, igisi: «Mən həkikətən xu nərsini palanqi kixigə tapxurup amanət kıldim» degəndək, amanətni qobul qiləuqi kixi: «Mən xu amanətni həkikətən yittürüp qoydum, uni oqrilimidim, baxqilaroqa satmidim» degəndək qilixi mumkin. ■ **22:18** Qan. 18:10,11

■ **22:19** Law. 18:23; 20:15

20 Kimdækim birdinbir Pərwərdigardin baxqa hərқандақ ilahqa қurbanlıқ sunsa, haram dəp mutlək hālakətkə məhkum қilinsun. □ ■

21 Silərmu Misirda musapir bolup turоғанikənsilər, musapir bolоған kixini hеq harlimanglar wə yaki uningоға hеq zulum қilmanglar. ■

22 Hərқандақ tul hotun yaki yetim balini horlimanglar. ■ 23 Sən ularni hərқандақ tərəptə horlisang, ular manga pəryad kətürsə, Mən ularning awazini qоқum anglaymən; 24 xuning bilən оғəzipim tutixip, siləрни қiliqlap оltürimən, silərnıng hotunliringlar tul қiliniр, baliliringlar yetim bolup қalidu.

25 Əgər sən Mening həlқimning iqidin sanga қoxna bolоған kəmbəoğəlgə kərz bərgən bolsang, uningоға jazanihorlardək muamilə қilmiоқin; uningdin оsüm almanglar. ■

26 Əgər sən қoxnangning қapinini gərugə aloğan bolsang, күn olturmasta uningоға yandurup bər. ■ 27 Qünki қapini uning birdinbir yepinqisi bolup, bədinini yapidioğan kiyim xudur. U bolmisa, u nemini yepinip yatidu? Bu səwəbtin Manga pəryad қilsa, pəryadini anglaymən; qünki Mən хəpқətlikturmən.

28 Hudaоға kupurluқ қilma, wə həlқingning

□ 22:20 «mutlək hālakətkə məhkum қilinsun» — ibraniy tilida ««haram» қilinsun»; «haram» — «mutlək hālak қilinix kerək» degənni bildüridu. ■ 22:20 Қан. 17:2, 3, 4, 5 ■ 22:21 Law. 19:34 ■ 22:22 Zək. 7:10 ■ 22:25 Law. 25:36,37; Қан. 23:18,19; Zəb. 15:5; Pənd. 28:8; Əz. 18:8 ■ 22:26 Қан. 24:12,13

əmirlerinimu qarəap tillima. □ ■

²⁹ Haminingning həsulining axkinidin wə xarab-zəytun meyi kəlqikingdin taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmiojin.

Sən oqulliringning tunjisini Manga atiojin. □ ■

³⁰ Kala bilən koyliringning tunji balilirinimu həm xundak atiojin; tunji bala yəttə künqiqə anisi bilən billə tursun; əmma səkkizinqi küni uni Manga atap sunojin. ■

³¹ Silər Manga atalojan mukəddəs kixilər bolisilər; xunga dalada yirtkuq haywan tərpidin boqulojan haywanning gəxini yemənglar, bəlki uni itlarəq taxlap beringlar. ■

23

Həqkanıyət wə adillik

¹ Yalojan gəpni yaymiojin wə ya yalojan guwahlik berip rəzil adəmgə yan basmiojin.

□ **22:28 «Huda(oqa)»** — ibraniy tilida «Əlohim»(oqa). Bu səz bəzidə Hudaning wəkilliri boləjan «həkimlar»ni bildüridu («Zəb.» 82-küy wə izahətlirini kərüng). Xunga bəzi tərjimilərdə «həkimlar» deyilidu. ■ **22:28** Mis. 21:6, 8; Ros. 23:3, 4, 5

□ **22:29 «Haminingning həsuli ...din taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmiojin»** — bu ayəttə kəzdə tutulojini (baxka yərliri bilən selixturulojanda) tunji həsulni kərsitidu, ləkin bu ayətning əzidə undak biwasitə eytilmaydu. Ayətning ikkinqi kismi «tunji oqullarning Hudaəqə atilixi» toqruluk həm 30-ayət «qarpayning tunjiliri» toqruluk boləqəqka, 29-ayətning birinqi kismi bəlkim «tunji həsul» toqruluk boluxi mumkin.

■ **22:29** Mis. 13:2,12 ■ **22:30** Mis. 23:19; Law. 22:27; Əz. 44:30 ■ **22:31** Law. 22:8; Əz. 44:31

² Topka əgixip rəzil ixta bolma yaki dəwadəsturlarda guwahlıq bərgəndə topka əgixip həkikətəni burmilima. ³ Kəmbəoəl dəwa kilsa, uningəya yan basma.■

⁴ Duxminingning kala ya exiki ezip ketip, sanga uqrap qalsa, uni elip kelip, igisigə qokum tapxurup bər. ■ ⁵ Əgər sanga eq boləjanning exiki yükni kətürəlməy yükning astida yatkinini kərsəng, uni yardəmsiz taxlimay, bəlki uningəya yardəmlixip exikini kəpuruxup bərixing zərür.■

⁶ Arangdiki kəmbəoəlning dəwasida adalətəni burmilima.■

⁷ Hərəkəndək sahta ixtin özüngni neri tart; biğunah adəm bilən həkkanıy adəmni öltürmigini; qünki Mən rəzil adəmni hərgiz adil dəp aqlimaymən. ⁸ Xuningdək heqkəndək para yemə; qünki para kəzi oquqlarni kor kilipl, həkkanıylarning səzlrini burmilaydu.■

⁹ Musapir kixilərgə zulum kılma; qünki özünqlar Misir zeminida musapir bolup turojan boləqəqka, musapirning rohiy həlini bilisilər.■

«Xabat yili» wə xabat küni

¹⁰ Altə yil öz yeringni terip, həsullirini al.

¹¹ Ləkin yəttinqi yili yərgə aram bərip uni box kəy; həlkingning namratliri uningdin yioqip yesun, ulardın axkinini jangaldiki

■ 23:3 Law. 19:15 ■ 23:4 Qan. 22:1, 2; Luka 6:27; Fil. 2:4

■ 23:5 Qan. 22:4 ■ 23:6 Qan. 27:19 ■ 23:8 Qan. 16:19;

1Sam. 8:3; Pənd. 19:6; Top. 7:7 ■ 23:9 Mis. 22:21; Law. 19:33;

Qan. 24:17

haywanlar yesun; xundaqla üzümzarliqing bilən zəytunzarliqingnimu xundaq kilöin. □ ■

¹² Altə kün iqidə öz ixingni ada kilip, yəttinqi küni aram elixing zərür. Buning bilən kala-exəkliring aram tapidu, dedikingning oqli bilən musapir kiximu hardukini qikiridu. ■

¹³ Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bөлüp ada kil; baxqa ilahlarning namini tilingöta alma; bular hətta aozingöimu qikmisun. □ ■

Üq muhim hey-t-bayram

¹⁴ Hər yilda üq kətim mening üqün hey-t ötküzgin. ¹⁵ Aldi bilən «petir nan hey-ti»ni ötküz; sanga əmr kilöinimdək Abib eyidiki bekitilgən künlərdə yəttə kün petir nan yegin; qünki xu ayda sən Misirdin qikқанiding. Xu hey-tta heqkixi aldimöta quruk qol kəlmisun. ■

¹⁶ Sən əjir kilip terioqan etizdiki ziraitingning tunji hosulini orqanda «orma hey-ti»ni ötküz; xundaqla sən əjir singdürüp yərdin ahirki hosul-məhsulatliringni yil ahirida yioqanda «hosul

□ **23:11 «Lekin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy;...»** — Huda Öz həlkiqə xundaq əmr bərgənikən, əlwəttə ulardın həwər alidu. Bu əmrgə baqlıq wədilər toqrisida «Law.» 25:1-7, 11, 12ni, bolupmu 20-22-ayətlərnı kəring. ■ **23:11** Law. 25:4, 5 ■ **23:12** Mis. 20:8; 31:13-17. □ **23:13 «Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bөлüp ada kil»** — ibranıy tilida «Mən silərgə eytkinim... ada kilinglar» deyilidu. ■ **23:13** Qəl. 32:38; Yə. 23:7; Zəb. 16:4; Hox. 2:19; Zək. 13:2 ■ **23:15** Mis. 12:14,15; 13:3; 34:20; Qan. 16:16

yiojix heyti»ni otküz. □

17 Yilda üq ketim erkakliringning hëmmisi Rëb Përwërdigarning huzuriya hazir bolsun.

18 Sën manga ataloan kurbanlikning kenini hemirturuq selinoan nan bilën sunmioin; heytt kurbanlikining yeoqini bolsa keqiqë kondurup etigiqigë saklima. □

19 Zeminingdiki dëslëpki hosulning eng yahxsini Përwërdigar Hudayingning eyigë elip kël. Ooqlakni anisining sütidë kaynitip pixurma. □ ■

Përwërdigarning Përixtisining yollarni tayyarlix

20 Mana, Mën bir Përixтини yolda seni qoşdap, Mën sanga tayyarlioan yergë elip barsun dëp, aldingda yürüxkë äwëtimën. ■ 21 Sën uning aldida özüggë agah bol, uning awaziya kulak sal. Uning zitiya tëgmë; bolmisa, u itaetsizlikliringni këqürmöydu; qünki

□ **23:16** «**orma heyti**» — muxu heytt yänë «hëptilër heyti» hëm «dëslëpki orma heyti» dëpmu atilidu. «**hosul-mëhsulatliring**» — muxu «hosul-mëhsulatliring» axliklarni hëm hërhil mewë-qiwë mëhsulatlirini öz iqigë alidu. «**hosul yiojix heyti**» — muxu heytt yänë «këpilër heyti» dëpmu atilidu. □ **23:18** «**kurbanlik**» — bu sez adëttë «inaklik kurbanliqi» yaki «tëxëkkur kurbanliqi»ni kërstitidu. □ **23:19** «**Ooqlakni anisining sütidë kaynitip pixurma**» — bu ämr bëlkim ätraptiki butpërës hëlklëarning mëlum örp-aditigë ägëxmëslük kerëklikini kërstitixi mumkin. Bu toqiruluk yänë «Lawiylar»diki «qoxumqë sez»imizni kërüng. ■ **23:19** Mis. 34:26 ■ **23:20** Mis. 33:2

Mening namim uningdidur. □ ²² Lekin əgər sən uning awazioğa kulak selip, Mening barlıq buyruoanlirimöğa əməl kılsang, Mən düxmənliringgə düxmən, küxəndiliringgə küxəndə bolimən. ■ ²³ Qünki Mening Pərixətəm aldingda yürüp, seni Amoriy, Hittiy, Pərizziy, Qanaaniy, Hıwiy wə Yəbusiylarning zeminiöğa baxlap kiridu; Mən ularni yoqitimən.

²⁴ Sən ularning ilahlırioğa bax urup ibadət kılma wə yaki ular kılöandək kılma; bəlki ularning *butlirini* üzül-kesil qekiwət, but tüwrüklirini üzül-kesil kukum-taloğan kiliwət; □ ²⁵ Lekin Hundayinglar Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar. Xundak kılsanglar U nan bilən süyünglarni bərikətləydu; Mən barlıq kesəllikni aranglardin qikirip taxlaymən. ■ ²⁶ Buning bilən zeminigda boyidin ajrap ketidioğan yaki tuoqmas heqbir ayal yaki qarpay bolmaydu; ömrüngning künlirini toluk kılımən.■

²⁷ Mən sening aldingda wəhimimni əwətimən, qaysi taipigə yeqinlaxsang xularni parakəndə kılımən; xuning bilən həmmə düxmənliringni kəynigə yandurup qaqurimən. ■ ²⁸ Hıwiylar, Qanaaniylar wə Hittiylarni aldingdin koqlap qikiriwetixkə serik hərılərnəni aldingda yürüxkə

□ **23:21 «özüggə agah bol»** — ibraniy tilida «özüggə qara» («xamar») degən peil bilən ipadilinidu. 20-ayəttə Pərixatining ularni «koqdaydioğanliki» (ibraniy tilida «qaraydioğanliki») «hamar» degən ohxax peil bilən ipadlinidu. ■ **23:22** Yar. 12:3
 □ **23:24 «ularning butlirini üzül-kesil qekiwət,...»** — yaki «ularni (Qanaaniylarning) yoqitip,...». ■ **23:25** Mis. 15:26; Qan. 7:15 ■ **23:26** Qan. 7:14 ■ **23:27** Mis. 14:24; Yə. 10:10

əwətimən. □ ■ 29 Əmma zeminning Harabilixip, dalada wəhxiy həywanlar awup sanga həwp bolup qalması üqün, xu əllərni aldingdin bir yiloqə həydiwətməymən, 30 Bəlki sən awup, zeminni *pütünləy* miras kılıp boluqə, az-azdin həydəp turimən.

31 Sening zeminning qegrilirini Kızıl Dengizdin tartip Filistiylərnin dengizioqə, xuningdək qəldin tartip *Əfrat* dəryasioqə bekitimən; qünki zeminda turuwatqanlarni həydiwetip yerini igilixing üqün, ularni qolungoqa tapxurimən. □ ■ 32 Sən ular bilən wə yaki ilahliri bilən heqkandək bir əhdə tüzmə. ■ 33 Ularning seni aldimda gunahqa patkuzmaslıki üqün ularni zeminngda kət'iy turozma. Qünki mubada sən ularning ilahlirining ibaditidə bolsang, bu ix sanga tuzak bolidu.■

24

Hudaning Musaning wasitisi bilən Israil həlki bilən mukəddəs əhdini tüzüxi

1 U Musaqa yənə: — «Sən berip, özüng bilən billə Hərun, Nadab, Abihuni wə Israil-larning aqsakalliri arisidin yətmix adəmni elip,

□ 23:28 «**serik hərə**» — bu isim ibranıy tilida adəttiki həridin qong wə tehimu qakqak birhil hərini kərsətsə kerək. ■ 23:28 Qan. 7:20; Yə. 24:12 □ 23:31 «**Filistiylərnin dengizi**» — «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. ■ 23:31 Qel. 34:3, 4 ■ 23:32 Mis. 34:12,15; Qan. 7:2 ■ 23:33 Yə. 23:13; Hək. 2:3

Pərwərdigarning huzuriya qikip, yirakta turup səjdə kilinglar. ² Pəkət Musala Pərwərdigarning aldiya yekın kəlsun; baxkılar yekın kəlmisun, həlk uning bilən billə üstigə qikmisun, — dedi.

³ Musa kelip Pərwərdigarning barlıq sözliri bilən həkümlirini halayıkka dəp bərdi; pütkül halayık bir awazda: — Pərwərdigarning eytkan sözlirining həmmisigə əməl kilimiz! — dəp jawab berixti.■

⁴ Andin Musa Pərwərdigarning həmmə sözini hatiriliwelip, ətisi səhər kəpup taqning tüwidə bir kurbangahni yasap, xu yərdə Israilning on ikki kəbilisining sani boyıqə on ikki tax tüwrükni tiklidi. ⁵ Yənə Israillarning birnəqqə yigitlirini əwətti, ular berip Pərwərdigarəyə kəydürmə kurbanlıklar sundi, inaklık kurbanlıki süpitidə birnəqqə torpaknımu soyup sundi. ⁶ Andin Musa kanning yerimini kaqilarəyə kaqilidi, yənə yerimini kurbangah üstigə qaqtı. ⁷ Andin u əhdinamini kəliyə elip, həlkəyə okup bərdi. Ular jawabən: — Pərwərdigarning eytkinining həmmisigə kulak selip, itaət kilimiz! — deyixti.□

⁸ Xuning bilən Musa kaqilardiki kanni elip, həlkəyə sepip: — Mana, bu Pərwərdigar muxu sözləning həmmisigə əsasən silər bilən baqlıoan əhdining kənidur, dedi.■

⁹ Andin keyin Musa wə Harun, Nadab wə Abihu Israillarning aksakalliridin yətmix adəm bilən

■ 24:3 Mis. 19:8; 24:7; Kan. 5:27 □ 24:7 «həlkəyə okup bərdi» — ibraniy tilida «həlkning kulaklıriyəyə okup bərdi».

■ 24:8 Ibr. 9:20; 1Pet. 1:2

bille taol üstigə qikixti. ¹⁰ Ular xu yərdə Israilning Hudasını kərđi; uning ayioqining astida huddi kək yakuttin yasaloan nəpis payandazdək, asman gümbizidək süpsüzük bir jisim bar idi. □ ■ ¹¹ Ləkin u Israillarning mətiwərlirigə qol təgküzmidı; ular Hudanı kərüp turđi həmdə yəp-iqixti.

Musaning yənə Sinay teoioqa qikixi

¹² Pərwərdigar Musaq: — Taol üstigə, kəximqqa qikip xu yərdə turqin. Sanga ularqa əgıtixkə tax tahtaylarnı, yəni Mən yezip qoyqan qanun-əmrni berimən, dedı.

¹³ Xuning bilən Musa qopup, Yardəmçisi Yəxuani elip mangdı. Musa Hudaning teoioqa qikti. ¹⁴ U awwal aksakallarqa: Biz yenip kəlgüqə muxu yərdə bizni saklap turunqlar. Mana, Harun bilən hur silərnıng yeninglarda qalidu; əgər birsıning ix-dəwasi qiksa, ularning aldioqa barsun, — dedı.

¹⁵ Xuning bilən Musa taolning üstigə qikti wə taolni bulut qaplidi. ¹⁶ Pərwərdigarning julasi Sinay teoqining üstidə tohtidi; bulut uni altə küngiqə kaplap turdı; yəttinqi küni, Pərwərdigar bulut iqidin Musanı qakirdi; ¹⁷ Pərwərdigarning julasining kiyapiti Israillarning kəz aldida taolning qokkisida həmmını yutquqi ottək kəründi. ■ ¹⁸ Musa

□ **24:10** «**ular xu yərdə Israilning Hudasını kərđi**» — yəni, Hudaning Əzini ayan qilqanlıqını kərđi. ■ **24:10** Wəh. 4:6

■ **24:17** İbr. 12:29

bulutning iqigə kirip, taqning üstigə qikip kətti. Musa k̄irik keqə-kündüz taqda turdi.

25

Ibadət qediri üçün sunulidioqan hədiyyələr

¹ Pərwərdigar Musaqə mundak dedi: —

² Sən Israillaroqə eytkin, ular Manga bir «kətürmə hədiyyə»ni kəltürsun; kimning kəngli hədiyyə sunuxka hux bolsa, uningdin Manga sunulidioqan «kətürmə hədiyyə»ni tapxuruwel-inglar. □ ■ ³ Silər ulardin tapxuruwalidioqan kətürmə hədiyyə: — Altun, kümüx, mis, ⁴ kək, səsün wə kızil rənglik yip, kanap rəht, tiwit, ⁵ kızil boyaloqan qoqkarning ter-iliri, delfinning teriliri, akatsiyə yaqiqi, □ ⁶ qiraqol üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» wə huxbuy üçün huxbuy dora-dərməklər, ⁷ əfod bilən «koxen»oqə ornilidioqan aq həkik wə

□ **25:2 «kətürmə hədiyyə»** — kaqin yaki hədiyyəni sunoquci Pərwərdigarning aldioqə ikki qollap egiz kətürüp apiridioqan alahidə hədiyyə. Muxu ayəttə deyilgən «kətürmə hədiyyə» kəpligən həlk elip kelidioqan, qong kələmlik hədiyyə bolidu. Xübhisizki, məzkur «kətürmə hədiyyə»ning hərbiir qismini sunoquci kixi əzi Huda aldida ikki qollap kətürüp uningqə ataydu (35:22, 24). ■ **25:2** Mis. 35:5; 1Tar. 29:3,5,9,14; Əzra 2:68; 3:5; Nəh. 11:2 □ **25:5 «delfinning teriliri»** — yaki «dengiz eyikining teriliri» yaki «borsukning teriliri».

baxka esil taxlar bolsun. □ ■ 8 Mening özli ri arisida makan kilixim üqün *xulardin* Manga bir mukəddəs turaloquni yasisun. 9 Uni Mən sanga barlik kərsətməkqi boloinimoqa asasən, yəni ibadət qedirining nushisi wə barlik əswab-saymanlirining nushisioqa op'ohxax kilip yasanglar.

Əhdə sanduqi

10 Ular akatsiyə yaoiqidin bir sanduq yasisun. Uning uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir yerim gəz bolsun. □ ■

11 Sən uni sap altun bilən kaplioqin; iqi wə sirtini altun bilən kaplap, uning üstünki kismining qərisigə altundin girwək qikar. 12 Uningoqa altundin tət hālka kuydurup, tət qetikiqoqa bekitkin. Bir təripigə ikki hālka, yənə bir təripigə ikki hālka bolsun. □ 13 Sən həm akatsiyə yaoiqidin ikki baldak yasap, hər ikkisini altun bilən kaplioqin; 14 andin sanduq ular arkilik kətürölsun dəp, baldaklarni sanduqning ikki yenediki hālki liridin ötküzüp

□ 25:7 «Əfod» wə «koxen» —Bular tooqruluk 6-14-ayətlərgə qaralsun. U jilitkidək birhil alahidə kiyim bolup, iqidə Hudaning kerək boləqan ixlar tooqruluk yolini yaki iradisini kərsitidioqan «Urim» wə «Tummim» degən alahidə ikki tax saklaklik idi.

■ 25:7 Mis. 28:4-14 □ 25:10 «akatsiyə yaoiqi» — intayin kattik, uzunoiqə qirimaydioqan birhil yaoqaqtur. «gəz» —Mukəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz» — adəmnin gəynikidin barmiqining uqioiqə boləqan arilikioqa (təhminən 45 santimetr) barawər kelidu. ■ 25:10 Mis. 37:1; Ibr. 9:1 □ 25:12 «tət qetikiqoqa» — yaki «tət putioqa».

qoyoqin. ¹⁵ Baldaqlar h mixon sanduqtiki h lkida tursun; ular uningdin qikirilmisun. ■

¹⁶ Mən sanga beridioxan h k m-guwahlikni sanduqqa qoyoqin. □ ■ ¹⁷ Sanduqning *yapquqi s pitid * sən altundin uzunluqi ikki yerim g z, kəngliki bir yerim g z boloxan bir «kafarət t hti» yasioqin. □ ■ ¹⁸ Ikki kerubni altundin soqub yasioqin. Ularni kafarət təhtining ikki təripigə ornatqin. □ ■ ¹⁹ Bir kerubni bir təripigə, y n  bir kerubni y n  bir təripigə ornitix uqun yasioqin. Ikki t ripidiki kerublarni kafarət t hti bilən bir g wd  qilinglar. □

■ **25:15** 1Pad. 8:8 □ **25:16** «**sanga beridioxan h k m-guwahlik**» — Huda Musaqa tapxuridioxan «on p rz» yaki «on əmr» p t lidiioxan ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni k r ng). Nemixqa «guwahlik» deyilidu? Q nki «on p rz» Hudaning h kkaniy t biitig  guwahlik beridu. ■ **25:16** Ibr. 9:4 □ **25:17** «**kafarət**» — (ibraniy tilida «kafar» yaki «kippur») deg nning t p mənisi «yepix»tin ibarət. Gunahlarqa «kafarət kəltürüx» degənlik «gunahlarini yepix» deg nlikdur. Təwrat d wrid  Huda gunahlarini waqitlik «yapatti» w  xuningdək xu gunahlardin towa kilip qurbanlik kəltürgən b ndilirini k q r m qilatti. Injil d wri kəlgəndə u M sihning qurbanliqi wasitisi bilən insnlarning gunahlarini «elip taxlaydu» («Yuh.» 1:29, 36ni k r ng). Muxu y rd  sanduqning yapquqini «kafarət t hti» d p tərjimə kilduq, q nki 22-ayəttə: «Mən xu y rd  sən bilən k r xim n; kafarət t hti üstidə... turub sanga ... s z qilimən» deyilidu. Demək, bu jay Hudaning olturoqan bir təhtigə ohxaxtur. ■ **25:17** Mis. 37:6 □ **25:18** «**Kerublar**» — b lkim al mdiki  ng küqlük w   ng yukiri d rijilik p rixtil r yaki m hluqlar boluxi mumkin. «Təbirlər»ni w  munasiwətlik sehmini k r ng. ■ **25:18** Ibr. 9:5 □ **25:19** «**ikki t ripidiki kerublarni kafarət t hti bilən bir g wd  qilinglar**» — yaki «ikki t ripidiki kerublar bilən kafarət t hti bir p t n altundin yasalsun».

20 Kerublar bir-birigə yüzlənsun, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yapsun; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qaritilsun.■

21 Sən kafarət təhtini sanduqning üstigə koyup, Mən sanga beridiqan həküm-guwahlikni sanduqning iqigə koyqin. ■ 22 Mən xu yərdə sən bilən kərximən; kafarət təhti üstidə, yəni həküm-guwahlik sanduqning üstidiki ikki kerubning otturisida turup sanga Israil-larəqə yətküzüxkə tapxuridiqan barlik əmrlirim toqrisida səz qilimən.■

Xirə

23 Həm akatsiyə yəqıqıdin uzunluğu ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz boləqan bir xirə yasıqin. 24 Uni sap altun bilən qaplap, uning üstünki kışmining qərisigə altundin girwək qıkar. 25 Sən xirəning qərisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasıqin; bu ləwning qərisigimu altundin bir girwək qıkar. □ 26 Sən u xirəgə altundin tət həkə yasap, bu həkılarni xirəning tət burjıkidiki qetıkkə ornatqin. 27 Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, həkılar xirə lewigə yekın bekitilsun. 28 Baldaqlarni akatsiyə yəqıqıdin yasap, altun bilən qaplıqin; xirə ular arqılık kətürilidu.

■ 25:20 Ibr. 9:5 ■ 25:21 Ibr. 9:4, 5 ■ 25:22 Qel. 7:89

□ 25:25 «egizliktə» — yaki «kəngliktə». Munasiwətlik shemini kərüng. «ləw» wə «ləwning qərisigə qıqiriloqan girwək» — bularning roli bəlkim xirəning üstidiki nanlarni qıxüp ketixtin saqlaxtur.

29 Xirəgə yandap legən, kaqa-təhsə, piyalə wə «xarab hədiyəliri»ni qaqidioğan kədəhlərnı yasioqin; ularni sap altundin yasioqin. 30 Mening huzurumda turuxka sən xirəgə həmixə «təkdım nan»ni qoyoqin. □

Qıraoqdan

31 Sən həm sap altundin bir qıraoqdan yasioqin. U qıraoqdan soqup yasalsun; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri pütın bir altundin sokulsun. □ ■ 32 Qıraoqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qikirilsun — qıraoqdanning bir yenidin üq xahqə, qıraoqdanning yənə bir yenidin üq xahqə qikirilsun; 33 bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirilsun, yənə bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirilsun. Qıraoqdanə qikiriləqan altə xahqining həmmisi xundak yasalsun. 34 Qıraoqdanning *oqolidin* badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan tət kədəh qikirilsun.

□ **25:30 «təkdım nanlar»** — ibraniy tilida «huzuri nanlar» («Hudaning huzuridiki nanlar»). Adəttə jəmiy on ikki parqə nan qoyulatti. Bu Israillarning on ikki kəbilisigə wəkillik kılatti. Israil kaqinliri nanlarnı tizip qoyux arqilik, əzlirining əmgək mewilirini Pərwərdigarə qataxni halaydioqanlıqini, bu arqilik əzliri erixən mol həsulning Pərwərdigarəning ata kıləqanlıqini etirap kılaxni bildürux idi («Law.» 24:5-6). □ **25:31 «qıraoqdanning... kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri»** — bular qıraoqdanə qikiriləqan xu hil nushilarnı kərsitidu. 32-40-ayətlər wə munasiwətlilik shəmini kərüng. ■ **25:31** Mis. 37:17

□ 35 Bulardin baxka *birinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə bolsun; qiraqdanqə qikirilqan altə xahqining asti həmmisi xundak bolsun. 36 Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qiraqdan bilən bir gəwdə kılinsun — bir pütün sap altundin soqup yasalsun.

37 Sən qiraqdanqing yəttə qiriqini yasioqin; qiraqlar uduloqə yoruk qüxürəlixı üqün üsti tərəpkə ornıtilsun. 38 Uning pilik kayqiliri bilən küldanliri sap altundin yasalsun. 39 Qiraqdan wə uning barlik əswabliri bir talant sap altundin yasalsun. □ 40 Sanga taqda ayan kılınqan nusha boyiqə bularnı ehtiyat bilən yasioqin. ■

□ 25:34 «**qolidin**» — yəni oqolining üstünki kışmidin. 35-ayətni kəring. □ 25:39 «**bir talant altun**» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin. ■ 25:40 Ros. 7:44; İbr. 8:5

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdin nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

26

Ibadət qediri — yopuqliri

¹ Mukəddəs qedirni on parqə yopuqtin yasatqin; yopuqlar nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixlənsun; uningə kerublarning süritini qewər kollarə nəpis kılıp kəxtiləp qıkarəuzoqin. ■ ² Hər bir yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuq ohxax qong-kiqikliktə bolsun. ³ Yopuqlarning bəxi bir-birigə ulansun, qaloğan bəx yopuqmu həm bir-birigə ulansun. ⁴ Sən ulap qıqiloğan birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa bir tərpiyə rənggi kək izmə qadioqin, xuningdək ulap qıqiloğan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərpiyimu həm xundaq kiloqin. ⁵ Birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa əllik izmə qadioqin, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə qadioqin. Izmilər bir-birigə udulmuudul bolsun. ⁶ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün altundin əllik iləu yasap, ikki qong parqə yopuqni xu iləular bilən bir-birigə tutaxturəqin. ⁷ Mukəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarni yasioqin; yopuqtin on bir parqə yasioqin. ■ ⁸ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kiqikliktə bolsun. ⁹ Yopuqlarning bəxini ulap bir kılıp, qaloğan altə yopuqnimu ulap bir kılıp, altinqi

yopukni ikki kat qilip, qedirning aldi təripigə sanggilitip koyoyin. □

¹⁰ Sən birinqi ulap qikiloan qong parqining  ng qetidiki kismioa  llik izm , ikkinqi ulap qikiloan qong parqining  ng qetidiki kismioa  llik izm  kadioin. ¹¹ Sən həm mistin  llik iloqu yasap, qedir bir p t n bolsun  q n ularni izmilerg   tk z p ikki qong parqini ulap koyoyin. ¹² Lekin yopukning qedirning kəynidin exip kaloan kismi, yəni exip kaloan yerim parqisi qedirning k yni t ripid  sanggilap tursun. ¹³ Qedir yopuklirining qedirning boyidin artuk kismi, yəni u t ripidin bir g z, bu t ripidin bir g z, qedirning ikki t ripidin sanggilap, uni *toluk* yapsun. □

¹⁴ Buningdin baxka, qediroa kizil boyaloan koqkar terisidin yopuk yasap yapqin, andin uning  stidinmu delfin terisidin yasaloan y n  bir yopukni kaplioin.

¹⁵ Muk dd s qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoliquidin yasap tikligin. ¹⁶ Hərbir tahtayning uzunluk  on g z, kəngliki bir yerim g z bolsun. ¹⁷ Hərbir tahtayning ikkidin turumi bolsun, hər ikki tahtay xular bilən bir-birig  qetilsun;

□ **26:9 «qedirning aldi təripigə sanggilitip koyoyin»** — yaki «qedirning kəynigə kayrip koyoyin». Munasiwətlik shemini k r ng. □ **26:13 «qedirning ikki t ripidin sanggilap, uni toluk yapsun»** — kanap rəhttin (kəndir rəhttin) qilinoan iqidiki yopukning uzunluk  yigirmə səkkiz g z boloaqqa, qedirning ikki təripigə toluk y tm ytti; yopuk bilən yərning arilikida bir g z arilik k latt.  qk  tiwitidin qilinoan yopukning uzunluk  ottuz g z boloaqqa, qedirni toluk yapatti. Qedirning shemilirini k r ng (w  munasiwətlik shemini k r ng).

qedirning barliq tahtaylirini xundak yasioqin.

¹⁸ Qedirning tahtaylirini xundak yasioqin; yigirmisini jənub tərəpkə tikligin; ¹⁹ bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasioqin; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglik yasioqin. ²⁰ Xuningdək qedirning udul tərpidə, yəni ximal tərpidə yigirmə tahtay bolsun; ²¹ bularning kırık təglik kümüxtin bolsun; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturulsun. ²² Qedirning kəyni tərpidə, yəni ətərk tərəpkə altə tahtay yasap tikligin. ²³ Qedirning kəyni tərpidiki ikki bulungoqa ikki tahtay yasap ornatkın. ²⁴ Bu *bulung tahtayliri* astidin üstigiqə ikki qat kılınıp *tahtaylarni* əzara qetixtursun, üsti bir halkioqa bekitilsun. Hər ikkisi xundak kılınıp, ikki bulungoqa tiklənsun. □ ²⁵ Arqa tərəptə səkkiz tahtay bolidu, ularning kümüxtin yasaloqan on altə təglik bolidu; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bolidu.

²⁶ Buningdin baxqa sən akatsiyə yaqıqıdın baldaq yasioqin; qedirning bu tərpidiki tahtaylaroqa

□ **26:24 «...tahtayliri ... ikki qat kılınıp tahtaylarni əzara qetixtursun»** — bulung tahtaylirining qaysi xəkildə ikənlikigə birnemə deyix təs. Həq bolmioqanda ular kəynidiki tahtaylar həm yandiki tahtaylarni bir-birigə tutaxturux rolını oynixi kerək; bizningqə bulung tahtayliri yenidiki tahtaylaroqa turumliri bilən qetilixi kerək (17-ayətni kərüng). Bəzi alimlarning pikriqə bulung tahtayliri otturisdin egilip, «üq burjəkklik sizoquq xəkli»də (yəni «L» xəkildə) kılinoqan boluxi mumkin. Munasiwətlik shemini kərüng.

bəx baldakni, ²⁷ qedirning u tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldakni, qedirning arka tərpidiki tahtaylaroqa, yəni oərb tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldakni yasioqin. ²⁸ Tahtaylarning oturisdiki ottura baldak bu tərəptin u tərəpkə yetidioqan bolsun.

²⁹ Tahtaylarni altun bilən qaplap, baldaklar otküzüldioqan halkilarni altundin yasap, baldaklarni altun bilən qaplioqin. ³⁰ Qedirni sanga taqda ayan kilinqan nusha boyiqə yasap tikligin.■

³¹ Sən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioqin; uni qewər qollar kerublarning süritini nəpis kilip quxürüp kəxtiləp qiqsun.

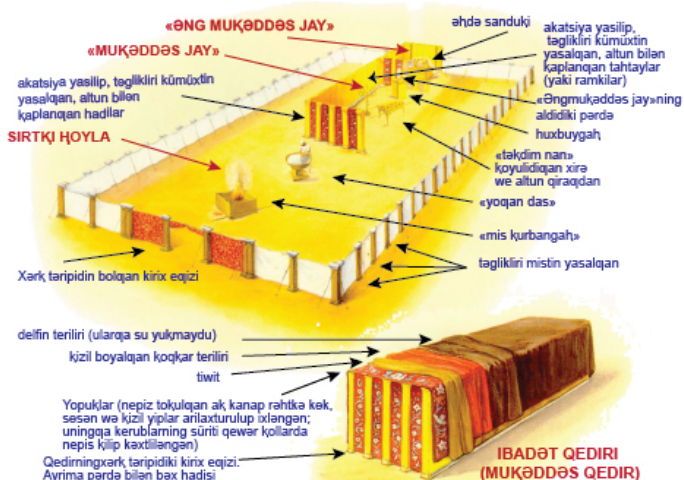
■ ³² Uni akatsiyə yaqiqidin yasaloqan tət hadioqa esip koyoqin. Bu hadilar altun bilən qaplansun, hər birining altun ilmiki bolsun; hadilar kümüxtin yasaloqan tət təglikkə ornitilsun. ³³ Pərdə qedir yopukidiki ilməklərgə esilip sanggilitip koyulsun; andin həküm-guwahlik sanduqini xu yərgə kəltürüp, pərdining iqigə elip kirgin. Xuning bilən pərdə silər üqün mukəddəs jay bilən əng mukəddəs jayning oturisdiki bir ayrima pərdə bolsun. ³⁴ Andin sən «kafarət təhti»ni əng mukəddəs jaydiki həküm-guwahlik sanduqining üstigə koyoqin.

³⁵ Xirə bolsa pərdining texioqa orunlaxturulsun; qiraqdannı xirəning udulioqa, qedirning jənub tərpiqə koyoqin; xirəni ximal tərpiqə koyoqin.

³⁶ Buningdin baxqa sən qedirning kirix eqizioqa

nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioğın; u kəxtiqi tərripidin kəxtilənsun. ■ ³⁷ Bu pərdə üçün akatsiyə yaşıqıdın bəx hada yasap, ularni altun bilən qaplıoğın; hərbirining altun ilmiki bolsun; ularning tegigə bəx danə təglikni mistin quyup təyyarlatqın.

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

27

Qurbangah

¹ Sən qurbangahni akatsiyə yaoʻiqidin yasioʻin. Qurbangah tət qasa bolsun; uzunluki bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz qilinsun. ■

² Uning tət burjikigə koyulidoʻan münggüzlirini yasioʻin; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə qilinsun. Qurbangahni mis bilən qaplioʻin. ³ Qurbangahning yaoʻ *wə külini*

elixka daslarni yasioʻin; uningə has boləan gürjəklərnı, korılarnı, lahıgırlarnı wə otdanlarnımu yasioʻin; uning barlıq əswablırını yasaxka mis ixlətkin. ⁴ Qurbangah üqün

mıstın bir xala yasioʻin; xalaning tət burjikigə tət mis hālka yasap bekitıp koyoʻin.

⁵ Xalani qurbangahning qap belining astidiki girwəktın təwənrək turidoʻan kıləin, xundaқта xala qurbangahning dəl otturisida bolidu. □

⁶ Qurbangahka ikki baldaq yasioʻin; ular akatsiyə yaoʻiqidin bolsun, ularni mis bilən qaplioʻin.

⁷ Qurbangahni kətürgəndə, baldaqlar uning ikki yenida boluxı üqün, ularni hālqılarəqa ötküzüp koyoʻin. ⁸ Qurbangahni tahtaylardın yasioʻin,

ıqı box bolsun; u taqda sanga ayan kılinoʻan nusha boyıqə *hünərwənlər* təyyar qılsun.

■ 27:1 Mis. 38:1 □ 27:5 «xala» — barlıq ayətlərdın qarıoʻanda, xalaning funksiyısı mundaq: (1) qurbangahning othanısıdiki otnı kətürüx; (2) xalani kətürgəndə qurbangahmu təng kətürülüx; xala qurbangahning astı tərıpıgə, yanə girwəkning astıəa koyuloʻaqqa, xalani kətürgəndə girwəkkə terılıp qurbangahmu təng kətürülətti. «Qoxumqə səz»imız həm qedırning shemılırını kərüng (munasıwətlık shemını kərüng).

Ibadət qedirining hoylisi

⁹ Mukəddəs qedirning hoylisinimu yasioqin. Hoylining jənubioqa, yəni jənubka yüzləngən tərīpigə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdilərnı tokuqin; xu tərīpinıng uzunluqi yüz gəz bolsun. ■ ¹⁰ Pərdilərnı esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun. □

¹¹ Xuningoqa ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yüz gəz kelidoqan pərdə bolsun. Pərdilərnı esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun.

¹² Hoylining qarəb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidoqan pərdə bolsun; unıng on hadisi wə on təglikı bolsun.

¹³ Hoylining xərək tərīpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərīpinıng kənglikı əllik gəz bolsun.

¹⁴ Bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolsun; unıng üq hadisi bilən üq təglikı bolsun.

¹⁵ Yənə bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolsun; unıng üq hadisi bilən üq təglikı bolsun.

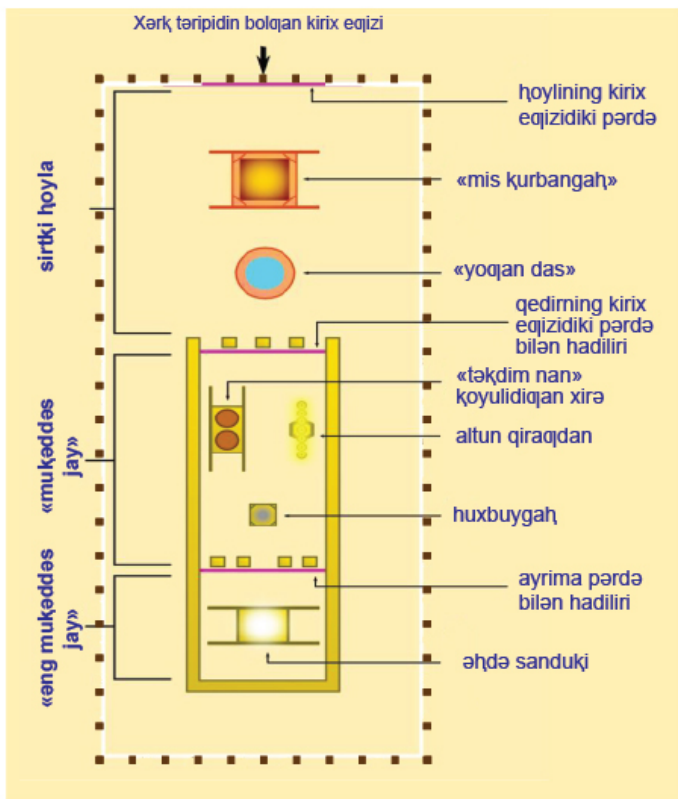
¹⁶ Hoylining kirix eoqizioqa yigirmə gəz kelidoqan bir pərdə qoyulsun; pərdə nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arılasturulup, kəxtiqi tərīpidin kəxtılənsun. Unıng tət hadisi bilən tət təglikı bolsun.

■ 27:9 Mis. 38:9 □ 27:10 «baldaqlar» — ular hadilarnı əzara qetip turidoqan tayaqqılar bolup, hadilarnı muqımlaxturux wə pərdilərnımu kətürüx rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxka tərjımiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər».

¹⁷ Høylining qerisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasaloqan baldaqlar bilən bir-birigə qetilsun; ularning ilməkliri kümüxtin, təglikliri mistin yasalsun. ¹⁸ Høylining uzunluqi yüz gəz, kəngliki hər ikki tərifi əllik gəz bolsun; nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin ixləngən pərdining egizliki bəx gəz qilinsun; hadilarning təglikliri mistin yasalsun.

¹⁹ Mukəddəs qedirning ix-hizmitidə ixlitilidoqan barliq əswab-saymanliri həmdə barliq miq-qozuqliri, xundaqla høylining barliq miq-qozuqliri mistin bolsun.

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qıqix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki hoyalisi

Yeniq turidioqan qıraoş həqkdidiki bəlğilimə

20 — Qiraolning h mixon yenik turuxi  q n, qiraolka ixlitixk  z ytundin sokup qikiriloan sap mayni k xingo a k lt r xk  Israillarni buyruo in. ■ 21 Jama t qedirining iqid , h k m-guwahl k sandukining udulidiki pərdining taxkirida  arun w  o ulliri hər keqisi  tigangiq  P rw rdigarning aldidida qiraolarning yenik tur uzux ixida bolsun. Bu ix d wrdin-d wrgiq  Israillar a  b diy bir kanun-bəlgilimə bolsun.□

28

Kahinlarning muk dd s kiyimliri

1 Sən Israillarning iqidin akang  arun w  uning o ullirini  z k xingo a kəltürgin; ularni, yəni  arun w  o ulliri Nadab, Abihu,  liazar w  Itamarlarning Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n yeningo a kəltürgin. ■
 2 Akang  arun a həm x r p həm g z llik  q n muk dd s kiyiml rni t yyarlio in.
 3  arunning Manga muk dd s kilinip, Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n, Mən  kil-paras tning rohi bilən k lblirini tolduroan qew r kixil rning h rbirig  s z kilip, ularni alahidə kiyiml rni tikixk  buyruo in. 4 Ular tikidioan kiyimlər munulardin ibarət: — bir koxen, bir  fod, bir ton, kəxtiləngən bir halta kənglək, bir s ll  w  bir b lwaol. Mening

■ 27:20 Law. 24:2 □ 27:21 «Jama t qediri» — bu ibadət qediro a berilgən baxka bir nam. ■ 28:1 Ibr. 5:4

kahinlik hizmitimdə boluxi üqün, ular akang Hərunoqa wə oqullirioqa mukəddəs kiyimlərni tiksun. □

Əfodning layihilinixi

⁵ Uningoqa altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəht ixlitilsun; ⁶ əfodni ular altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərni təyyarlap, qewər kollaroqa nəpis kılıp *kəxtilitip* ixlətsun. ■ ⁷ Əfodning ikki bexini bir-birgə tutaxturux üqün ikki dolisida mürilik tasma bolsun. □ ⁸ Əfodning üstidin baqlaydioqan, kəxtiləngən bəlwaoq əfod bilən bir pütün kılınsun wə uningoqa ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasalsun. □ ⁹ Ikki aq həkikni tepip, ularning üstigə Israilning oqullirining namlirini oyduroqin; ¹⁰ ularning namlirining altisi bir yaqutka oyulsun, qaloqan altisi bolsa yənə bir yaqutka oyulsun, həmmisi tuqulux tərtpi boyiqə pütülsun. ¹¹ Huddi yaqut nəkixqiliri ixligəndək, məhür oyuloqandək Israilning oqullirining namlirini ikki yaqutka oyduroqin; ular altundin yasaloqan közlükkə

□ **28:4 «Əfod» wə «koxen»** — bular wə katarliklar toqruluk «Təbirələr»ni wə munasiwətlik shemilərni kəring. «Əfod» jilitigə ohxaydioqan birhil kiyim, «koxen» kahinning məydisigə taqilidioqan məydə yanqıq bolup, üstigə on ikki kəbiligə wəkillik qilidioqan on ikki qimmətlik tax bəkitilgən. ■ **28:6 Mis. 39:2** □ **28:7 «...ikki dolisida mürilik tasma bolsun»** — munasiwətlik shemini kəring. □ **28:8 «Əfodning bəlwəoqi»** — 5-ayəttə tiloqa elinoqan bəlwaoq əməs. «Law.» 8:7ni kəring.

bekitilsun. ¹² Israilning oqullirioğa əslətmə tax bolsun üqün, ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioğa qadiouzoqin; xundak bolqanda, Hərun Pərwərdigarning aldida ularning namlirini əslətmə süpitidə müriliridə kətürüp yürüdü.

¹³⁻¹⁴ Buningdin baxqa, sən altundin yənə ikki közlük wə sap altundin xoynidək exip etilgən ikki zənjir yasatqin; andin exilmə zənjirlər közlüklərgə bekitilsun.□

Qoxenning yasilixi

¹⁵ «Höküm qoxeni»ni qewər qollarğa nəpis qilip kəxtilitip yasatqin; uni həm əfodni ixligən usulda yasioğan, altun wə kək, səsün, qizil yiplar bilən nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin yasioqin.

□ ■ ¹⁶ U ikki qat, tət qasa qilinsun; uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq bolsun. □

¹⁷ Uning üstigə tət qatar qilip gəhərlərnı ornatqin: — birinqi qatarğa qizil yaqut, serik gəhər wə zumrət ornitilsun; ¹⁸ ikkinqi qatarğa kək qaxtexi, kək yaqut wə almas ornitilsun; ¹⁹ üqinqi qatarğa səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts ornitilsun; ²⁰ tətinqi qatarğa beril yaqut, aq həqiq wə anartax ornitilsun;

□ **28:13-14 «yənə ikki közlük»** — muxu ikki közlük əfodning ikki mürisigə bekitilgən, 9-12-ayətlərdə tiloğa elinoğan ikki aq həqiq orunlaxturuloğan közlüklərdur. □ **28:15 «Höküm qoxeni»** — iqidiki «urim wə tummin» degən taxlar arqilik Hudaning məlum ix toqrisidiki iradisini yaqi həkümını sorax üqün ixlilitilgən (30-ayətnı kərüng). ■ **28:15** Mis. 39:8 □ **28:16 «U ikki qat, tət qasa qilinsun»** — demək, yanqıq xəklidə.

bularning hëmmisi altun kèzlük iqigə ornitisun. ²¹ Bu gèhèrlər Israilning oqullirining namlirioqa wèkil kilingip, ularning sanidèk on ikki bolup, mèhür oyoqandèk hərbir gèhèrgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütölsun.

²² Koxenoqa xoynidèk exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasioqin. ²³ Koxenoqa altundin

ikki hālka etip, ikki hālkinə koxenning *yukiriki* ikki burjikigə bekitkin; □ ²⁴ andin altundin

exilip yasaloqan ikki zənjirni koxenning *yukiriki* ikki burjikidiki hālkidin ètküzüp, ²⁵ exilgən xu

zənjirlərnəning ikki uqini ikki kèzlükkə bekitip, *kèzlüklərnə* əfodning ikki mürilik tasmisəning

aldi kismioqa ornatkin. ²⁶ Buningdin baxka sən altundin ikki hālka yasap, ularni koxenning

asti tərpidiki ikki burjikigə bekitkin; ular əfodka tegixip turidioqan kilingip iqigə kadalsun.

□ ²⁷ Mundin baxka sən altundin *yənə* ikki hālka yasap, ularni əfodning ikki mürilik tas-

misəning aldi təwənki kismioqa, yəni əfodka ulinidioqan jayoqa yəkin kilingip, kəxiriləngən

bəlwəoqdin egizrək kilingip bekitkin. ²⁸ Koxenning əfodning kəxiriləngən bəlwəoqidin yukirirək tu-

ruxi, koxenning əfodtin ajrap kətməsliki uqün koxenning hālhisini kək xoyna bilən əfodning

hālhisioqa qetip koyoqin.

²⁹ Xundak kilinganda, Harun mukəddəs jayoqa kirgəndə, həküm koxenini takioqaqka, Israilning oqullirining namlirini əslətmə süpitidə

□ **28:23** «**koxenning yukiriki ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «koxenning ikki bexioqa». □ **28:26** «**koxenning asti tərpidiki ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «koxenning Ikki bexioqa».

□ **28:23** «**koxenning yukiriki ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «koxenning Ikki bexioqa».

yürikining üstidə Pərwərdigarning aldidə daim kətürüp yürğən bolidu. □ ³⁰ Hərun Pərwərdigarning aldiəyə kirgəndə, urim bilən tummim uning yüriki üstidə boluxi üqün, bularni həküm qoxenining iqiğə aloqin; muxundak qiloqanda, Hərun Israilləyə baqlıq həkümlərnı həmixə Pərwərdigarning huzurida öz yüriki üstidə kətürüp yürğən bolidu.□

Bax kaqın kiyidioqan baxqa kiyimlər; bax kaqinning oqullirining kiyimliri

³¹ Əfodning *iqidiki* tonni pütünləy kək rənglik qiloqin. □ ■ ³² Tonning baxqa kiyidioqan təxüki dəl otturisida bolsun; uning yirtilip kətməsliki üqün huddi bapkar toqıoqandək, sawutning yaqisioqə ohxax qərisigə pəwəz qikirilsun. □

³³⁻³⁴ Uning etikining qərisigə kək, səsün wə kızil yiptin anarlarıni toqıp aşkın həmdə altun kəngəqıraqlarıni yasap, qərisidiki anarlarınq arilikioqə birdin esip qoyqin; tonning etikining

□ **28:29 «koxen»** — qoxen wə uning munasiwətlık təpsilatlırını kərux üqün munasiwətlık shemini kərüng. □ **28:30 «urim wə tummim»** — alahidə birhil taxlar. Bu taxlar arqılıq Israıl həlki Hudadin yol sorisa bolatti. Həmdə ulardın hərhil jawab qikatti; məsilən, «xundak», «yak» degəndək. Bəzi əhwallarda həqkəndək jawab bərməslikimu mumkin (məsilən, «Hək.» 20:23, «1Sam.» 14:37, 23:2-4, 28:6, «2Sam.» 2:1 kətarlıqlarıni kərüng). «Urim»ning mənisi «nurlar», «Tummim»ning mənisi «mukəmməllik» yaqi «mukəmməl ixlar» degənlik; lekin ularning təpsilatlıri həzir bizgə naməlum. □ **28:31 «Əfodning iqidiki ton»** — ton əfodning iqiğə kiyillidu (munasiwətlık shemini kərüng). ■ **28:31** Mis. 39:22 □ **28:32 «sawut»** — jəngqıning alahidə kiyimi.

pütkül qerisigə bir altun kongoqurak, bir anar, yənə bir altun kongoqurak, bir anar.. bekitilsun.

□ ³⁵ Hərun hizmət kılğan waqtida xu tonni kiysun; buning bilən Hərun Pərwərdigarning aldioğa barqanda, yəni mukəddəs jayğa, Pərwərdigarning aldioğa kirip-qıqkanda uning awazi anglinip turidu-də, u əlümdin aman kəlidu.□

³⁶ Andin keyin sən sap altundin nəpis bir otuqatni yasap, uning üstigə məhürgə nəkixləngəndək: «Pərwərdigarğa mukəddəs kılindi» dəp oyqin; □ ■ ³⁷ uni kək rənglik yip bilən səllisigə qıgkin; u səllining aldi tərripigə taqalsun; ³⁸ u Hərunning pexanidə tursun. Buning bilən Hərun Israillarning mukəddəs kılıp kəltürgən barlıq mukəddəs hədiyəlirigə qaplaşkan gunahlarni öz üstigə elip kətüridu; hədiyələrnin Pərwərdigarning aldidə qəbul kılınixi üqün otuqat həmixə uning pexanisiğə

□ **28:33-34** «**anarlar**» — muxu «anarlar» marjandək qongluqta toquloğan boluxi kerək. □ **28:35** «**Hərun ... Pərwərdigarning aldioğa kirip-qıqkanda kongoquraklarınin** awazi anglinip turidu-də, u əlümdin aman kəlidu» — kongoquraklarınin awazlıri Hudağa bax kəhningin Israillə wəkillik kılidiqanlığını əslitidu. □ **28:36** «**otuqat**» — bax kiyimigə taqilidiqan kiqik tahta yaki mənsəp bəlgisidin ibarət. ■ **28:36** Mis. 39:30

taqaklik tursun. □

³⁹ Buningdin baxqa aq kanap rəhttin bir kənglək tokuqin, xuningdək kanap rəhttin tokuloqan bir səllə təyyarlıqin; kəxtiləngən bir bəlwaoq yasioqin. □

□ **28:38 «Israillarning mukəddəs kilip kəltürgən barlik mukəddəs hədiyəligə qaplaşkan gunahlar»** — buning mənisi: (1) Israillarning muxu hədiyə-kurbanliklarni kəltürüxtin məqsiti (Hudaning səzigə asasən) gunahini yepixtin ibarəttur, xunga hədiyələr gunah bilən munasiwətlkitur; (2) Israillar hədiyə-kurbanliklirini kəltürginidə kəltürüx usulida dikqətsizliktin hədiyələr gunahqa qetilip kəlixim mumkin yaki hədiyə kəltürgüqining niyətlirigə məlum yaman oşərəz qetilixlik boluxim mumkin. Biz ikkinqi qüxənqigə mayil. □ **28:39 «kanap rəhttin bir kənglək tokuqin»** — yaki «kanap rəhttin aliqipar bir halta kənglək tikkin». «**kəxtiləngən bir bəlwaoq yasioqin»** — bu bəlwaoq əfodningki əməs. «Law.» 8:7ni kərüng.

Bax kahin hizmatte kiyidigan «guzel ham xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimlari

*

40 Harning oqullirioqa halta kenglaklorni

tikkin; ularoqimu bəlwaoqlarni təyyarla, ularoqa egiz bəklərnimu tikkin; bular ularoqa həm xərəp həm güzəllik bolsun. ⁴¹ Bularning həmmisini sən akang Hərun wə uning oşullirioqa kiydürgin; andin ularning Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə boluxi üqün ularni məsihləp, Manga mukəddəs qilip ayrioqin. □

⁴² Ularning əwrətlirining yepik turuxi üqün ularoqa kanap rəhttin tambal əttürgin; u belidin yotisioiqə yepip tursun. ⁴³ Hərun wə oşulliri jamaət qedirioqa kirgəndə yaki mukəddəs jayda hizməttə bolux üqün qurbangahqa yekinlaxkanda, ular gunahkar bolup əlöp kətməsliki üqün *tambalni* kiyiwalsun. Bu uningə wə uningdin keyinki nəsiliri üqün əbədiy bir bəlgilimə bolsun. □

29

Hərun wə uning oşullirining kaşinlikqa ayirilixi

¹ Ularning Manga mukəddəs qilinip, kaşinlik hizmitimdə boluxi üqün mundak ixni ada

□ **28:41** «**Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux**» — bu ayəttiki «aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux» ibraniy tilida «koloqa tutkuzux» yaki «koloqa berix» degən söz bilən ipadilididu. Kaşinlik wəzipisi əsasən Hudaning qurbanliklərini öz qolioqa elix bilən baxlinatti; xunga ular qolioqa heqkandak baxqa ixlarni elixioqa bolmaytti. □ **28:43** «**jamaət qedirioqa kirgəndə**» — muxu yərdə qedirning həylisioqa kirixni kərsitidu.

kilixing kerək: — sən bir yax ərkək torpak bilən ikki qoçqarni talla (həmmisi bejirim bolsun) ■ ² həmdə petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqaq wə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlarni təyyarla, bularning həmmisini buoqday unidin kiləyin; □ ³ nanlarning həmmisini bir sewətkə selip, sewətni, torpakni wə ikki qoçqarni billə hədiyə kilip kəltürgin.

⁴ Sən Hərun wə uning oqullirini jamaət qedirining kirix eoziyoğa yekın elip kelip, ularni su bilən yuqin; ⁵ andin kiyimlirini elip kelip, Hərunoğa halta kənglək, əfod toni wə əfodni kiydürgin, koxenni taqioyin; andin beligə əfodning kəxtiləngən bəlweoqini baqlioqin. □ ⁶ Bexioğa səllini yөгəp, səlligə mukəddəs otuoqatni takap koyoqin. ⁷ Andin məsihləx meyini elip, bexioğa kuyup uni məsihligin. ■

⁸ Andin sən uning oqullirini elip kelip, ularoğa halta kəngləklərni kiydürgin; ⁹ ularoğa, yəni Hərun wə uning oqullirioğa bəlwaqlarni baqlap, egiz bəklərni kiydürgin. Xuning bilən əbədiy bəlgilimə boyiqə, kaşinlik hizmiti ularningki bolidu; xundak kilip, sən Hərun bilən uning oqullirini Hudaoğa mukəddəs kilip ayrip təyinligin.

¹⁰ — Sən torpakni jamaət qedirining aldioğa elip kəlgin; elip kəlginingdə Hərun bilən uning

■ **29:1** Law. 8:2; 9:2 □ **29:2** «**toqaq**» — ibraniy tilida bu sөz yaki hālkisiman yaki qəkkük bilən texilgən birhil nanlarni kərsitidu. □ **29:5** «**əfod toni**» — tonning əfod bilən ziq munasiweti boləoqça, bəzi yərlərdə «əfod toni» deyilidu. ■ **29:7** Mis. 30:25

oqulliri kollirini torpaqning bexioqa koysun.
 □ ■ 11 Andin sən bu torpaqni Pərwərdigarning aldida, jamaət qedirining kirix eqizining yenida boquzliqin; 12 torpaqning kenidin elip barmiqing bilən uni qurbangahning mungguzlirigə sürüp, qaloqan qanning həmmisini qurbangahning tüwigə təküp kuyqin. 13 Iq qarnini yögəp turoqan barlıq mayni, xundakla jigərnig üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ajritip bularni qurbangahta keydürgin. 14 Torpaqning gəxi, terisi wə tezikini bolsa qedirgahning sirtioqa elip qıqip, otta keydürüwətkin; bu gunah qurbanliqi bolidu. ■

15 Andin sən qoqqarlarınig birini elip kəlgin; Harun bilən uning oqulliri kollirini qoqqarning bexioqa koysun; 16 andin sən bu qoqqarni boquzlap, uning kenidin qurbangahning üsti qisminig ətrapiqqa səpkin. ■ 17 Qoqqarni parqilap, uning iq qarni bilən paqaklirini yuyup, ularni gəx parqiliri wə baxning üstigə koyup, 18 pütün qoqqarni qurbangahta keydürgin. Bu Pərwərdigarqa ataloqan keydürmə qurbanliq — ot arkilik sunulidioqan, Pərwərdigarqa huxbuy yetküzidioqan hədiyə bolidu. 19 Keyin sən

□ **29:10** «kollirini torpaqning bexioqa koysun — Təwrat wə Injil dəwridimu «kollarni baxqa koyux» qol koyoquqılarning qol koyuloquqi bilən bir tərəptə turidioqanliqi yaki uning ornida bolidioqanliqini bildüridu. Muxu yərdə Harun wə oqullirining «kollirini baxqa koyux»i «biz muxu qurbanliqqa ohxax Hudaqa mutlək ataloqanmiz» degənni bildürməqci bolidu. ■ **29:10** Law. 1:3 ■ **29:14** Law. 4:12; Ibr. 13:11 ■ **29:16** Ibr. 9:12,19

ikkinçi qoƣqarni elip kəlgin; Ƙarun wə uning oƣulliri ƣollirini qoƣqarning bexioƣa ƣoysun. ²⁰ Andin bu qoƣqarni boƣuzlap ƣenidin elip, Ƙarunning ong ƣulikining yumxikioƣa, uning oƣullirining ong ƣulikining yumxikioƣa, ularning ong ƣollirining ƣong barmiki bilən ong putlirining ƣong barmikioƣa sürkəp ƣoyoƣin, ƣaloƣan ƣanni ƣurbangahning üsti ƣismining ətrapiƣa səpkin. □ ²¹ Andin ƣurbangah üstidiki ƣandin wə məsihləx meydin elip, Ƙarunning üstigə, uning ƣiyimlirigə, xuningdək uning oƣullirining üstigə wə ularning ƣiyimlirigimu səpkin. Xundak ƣilip u wə uning ƣiyimliri, uning oƣulliri wə ularning ƣiyimlirimu uning bilən təng Hudaƣa atap mukəddəs ƣilinoƣan bolidu.

²² Andin sən qoƣqarning meyi, ƣuyruk meyi, iq ƣarnini yəgəp turoƣan barlik may, jigərninɡ üstidiki ƣawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ƣiƣar həmdə ong arƣa putini aləin — (ƣünki bu qoƣqar ƣahinlikƣa tikləx *ƣurbanlikioƣa ataloƣan qoƣqardur*) — ²³ — buningdin baxƣa sən Pərwərdigarning aldidə ƣoyuloƣan petir nan sewitidin bir girdini, zəytun meyi iləxtürülgən petir toƣaƣtin birni wə petir həmək nandin birni elip, ²⁴ bularning həmmisini Ƙarunning ƣollirioƣa wə uning oƣullirining ƣollirioƣa ƣoyup, ularni «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning aldidə pulanglatƣuzoƣin. ²⁵ Andin sən bularni ularning ƣolliridin tapxurup elip, Pərwərdigarning aldidə huxbuy

□ **29:20 «ƣulikining yumxikioƣa»** — yaki «ƣulikining uƣioƣa».

qikarsun döp, kurbangahtiki köydürmə kurbanlikning üstidə koyup köydürgin. Bu ot arkilik Pərwərdigarəqa sunuloqan hədiyə bolidu.

²⁶ Sən Hərunni kaħinlikka tikləx kurbanlikioqa ataloqan koqkarning təxini elip «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning huzurida pulanglatkin; bu sening ülüxüng bolidu.

□ ²⁷ Xuningdək, sən kaħinlikka tikləx kurbanlikioqa ataloqan koqkarning «pulanglatma hədiyə» süpitidə pulanglitiloqan təxi bilən «kötürmə hədiyə» süpitidə egiz kətürüp pulanglitiloqan arka putini, yəni Hərun wə uning oqullirioqa beoixlanoqan xu ülüxləni «mukəddəs» döp ayrip bekitkin. □

²⁸ Xuning bilən bu nərsilər əbədiy bəlgilimə boyiqə Israillar tərripidin Hərun wə oqullirioqa beoixlanoqan nesiwə bolidu; qünki u kətürmə hədiyədur. Bular Israillar tərripidin sunulidiloqan inaklik kurbanlikliridin ayrip qikilip, ularning Pərwərdigarəqa atap «egiz kətürgən hədiyə»si hesablinip, «kötürmə hədiyə» bolidu. ■

²⁹ Hərunning mukəddəs kiyimlirigə keyin oqulliri warislik kolidu. Ular məsihlinip, kaħinlikka təyinləngəndə xu kiyimləni kiysun.

³⁰ Oqullirining kaysisi uning ornini besip kaħin

□ **29:26 «pulanglatma hədiyə»** — Pərwərdigarning aldida egiz kətürüp alahidə pulanglatkan hədiyədur. «Pulanglatma hədiyə» adəttə barlik kaħinlarəqa təwə bolidu. □ **29:27**

«kötürmə hədiyə» — kaħin yaki hədiyəni sunoqan kixi Pərwərdigarning aldioqa ikki kollap alahidə egiz kətürüp atioqan hədiyə. «kötürmə hədiyə» adəttə kurbanlikka məs’ul kaħinoqa təwə bolidu. ■ **29:28** Law. 7:31,34; 10:14

bolsa, jamaät qedirioğa kirip mukəddəs jayning iqidə hizmətkə kirixkəndə, bu kiyimlarni uda yəttə kün kiyip yürsun.

³¹ Sən kaħinlikka tikləx kurbanlikioğa ataloğan qoqkarni elip, uning gəxini mukəddəs jayda pixuroqin; □ ³² andin Ҳarun wə oqulliri qoqkarning gəxi bilən sewəttiki nanlarni jamaät qedirining kirix eoizida yesun; ■ ³³ ular əzlrining kaħinlikka təyinlinixidə Hudağa atap mukəddəs qilinonda kafarətkə ixlitilgən nərsilərnini yesun, lekin bular mukəddəs boloaqqa, yat kixi buningdin heqnemini yemisun. □ ■ ³⁴ Əgər kaħinlikka tikləx kurbanlik gəxidini yaki nandin ətigə azraq exip qalsa, exip qaloqanni otta kəydürüwət; bular mukəddəs boloaqqa, heqkim uningdin yesə bolmaydu.

³⁵ Sən xu tərکیدə Ҳarun wə uning oqulliri toqrisida buyruoqinimning həmmisini bəja kəltürüp, uda yəttə künqiqə ularni kaħinlikka tikləx wəzipisini ada qiloqin. ³⁶ Ҳər küni kafarət qilinixka gunah kurbanliqi süpitidə bir torpakni sunoqin. Kurbangahning əzini gunahdin pak qilixka uning üqünmu kafarət kəltürgin, mukəddəs qilinsun dəp, uni zəytun meyi bilən məsihligin. ³⁷ Yəttə künqiqə sən kurbangah üqün kafarət kəltürüp, uni mukəddəs qiloqin. Buning bilən u «əng mukəddəs nərsilərnin

□ **29:31 «mukəddəs jay»** — muxu yərdə ibadət qedirning həylisini kərsitidu («Law.» 8:31ni kəring). **«pixuroqin»** — yaki «kaynatqin». ■ **29:32** Law. 8:31; 24:9 □ **29:33 «yat kixi»** — muxu yərdə kaħin bolmioğan kixini kərsitidu. ■ **29:33** Law. 10:14; Mat. 12:4

biri» hesablinidu; uningõa tægkæn hëmmæ nërsæ mukëddæs hesablinidu. □

Kündilik qurbanlik toõrisida

³⁸ Mana, qurbangahta hëmixæ sunidoqanliring munular: — hær küni bir yaxliq ikki koza qurbanlik qilinsun. ■ ³⁹ Birini ætigandæ, yænæ birini gugumda qurbanlik kilip sunoqin. □ ⁴⁰ Birinqi koza bilæn birgæ zæytun meyidin bir hinning tættin biri ilæxtürülgæn buoqday unidin *æfahning* ondin biri wæ yænæ xarab hëdiyæsi süpitidæ tættin bir hin xarab kuxup sunulsun. □ ⁴¹ Ikkinqi kozini gugumda sunoqin; uni ætigænlik qurbanlikningkidæk, huxbuy boluxi üqün ot arkilik Përwærdigarõa ataloqan qurbanlik süpitidæ axliq hëdiyæ wæ xarab hëdiyæ bilæn koxup sunoqin. ⁴² Xu tærikidæ bu keydürmæ qurbanlik næsildin-næsilgæ jamaæt qedirining kirix eoqizida Përwærdigarning

□ **29:37 «Buning bilæn u «æng mukëddæs nërsilæring biri» hesablinidu; uningõa tægkæn hëmmæ nërsæ mukëddæs hesablinidu»** — mukëddæs qedirdiki barliq jabduklar «æng mukëddæs» wæ «mukëddæs» dæp bëlinidu. «Æng mukëddæs» bolõqanlarõa tægkænler xu munasiwæt bilæn alaheidæ «Hudaningki» dæp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Æz.» 46:20nimu kërüng). Adættæ xundak qilõqan kixilær ølümgæ mæhkum kilinixi keræk idi; lekin panah izdigænler qurbangahtning münggüzlrini tutsa bolatti («1Pad.» 1:50ni kërüng). ■ **29:38** Qøl. 28:3 □ **29:39 «gugumda»** — ibraniy tilida «ikki kæq arilikida» degæn söz bilæn ipadilinidu — demæk, kün petiwatqan qaoqdin karangoqu qüxküqæ bolõqan ariliqtiki waqit. □ **29:40 «bir æfah»** — tæhminæn 2 küræ yaki 22 litr. Bir hin tæhminæn 3.6 litr.

huzurida ötküzölüp daimlik kurbanlık bol-sun; Mən *Pərwərdigar* xu yərdə silər bilən kəruxüp, sən bilən səzliximən. ⁴³ Xuningdək Mən xu yərdə Israillar bilən uqriximən, xuning bilən u jay Mening xan-xəripim bilən mukəddəs kılınıdu. ⁴⁴ Mən jamaət qediri bilən qurbangahni Özümgə atap mukəddəs kılımən; Hərun wə uning oqullirininim Özümgə kahinlik hizməttə boluxka ayrip mukəddəs kılımən. ⁴⁵ Xundaq kılıp Mən Israillarning arisida makan kılıp, ularning Hudasi bolimən. ■ ⁴⁶ U waqıtta ular Mening ularning arisida makan kılıxim üqün ularni Misir zeminidin qıqırıp kəlgən Hudasi Pərwərdigar ikənlikimni bilidu; Mən ularning Hudasi Pərwərdigardurmən.

30

Huxbuygah

¹ Sən yənə huxbuy yandurux üqün bir huxbuygahni yasatqın; uni akatsiyə yaqıqıdın təyyarlıqın. □ ■ ² U tət qasa, uzunluğu bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolsun. Uning tət *burjigidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasalsun. ³ Sən uni, yəni uning üstini, tət ətrapini həm münggüzlirini sap altun bilən kaplatqın; uning üsti kismining qərisigə altundın girwək qıqarqın. ⁴ Uningoqa

■ **29:45** Mis. 25:8; Law. 26:12; Zəb. 78:60; Zək. 2:14; 2Kor. 6:16; Wəh. 21:3 □ **30:1** «**Huxbuygah**» — munasiwətlik shemini kərüng. ■ **30:1** Mis. 37:25

altundin ikki halka yasap, uning girwikining astioğa bekitkin; ularni ikki yenioğa udulmu'udul bekitkin. Huxbuygaħni k turidioğan ikki baldaħni selix  q n bularni huxbuygaħning ikki təripigə orunlaxtur yin. □ ⁵ Baldaħlirini akatsiyə ya iqidın yasap, altun bilən kaħli yin.

⁶ Huxbuygaħni h k m-guwaħliħ sanduħining udulidiki pərdining sirtioğa, yəni M n s n bilən k rixidioğan jay bologan h k m-guwaħliħ sanduħining üstidiki kafarət təhtining udulioğa koy yin.

⁷  arun xuning üstidə esil huxbuy  tirni yandursun; h r k ni  tig nliki qiraolarni p rligili kəlgəndə, huxbuylarni yandursun.

■ ⁸ Xuningdək  arun gugumda qiraolarni tizip yaħkanda, huxbuy yandursun. Xundaħ kilip P rw rdigarning aldida n sildin-n silg  huxbuy h mix   q r lm y yenik bolidu.□

⁹ Silər uning üstidə n  heqkandaħ   yriy huxbuy yandurmanglar, n  koyd rm  kurbanlik n  axlik h diy  sunmanglar, xundaħla uning üstigə heqkandaħ xarab h diy ni tekmanglar.

¹⁰  r yilda  arun bir ketim *huxbuygaħning* m ngg zlidirig  kafarət kəltürsun; h r ketim kafarət k lt ridioğan gunah kurbanliħining

□ **30:4 «ikki yenioğa»** — yaki «ikki burjikigə». Munasiwətlik shemini k r ng. ■ **30:7** 1Sam. 3:3 □ **30:8 «gugumda»** — 12:7diki izahatni k r ng. **«qiraolarni tizip yaħkanda»** — qiraolalar daim yenik turidu, asasen  q r lm ydu (27:20, «Law.» 24:2ni k r ng). Muxu sez b lkim qiraoladanning üstidiki y tt  k d ħni bir-birl p q x r p, z ytun meyini quyup andin kaytidin yanduruxni bild r xi mumkin.

keni bilən uning üqün kafarət kəltürsun. Nəsildin-nəsilgə xundak qilinglar; bu *huxbuygah* Pərwərdigarəğa «əng mukəddəs» hesablinidioğan nərsilərnin qataridindur.

Sanəktin ötküzülgəndə tapxurulidioğan kafarət puli

¹¹ Pərwərdigar Musəğa mundak dedi: —

¹² Sən Israillarning sanini eniklax üqün ularni sanioqiningda, ularning sanilixi wəjidin arisioğa balayi'apət kəlməsliki üqün, ularni sanioqiningda hər bir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarəğa kafarət puli tapxursun. □ ■

¹³ Royhətkə elinip, sanəktin ötkənlərnin həmmisi berixi kerək boləqini xuki, hər biri mukəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl bərsun (bir xəkəl yigirmə gərahqə barawər kelidu). Bu yerim xəkəl Pərwərdigarəğa «kətürmə hədiyə» bolidu.

□ **30:12** «**ularni sanioqiningda hər bir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarəğa kafarət puli tapxursun**» — Nemixqə sanəktin ötküzülux wəjidin kafarət kəltüruxi kerək? Həlkning sanini eniklaxtin ikki hil gunah pəyda boluxi mumkin: (1) Israill həlki əzlrining köplükini bilip, təkəbburlixip ketixi mumkin; (2) kiyinqilikqə duq kəlgəndə, ular Hudağa tayanmay, bəlki öz küq-kudritigə tayinixi mumkin idi. Israillardin bu pulni elix ularəğa əzlrining gunahlik təbiiti toqruluk aqahlanduruxtin ibrət idi; dər wəqə bu pul mukəddəs qedirda ularəğa kafarət kəltüruxkə kaqinlar tərəpidin ötküzüldioğan hizməttə ixlitilətti (16-ayət). Hudaning buyruqi bolmisa həlkni sanəktin ötküzüxkə kət'iy bolmaytti (məsilən, «1Tar.» 21:1-5ni kərüng). ■ **30:12** Qəl. 1:2

□ ■ 14 Royhətkə elinip, sanaktin ətkenlər, yəni yigirmə yax yaki uningdin qonglarning hər biri Pərwərdigarəyə xü «kətürmə hədiyə»ni bərsun. ¹⁵ Əz jeninglarəyə kafarət kəltürüx üçün Pərwərdigarəyə kətürmə hədiyə bərgininglarda bay kixi yerim xəkəldin artuq bərmisun, kəmbəşəşəl kiximu yerim xəkəldin kəm bərmisun. ¹⁶ Sən Israillardin xü kafarət pulini tapxurup elip, jamaət qedirining hizmitigə beşixlap ixlətkin; u pul Israillarəyə Pərwərdigarəning huzurida əslətmə süpitidə jeninglarəyə kafarət kəltüridişan bolidu. ■

Yuyunux desi, yəni «paklinix desi»

¹⁷ Pərwərdigar Musaşəyə mundak dedi: —

¹⁸ Sən yuyunuxkə ixlitixkə mistin *yooşan* bir das wə uningşəyə mistin bir təglik yasatkin; uni jamaət qediri bilən qurbangahning otturisişəyə orunlaxturup, iqigə su toxturup koyşin.

¹⁹ Hərun bilən uning ooşulliri uningdiki su bilən put-kollirini yusun. ²⁰ Ular jamaət qedirişəyə kirgəndə əlməsliki üçün su bilən əzini yuyuxi kərək; ular hizmət qilix üçün, qurbangahkə yekin berip Pərwərdigarəyə ot arkilik atilidişan qurbanlik sunmaqşəyə bolşininidimu, xundak qilsun. ²¹ Ular əlməsliki üçün put-kollirini

□ **30:13 «mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boy-iqə»** — «xəkəl» kümüxning əlqimi bolup, adətə 11.4 gramşəyə barawər boluxi mumkin. «Mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki» xübhisizki, pütkül əl üçün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, mukəddəs jayda saqlanşəyə mukim bekitilgən birnəşəyə hil əlqəm birliki bolsa kərək. ■ **30:13** Law. 27:25; Qəl. 3:47; Əz. 45:12 ■ **30:16** Mis. 38:25

yusun; bu ix ularqa, yəni əzi wə uning nəsilliri
üqün əwladtin əwladkığə əbədiy bir bəlgilimə
bolidu.

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

Mukəddəs may təyyarlaş yolu

22 Pərwərdigar Musoqa mundak dedi: —

23 Sən həmmidin esil huxbuy dora-dərməklərdin təyyarla, yəni murməkki suyuklukidin bəx yüz xəkəl, darqindin ikki yüz əllik xəkəl, egirdin ikki yüz əllik xəkəl, □ 24 kowzaqdarqindin bəx yüz xəkəl elip (bu əlqəmlər mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bolsun) wə zəytun meyidinmu bir hin təyyarla; □ 25 bu dora-dərməklər bilən məsih kılıx üqün bir mukəddəs may — ətirqi qıkaroşandək bir huxbuy may qıkaroşuzoqin. Bu «mukəddəs məsihləx meyi» bolidu.

26 Sən uning bilən jamaət qedirini, həküm-guwahlik sanduqini, 27 xirə wə uning barlik qaqa-kuqilirini, qiraşdan wə uning əswablinini, huxbuygahni, 28 keydürmə qurbanlik qurbangahni wə uning əswablinini, yuyunux desi wə uning təglikini məsihligin; 29 sən xu tərzdə ularni «əng mukəddəs nərsilər» qatarida mukəddəs kıləqin. Ularoşa təgkən hərəkəndək nərsimu «mukəddəs» hesablinidu. □

30 Hərun bilən uning oşullirini bolsa Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün məsihləp mukəddəs kıləqin. 31 Israillaroşa səz kılıp mundak eytkin: — Bu may əwladtin əwladkışə

□ 30:23 «500 xəkəl» — təhminən 6 kilogram. □ 30:24 «bir hin» — təhminən 3.6 litr. □ 30:29 «əng mukəddəs nərsilər» wə «mukəddəs» — mukəddəs qedirdiki barlik jabduklar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp bəlinidu. «əng mukəddəs» boləqanlaroşa təgkənlər xu munasiwət bilən alahidə «Hudaningki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kəring).

Manga ataloqan mukəddəs məsihləx meyi bolidu.

³² Uni adəmning bədinigə qıysa bolmaydu; xuningdək uningə ohxaydıqan yaki tərkihi ohxixidiqan heqkandək maylarni yasimanglar. U mukəddəs bolqini üqün silərgimu mukəddəs boluxi kerək. □ ³³ Kimki tərkihi xuningə ohxaydıqan may təngxisə, yaki uni elip yat birsigə sürsə, u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu. □

Huxbuy yasax usuli

³⁴ Pərwərdigar Musaqə mundək dedi: — Sən huxbuy dora-dərməklər, yəni huxbuy yelim, dengiz kululisi meyi, aq dewirkay wə sap məstiki təyyarlıqin. Bularning həmmisi ohxax miqdarda bolsun; □ ³⁵ Huddi ətirqi may qıkarəqanoqə ohxax, ularni təngxəp huxbuy yasioqin; u tuzlanəqan, sap wə mukəddəs puraklık ətir bolidu. ³⁶ Sən uningdin azrak elip,

□ **30:32 «adəmning bədinigə»** — ibraniy tilida «adəmning ətlirigə». **«mukəddəs məsihləx meyi** adəmning bədinigə qıysa bolmaydu» — bəzi alimlar buni «kahınlardin baxqilarəqə qıysa bolmaydu» dəp qüxinidu. Ləkin «Zəbur» 132:2gə qarışqanda, məsihləx meyi kahınlarni məsihləp qıyuloqanda ularning bədinigə təgməy, bəlki bax kiyimidin ekıp saqaldin ötüp kiyim-keqəklirigə qüxətti. □ **30:33 «Kimki... yat birsigə sürsə,...»** — demək, kahınlardin baxqıllarning üstigə. **«u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu»** — 19:12diki izahatni kərüng. □ **30:34 «dengiz kululisi meyi»** — yaki «onıqə» yaki naməlum birhil əsümlükning yelimi. **«aq dewirkay»** — yaki «galbanum». Buning purıki aqqıq bolsimu, dorılarəqə iləxtürülgəndə ularning kəyüx waqtini uzartıdu wə ularni tehımu hux puraklık kılıdu.

talkandək obdan ezip, jamaət qediridiki həküm-guwahlik *sandukining* udulioğa, yəni Mən silər bilən kəruxidioğan jayning aldioğa koyoqin. Bu silərgə Pərwərdigarğa ataloğan «əng muqəddəs nərsilər» katarida hesablınsun.

³⁷ Silər yasioğan bu huxbuyning retsepi bilən ezünglaroqimu ohxax bir huxbuyni yasiwalsanglar bolmaydu. U sanga nisbətən eytkanda Pərwərdigarğa has kılinoğan muqəddəs bolidu. ³⁸ Kimki uning purikini purap huzurlinix üqün uningğa ohxap ketidioğan həkəndək bir huxbuyni yasisa, u öz həlki arisidin üzüp taxlınsun.

31

Ibadət jayini yasioqı ustılarınq tallinixi

¹ Pərwərdigar Huda Musoğa mundak dedi: —

² Mana, Mən Özüm Yəhuda kəbilisidin boloğan Hurning nəwrısı, urining oqlı Bəzaləni ismini atap qakirdim; □ ■ ³ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningğa danalık, əkil-parasət, ilim-həkmət igilitip, uni hərtürlük ixni kılıxqa qabiliyətlik kılıp, ⁴ türlüktürlük hünərləni kılalaydioğan, yəni altun, kümüx wə mis ixlırını kılalaydioğan, ⁵ yakıtlarıni kesip-oyalaydioğan, ularni zinnət buyumlirioğa ornıtalaydioğan,

□ **31:2 «ismını atap qakirdim»** — muxu sözlər Hudaning məlum bir kixını məlum muhım bir ix üqün alahidə tallap qakiroğanlıqını kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərüng. «Bəzaləl» — mənisı «Hudaning sayısıda» yaki «Hudaning baxpanahıda».

■ **31:2** Mis. 35:30; 1Tar. 2:20

yaqoqlarqqa naxix qikiralaydioqan, haxhil hünax ixlirini qamlaxturalaydioqan qildim.

⁶ Xuningdax mana, Män yänax Dan kaxbilisidin Ahisamaxning oqli Oholiyabni uningqqa yadaxmqilikkax tayinglidim, xundaxqla Män sangax buyruqan haxmmax naxsilaxni yaxisun daxp, barliq paxm-paxrasaxtlik kixikaxrning kaxngligax taximu axkil-paxrasaxt axta qildim; ⁷ xuning bilan ular jamaaxt qaxdirini, haxkum-guwahlik sanduqini, uning üstidiki kafaraxt taxhtini, qaxdirining haxmmax axswabli-rini, ⁸ xirax bilan uning qaxqax-quxqilirini, sap altundin yasilidioxan qiraxqdan bilan uning barliq axswabli-rini, huxbuygahni, ⁹ kaxydürmex kuxrbanlik kuxrbangahni bilan uning barliq axswabli-rini, yuyux desi bilan uning taxglikini yasiyalaydioqan, ¹⁰ hizmaxt kiyimliri, yani kaxhinlik hizmaxtidax kiyilidioxan, Harun kaxhinning mukaxddaxs kiyimliri wax uning oqullirining kaxhinlik kiyimlirini tokuyalaydioqan, □ ¹¹ mäsihlax meyi wax mukaxddaxs jayqqa taxyyarlinidioxan esil dora-daxrmaxklaxrdin huxbuyini yasiyalaydioqan boldi. Män sangax axmr qiloxnim boyiqax ular barliq ixni baxja kaxltüridu.

Xabat küni, yani «daxm elix küni»ni tutux keraxk

¹² Paxrwaxrdigar Musaxqqa axmr qilip mundaxk dedi:

¹³ Sän Israillarqqa axmr qilip ularqqa: — «Silaxr Mening xabat künlirimni qoxqum tutunglar; qünki bular silaxrning özünglaxrni pak-mukaxddaxs

□ **31:10 «hizmaxt kiyimliri»** — yaxi «kaxhinlik hizmaxt kiyimliri».

qiloquqining Mən Pərwərdigar ikənlikini bilixinglar üçün Mən bilən silərnin otturanglardiki bir nixanə-bəlgə bolidu. ¹⁴ Xabat küni silərgə muqəddəs qilip bekitilgini üçün, uni tutunglar; kimki uni buzsa, ölüm jazasiya tartilmisa bolmaydu; bərhək, kimki u künidə hərəkandak ixni qilsa, öz həlki arisidin üzüp taxlansun.

■ ¹⁵ Altə kün iqidə ix qilinsun; lekin yəttinqi küni Pərwərdigarə ataloqan muqəddəs kün bolup, aram alidiqan xabat küni bolidu; kimki xabat künidə birər ix qilsa, ölüm jazasiya tartilmisa bolmaydu. ¹⁶ Israillar xabat küni tutuxi kerək; ular əbədiy əhdə süpitidə uni əwladtin əwladkiyə tutsun. ¹⁷ Bu Mən bilən Israillarning otturisida əbədiy bir nixanə-bəlgə bolidu; qünki Pərwərdigar altə kün iqidə asman bilən zeminni yaritip, yəttinqi künidə aram elip rahət tapqanidi», — degin.■

¹⁸ Huda Sinay teqida Musağa bu sözlərnı qilip boləqandin keyin, ikki həküm-guwahlik tahtiyini uningə tapxurdi. Tahtaylar taxtin bolup, *səzlər* Hudaning barmiki bilən ularə pütülgənidi.■

32

Altun Mozayoğa qoqunux gunahı

¹ Həlk Musaning taqdin qüxməy həyal bolup qaloqinini kərüp, Hərunning kexioğa yioqilip uningə: — Sən kopup, bizgə aldimizda yol

■ **31:14** Mis. 20:8; Qan. 5:12; Əz. 20:12 ■ **31:17** Yar. 1:31; 2:2, 3; Mis. 20:11 ■ **31:18** Mis. 32:16

baxlap mangidioqan bir ilah yasap bərgin! Qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən həliki kixigə nemə bolup kətkənlikini bilməymiz, — deyixti.■

² Hərun ularoqə: — Hotunliringlar bilən oqul-qizliringlarning kulakliridiki altun zirə həlkilarni qikirip, mening keximoqə elip kel-inglar, dedi.

³ Xuning bilən pütkül həlk öz kulakliridiki altun zirə həlkilarni qikirip Hərunning kexioqə elip kəldi. ⁴ U bularni ularning qolidin elip, iskinə bilən kuyma bir mozayni yasatkuzdi. Xuning bilən ular: — Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar mana budur! — deyixti.

⁵ Hərun uni kərüp uning aldida bir kurbangahni yasitip andin: «Ətə Pərwərdigar üqün bir həyt ötküzüldü», dəp elan qildi.

⁶ Ətisi ular səhər kəpup, kəydürmə kurbanliklarni sunup, inaklik kurbanliklirininimu kəltürdi; andin halayik olturup yəp-iqixti, kəpup əyx-ixrət kilixti.□ ■

⁷ Xu qaoqda Pərwərdigar Musoqə: — Ornungdin tur, tezdin pəskə qüxkin! Qünki sən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlking buzukqilikka berilip kətti. ■ ⁸ Mən ularoqə buyruoqan yoldin xunqə tezla qətnəp, əzliri üqün bir kuyma mozayni yasap, uningoqə qokunup kurbanlik kəltürüxti həmdə: «Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudaying mana xudur!»,

■ 32:1 Ros. 7:40 □ 32:6 «kəpup əyx-ixrət kilixti» — yaki «kəpup ussul oynioqili turdi». ■ 32:6 1Kor. 10:7 ■ 32:7 Qan. 32:5

deyixti, — dedi.■

⁹ Andin Pərwərdigar Musaqə: — Mana, bu həlkni kərüp koydum; mana, ular dərəkə boyni kattıq bir həlktur. ■ ¹⁰ Əmdi Meni tosmə, Mən qəzəp otumni ularning üstigə qüxürüp, ularni yutuwetimən; andin seni uluq bir əl kilmən, — dedi.□

¹¹ Ləkin Musa Hudasi Pərwərdigardin ətünüp iltija kılıp mundak dedi: — Əy Pərwərdigar, nemixka sən qəzəp otungni Əzüng zor kudrət wə küqlük kəl bilən Misir zeminidin qıqirip kəlgən həlkingning üstigə qüxürisən? ■ ¹² Misirliklər mazak kılıp: — Ularning bexiqə bala qüxürük üqün, ularni taqlarning üstidə öltürüp yər yüzidin yokitix üqün, *ularning Hudasi* ularni elip kətti, — deyixsunmu? Əz otluq qəzipingdin yenip, Əz həlkinggə balayı'apət kəltürük niyitingdin yanqaysən! ■ ¹³ Əz kulliring İbrahim, İshak wə İsrailni yad kılqın; Sən ularqə kəsəm bilən wədə kılıp: «Nəslinglarni asmandiki yultuzlardək awutimən, Əzüm uning toqrisida səzligən muxu zeminning həmmisini nəslinglarqə berimən, ular uningqə mənggü igidarqılık kılıdioqan bolidu» degənidingoqu, — dedi.□ ■

¹⁴ Xuning bilən Pərwərdigar Əz həlkingning üstigə: «Balayı'apət qüxürimən» degən niyi-

■ 32:8 1Pad. 12:28 ■ 32:9 Mis. 33:3; Qan. 9:6,13; Yəx. 48:4; Yər. 5:3; Hox. 4:16 □ 32:10 «**Meni tosmə**» — yaki «meni koyup bər». ■ 32:11 Zəb. 106:19-23 ■ 32:12 Qəl. 14:13-19.

□ 32:13 «... **İbrahim, İshak wə İsrailni yad kılqın**» — oqurmənlərnin esidə bolsunki, Yaqubning ikkinqi ismi «İsrail» idi. ■ 32:13 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13; Qan. 34:4

tidin yandi.

¹⁵ Musa kəynigə burulup, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini kəliqə elip taqdin qüxti. Tahtaylarning ikki tərıpigə sözlər pütülgənıdi; u yüzigımu, bu yüzigımu pütüklük idi. ¹⁶ Bu tahtaylar bolsa Hudaning Əzining yasioqını, pütülgənliri bolsa Hudaning Əzining pütkini idi, u tahtaylarqə oyuloqanıdi. ■

¹⁷ Yəxua həlkning kətürgən quqan-sürənlirini, warkıraxlirini anglap Musaqə: — Qedirgahdin jəngning hitabi qıkiwatıdu, dedi.

¹⁸ Lekin u jawab berip: — Angliniwatqan awaz nə nusrət təntənisi əməs, nə məqlubiyətning pəryadı əməs, bəlki nahxa-küy sadası! — dedi.

¹⁹ Musa qedirgahqə yekın kelip, mozayni wə jamaətning ussulqə qüxüp kətkənlıknı kərüp xundak dərəqəzəp boldiki, tahtaylarnı kolidin taxlap taqning tüwidə qekıwətti. ■ ²⁰ Andin ular yasioqan mozayni otka selip kəydürüp, uni yanjip kukum-talkan kılıp, su üstigə qeqıp Israillarnı iqıxkə məjburlıdi. ■

²¹ Andin Musa Hərunqə: Sən ularnı xunqə eqır gunahqə patkuzoqudək, muxu həlk sanga nemə kıldı? — dedi.

²² Hərun jawab berip: — Hojamning oqəzəp-aqqıki tutaxmioqay! Bu həlkning kəndak ikənlıknı, ularning zəzillıkkə mayıl ikənlıknı obdan bilısən. ■ ²³ Ular manganı: — «Bizgə aldimızda yol baxlap mangıdıqan bir ilahni yasap bərgin; qünki bizni Misir zeminidin

■ **32:16** Mis. 31:18; Kan. 9:10 ■ **32:19** Kan. 9:17 ■ **32:20** Kan. 9:21 ■ **32:22** 1Yuhə. 5:19

qikirip kalgan Musa degan xu ademge neme boloinini bilmeymiz», dedi. ²⁴ Men ularoqa: «Kimde altun bolsa xuni qikirip bersun» desem, ular manga tapxurup berdi; men uni otka taxliwidim, mana, bu mozay qikti, — dedi.□

²⁵ Musa halkning kandaxsigə tizginsiz bolup katkənlikini kerdi; qunki Harun ularni duxmenlirining aldida meshire obyekt boluxka ez mayligə koyuwatkənidi. ²⁶ Musa qedirgahning kirix eqizioqa berip, xu yerdə turup: — Kimki Pərwərdigarning tərpidə bolsa mening yenimoqa kəlsun! — dedi. Xuni dewidi, Lawiylarning həmmisi uning kexioqa yioildi.

²⁷ U ularoqa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Hərbir kixi ez kiliqini yanpixioqa esip, qedirgahning iqigə kirip, bu qetidin u qetigiqə kezip yürüp, hər biri ez kerindixini, ez dost-buradirini, ez koxnisini eltürsun!» — dedi.□

²⁸ Xuning bilən Lawiylar Musaning buyruqini boyiqə ix kerdi; xu kuni halkning iqidin uq ming kixi eltürüldi.

²⁹ Andin Musa: — Hərbiringlar bügün ezünglarni Pərwərdigaroqa has boluxka atidinglar; qunki hər biringlar hətta ez oqlunglar həm kerindixinglarnimu ayimidinglar; xuning bilən bügün bəht-bərikətni üstünglaroqa quxürdunglar, dedi.□

□ **32:24 «qikirip bersun»** — ibraniy tilida «üzüp bersun».

□ **32:27 «bu qetidin u qetigiqə»** — ibraniy tilida «bu kirix eqizidin u kirix eqizioqa».

□ **32:29 «Pərwərdigaroqa has boluxka atidinglar»** — ibraniy tilida «Pərwərdigar uqün kolliringlarni toldurunglar» — demək, ular əzlrini uning hizmitigə beoixlidi.

³⁰ Ətisi Musa həlkkə söz kilip: — Silər dərwəkə nahayiti eoqir bir gunah sadir kildinglar. Əmdi mana, mən Pərwərdigarning aldioqa qikimən; gunahinglar üqün kafarət kəltürələymənmikin, — dedi.

³¹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioqa yenip berip: — Həy...! Bu həlk dərwəkə eoqir bir gunah sadir kilip, əzlrigə altundin ilahlarni yasaptu! ³² Ləkin əmdi Sən ularning gunahini əpu kilixkə unioqaysən..., unimisang, ismimni Əzüng yazoqan dəptiringdin əqürüwətkin! — dedi.

³³ Pərwərdigar Musoqa jawab berip: — Kimki Mening aldimda gunah kiloqan bolsa, uning etini Əz dəptirimdin əqürüwetimən.

³⁴ Əmdi sən berip, Mən sanga eytkan jayoqa həlkni baxlap baroqin. Mana, Mening Pərixtem aldingda mangidu. Ləkin ularoqa jaza beridioqan künüm kəlgəndə, ularoqa gunahı üqün jaza berimən, dedi.□

³⁵ Bu sözdin keyin Pərwərdigar həlkning Hərurning qoli bilən mozayni quydurup yasatkini üqün ularni waba bilən jazalidi.

33

Pərwərdigarning Israillarni Sinay teoqidin ketixkə buyruxi

□ **32:34 «ularoqa jaza beridioqan künüm»** — ibraniy tilida «Mən ularni yoqliqan künidə». «Hudaning yoqlixi» — U yeqin kelip jazasini qüxüridu yaki bolmisa bəht-bərikitini kəltüridu. «Təbirlər»nimu kərüng.

1 Pərwərdigar Musoʻa mundak dedi: — Sən ornungdin turup, özüng Misir zeminidin elip kəlgən həlk bilən billə muxu yərdin ketip: «Mən sening nəslinggə uni berimən» dəp kəsəm kilip Ibrahimʻoʻa, Ishakka wə Yakupka wədə kiloʻan zeminʻoʻa barʻin. ■ 2 Xuning bilən sening aldingda bir Pərixte əwətip, Qanaaniy, Amoriy, Hittiy, Pərizziylərnə, Hiyiy bilən Yəbusiylərnə həydəp qikirip, □ 3 seni sūt bilən həsəl ekip turidioʻan zeminʻoʻa kəltürimən. Qünki silər boyni kattik bir həlk bolʻoʻaqqə, yolda silərnəni həlak kiliwətməslikim üqün, Əzüm silərnəning aranglarda bolup, xu *zeminʻoʻa* billə qikmaymən, — dedi.□ ■

4 Halayik bu kattik səzni anglap, kayoʻuʻoʻa qəmüp həqkaysisi öz zibu-zinnətlirini takimidi.

5 Qünki Pərwərdigar Musoʻa səz kilip: — Sən berip Israilləroʻa: «*Pərwərdigar*: — Silər boyni kattik bir həlk ikənsilər; əgər Mən Pərwərdigar aranglarʻoʻa qikip bir dəkikila tursam, silərnəni yokitiwətkən bolattim. Əmdi silər özünqlardiki zibu-zinnətlərnəni eliwetinglar; xu qaoʻda Mən silərgə nemə kilidioʻinimni bilimən, dedi», dəp

■ 33:1 Yar. 12:7; 26:4; 28:13 □ 33:2 «**sening aldingda bir Pərixte əwətip, ...**» — xübhisizki, 32:34də tiloʻa elinoʻan pərixte. □ 33:3 «**Əzüm silərnəning aranglarda bolup, xu zeminʻoʻa billə qikmaymən**» — demək, Huda

Əzi «mukəddəs qedir»ni makan kilip ularning arisida turmay, ular bilən billə barmaydu, Əz ornioʻa ular bilən billə berixka «Əz Pərixte»ni əwətidu. Əməliyətə «Pərwərdigarning Pərixtisi» Pərwərdigarning Əz huzuriʻoʻa barawər idi; lekin Musa pəyoʻəmbər wə həlk bu nuqtini tehi qüxənməytti (4-ayətni kəring). 3:2-3, izahət wə «Təbirlər»ni kəring. ■ 33:3 Mis. 32:9; Qan. 9:13

eytkin, — degənidi.

⁶ Xunga Israillar Hōrēb teōqidin ayrilipla zibuzinnətlirini əzlidiridn eliwətti.□

«Kөрүxүx qediri»

⁷ Xuning bilən Musa өз qedirini elip, uni qedirgahning sirtida, qedirgahdin nerirak bir jayoqa tikip, uni «kөрүxүx qediri» dēp atidi. Kimki Pärwərdigarni izdēp, yol sorimakqi bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»qa baratti. □ ⁸ Xundak bolattiki, hēr ketim Musa qediroqa qiksa, pütkül halayik kopup, hərbiri өз qedirining ixikidə erə turup, Musa qediroqa kirip boluqə uning kəynidin qarixip turatti. ⁹ Andin Musa hēr ketim qediroqa kirip kətsə xundak bolattiki, bulut tüwrüki qüxüp, qedirning kirix eoizida tohtaytti; xuning bilən

□ **33:6 «Xunga Israillar ... zibu-zinnətlirini əzlidiridn eliwətti»** — yaki «Xuning bilən, Israillar Hōrēb (Sinay) teōqidin ayriloqandn tartip, zinnət buyumlarni zadi taqimidi». □ **33:7 «Musa өз qedirini elip, ...»** — yaki «Musa qedirni elip, ...». Bizningqə «mukəddəs qedir» tehi yasalmioqanidi. **«kөрүxүx qediri»** — qong mukəddəs qedir yasaloqandn keyin umu «kөрүxүx qediri» yaki «jamaət qediri» dēp atilidu. **«Kimki Pärwərdigarni izdēp, yol sorimakqi bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»qa baratti»** — Hudaning 3- wə 5-ayəttiki sözigə qariloqanda, Musa: «Huda əmdi arimizda, yəni qedirgah otturisidiki «mukəddəs qedir»da turmaqci əmäs; xunga qedirni yasioqimiz bikar bolidu, Huda uningda bəribir turmaydu» — dēp oylioqan bolsa kerək. Xunga Huda bilən sözlixix üqün u qedirning ornida qedirgahning sirtida өз qedirini tikkən.

Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti. □ 10 Pütkül halayık bulut tüwrükining jamaət qedirining kirix eozizida tohtioqinini kərətti; uni kərginidə həlkning həmmisi kəpup, hərbiəri öz qedirining ixikidə turup səjdə kılıxatti.

¹¹ Xu qaoqlarda Pərwərdigar Musa bilən kixilər öz dost-buradiri bilən sözləxkəndək, yüzmuyüz sözlixətti. Andin Musa qedirgahəqa yenip kelətti; lekin uning hizmətkari boləan nunning oqli Yəxua degən yax yigit qedirning iqidin qikmaytti.

Musaning Pərwərdigarning xan-xəripini kəruxi

¹² Musa Pərwərdigarəqa mundak dedi: — Mana, Sən daim manga: «Bu həlkni elip qikkin» dəp kəlding; lekin Əzüng manga: «Mən seni ismingni bilip tonuymən», wə xuningdək «Nəzirim aldida iltipat tapting» degən bolsangmu, Sən mening bilən birgə kimni əwətidiqinini manga ayan kilmiding.

□ ¹³ Əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapқан bolsam, özümning Seni tonuxum üqün, nəziringdə iltipat tepiwərixim üqün manga Əz yolungni ayan kıləqaysən; mana, bu həlkning Əz həlkning boləqinini nəziringdə tutqaysən! — dedi.

□ 33:9 «bulut tüwrüki qüxüp, ... tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti» — demək, Hudaning huzuri bulut tüwrükidə turatti. □ 33:12 «Mən seni ismingni bilip tonuymən» — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini (muxu yərdə Musani) alahidə səyidiqinini yaki tallioqanliqini kərsitidu.

14 U jawab berip: Mən Özüm sən billə billə berip, sanga aram ata qilimən, — dedi.□

15 Musa uningəja jawabən: — Əgər Sən Özüng biz bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qikarmioqaysən; 16 qünki, mən wə həlking nəzirində iltipat tapkinimiz nemidin bilinidu? Əjəba, Özüngning biz bilən billə mangojiningdin bilinməmdü? Xu səwəbtin mən wə həlking yər yüzidiki hər bir taipilərdin alahidə pərklənməmdük?! — dedi.■

17 Pərwərdigar Musaqə: — Muxu iltijayingnimu ijabat qilimən; qünki sən nəzirimdə iltipat taptıng wə Mən seni ismingni bilip tonuymən, dedi.□

18 Xuning bilən Musa: — Öz xan-xərpingni manga kərsətkəysən, — dedi.

19 *Pərwərdigar*: — Özümning pütkül məhribanlikimni sening kəz aldingdin ötküzimən wə aldingda «Yahwəh» degən namni jakarlaymən. Kingə xapaət qilməkqi bolsam xuningəja xapaət kərsitimən, kingə rəhim-xəpkət kərsətməkqi bolsam, xuningəja rəhim-xəpkət kərsitimən, dedi.□ ■

20 Pərwərdigar uningəja: — Sən yüzümni kərəlməysən; qünki heq adəmzat Meni kərsə

□ **33:14** «...*Mən* sanga aram ata qilimən» — yukirida, 32:10də Huda Musaqə: «Meni tosmə» (ibranıy tilida «Manga aram bərgin!» yaki «Meni koyəqin») degənidi; lekin u hazır Musaqə «Mən sanga aram ata qilimən» dəydu. ■ **33:16** Qan. 4:7

□ **33:17** «...*Mən* seni ismingni bilip tonuymən» — 12-ayət wə izahatini kərüng. □ **33:19** «*Yahwəh*» — oqurmənlərdin esidə boluxi mumkinki, «Yahwəh» Hudaning alahidə namidur, mənisi «Mənggü Bar Boloquqi» degəndək. Biz bu namni adətə «Pərwərdigar» dəp tərjimə qilimiz. ■ **33:19** Rim. 9:15

tirik qalmaydu, dedi.

²¹ Andin Pərwərdigar: — Mana, yenimda bir jay bardur; sən xu yərdiki qoram taxning üstidə turoqin. ²² Mening xan-xəripim

ətidoqan waqıtta, xundaq boliduki, Mən seni xu qoram taxning yerikida turoquzup, Mən ötüp boluqə seni qolum bilən yepip turimən.

²³ Andin qolumni tartiwalimən; xuning bilən sən Mening arqa tərıpimni kərisən, lekin yüzüm kərünməydu, — dedi.□

34

Həkül-guwahlik tahtaylirining qayta berilixi

¹ Pərwərdigar Musoqa: — Sən awwalkioqa ohxax özüng üçün taxtin ikki tahtayni yonup kəl; Mən bu tahtaylarqa sən ilgiri qəkiwətkən tahtaylardiki sözləni yezip qoyimən. ■ ² Sən

ətə ətigəngiqə təyyar bolup, səhərdə Sinay teoqioqa qikip, xu yərdə taqning qokkisida Mening aldimda hazır bolqin. ³ Lekin heq kixi

sən bilən billə qikmisun wə yaki taqning heq yeridə baxqa adəm kərünmisun, qoy-kalilarmu taqning tüwidə otlimisun, — dedi.■

□ **33:23** «... sən Mening arqa tərıpimni kərisən» — «... sən Mening kənimdə qaloqan iznalirimni kərisən» degəndək tərjimirimu uqrixı mumkin. «**lekin yüzüm kərünməydu**» — yaki «lekin yüzümning kərüluxi bolmaydu». ■ **34:1** Qan. 10:1

■ **34:3** Mis. 19:12,13

4 Musa awwalkioqa ohxax taxtin ikki tahtayni yonup, ətisi tang səhər kəpup, bu ikki tax tahtayni kəlida elip, Pərwərdigarning buyruqini boyiqə Sinay teoqioqa qikti.

5 Xuning bilən Pərwərdigar bulutta qüxüp, xu yərdə Musaning kəxida turup, «Yahwəh» degən namini jakarlidi. □ 6 Pərwərdigar uning kəz aldidin ətüp: — «Pərwərdigar, Pərwərdigar, rəhimdil wə mehİR-xəpkətliktur, asan oqəzəplənməydiqan, xapaət bilən wapasi kəng Təngridur, □ ■ 7 minglioqan-on minglioqanlaroqa rəhim-xapaət kərsitip, kəbihlik, asiylik wə gunahni kəqürgüqidur; lekin u gunahkarlarni hərgiz gunahsiz dəp kərimaydiqan, bəlki atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tətinqi əwladioqiqə yükləydiqan *Təngridur*» — dəp jakarlidi. □ ■

8 Xuning bilən Musa dərhal yərgə bax qoyup səjdə kəlip: —

9 — Əy Rəb, əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapkən bolsam, undakta i Rəb, arimizda

□ 34:5 «Yahwəh» — 33:19 wə izahatni kəring. □ 34:6 «Pərwərdigar, Pərwərdigar» — ibraniy tilida «Yahwəh, Yahwəh». «xapaət» — ibraniy tilida «həsəd» bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). ■ 34:6 Mis. 33:19

□ 34:7 «rəhim-xapaət» — ibraniy tilida «həsəd» degən səz bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). «**atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tətinqi əwladioqiqə yükləydiqan**» — bu muhim səz toqruluk «kəxumqə səz»imizni (20:5, 34:7 toqruluk), xundakla «Əzakiyal»diki «kəxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kəring. ■ 34:7 Mis. 20:6; Qəl. 14:18; Kən. 5:10; Zəb. 86:14; 103:8; 145:8; Yər. 32:18

biz bilən mangoʻaysən; qünki bu hëlq dërwëkë boyni kattik bir hëlktur; bizning këbihlikimizni wë gunahimizni këqürgëysën, bizni Öz mirasing boluxkä köbul këloʻaysën! — dedi.■

Yengiwaxtin əhdə tüzüx

¹⁰ Xuning bilən u Musoʻa: — Mana, Mën bir əhdə tüzimën; sening barlik hëlking aldida pütkül yër yüzining heqbir jayida yaki heqbir əl arisida këlinip bakmioʻan mëjizilërnï yaritimën. Xuning bilən sën arisida bolöan hëlkingning hëmmisi Përwërdigarning *karamət* əmëlini këridu; qünki Mening silërgë këlidioʻan əmëlim dërwëkë dëhxätlik ix bolidu. □ ■ ¹¹ Mën bügün sanga tapilaydioʻan əmrlirimni tutqin; mana, Mën silërnïng aldinglardin Amoriy, Kanaaniy, Hittiy, Përizziy, Hiwiy wë Yëbusiylarni hëydëp qikirimën. ¹² Əmdi hezi bolöinki, sën baridioʻan zeminda turuwatқанlar bilən heq əhdə baqlaxmioʻin; bolmisa, bu ix silërgë tuzak bolidu; ■ ¹³ bëlki silër ularning qurbangahlrini qëwüp, but tüwrüklirini sundurup, «axërah» butlirini kesip taxlanglar. □ ¹⁴ Qünki sën heqkandak baxkä ilahkä ibadət këlmasliking keräk — qünki Mënki Përwërdigarning nami «Wapasizlikkä Hësət

■ **34:9** Law. 25:38; Zëb. 28:9; 33:12; Zëk. 2:16

□ **34:10** «Mening silërgë këlidioʻan əmëlim» — ibraniy tilida «Mening sanga këlidioʻan əmëlim». ■ **34:10** Qan. 5:2; Yë. 10:12,13

■ **34:12** Mis. 23:32; Qël. 33:51; Qan. 7:2 □ **34:13** «axërah butliri» — bëlkim butpëraslikkä beoʻixlanöan dërëhlëklërdur. Dërëhlër bëlkim ayal but xëklidë

oyulöan yaki nëqixlängën boluxi mumkin.

Kilouqi» bolup, h s t kilouqi bir ilahdurm n.

■ ¹⁵ Bolmisa, xu zeminda turuwatqanlar bilən  hd  t z x ng mumkin; andin ular ilahlrining kəynidin y r p buzukqilik qilip, ilahlirioqa qurbanliklar  tk zginid , sil rni qakirsa ularning qurbanlikliridin y p ketixinglar mumkin; ¹⁶ sən xundakla y n  ularning kizlirini oqulliringoqa hotunlukka elip berixing mumkin; u kizlar  z ilahlrining kəynidin y r p buzukqilik qil inida, ular oqulliringnimu  z ilahlrining arkisidin mang uzup, buzukqilik kilduruxi mumkin.■

¹⁷  z ng  q n heqkandak kuyma butlarni yasatmi in.

¹⁸ Petir nan heytini tutunglar; Mening  mr kil ininimd k Abib eyida, bekitilg n wakitta y tt  k n petir nan y nglar. Q nki sil r Abib eyida Misirdin qikqansil r.■

¹⁹ Baliyatquning tunji mewisi Meningki bolidu; qarpay malliringning iqidin d sl p tuoquloqan  rk kl r, kala bolsun, koy bolsun ularning tunjilirining h mmisi Meningki bolsun.■

²⁰ Lekin ex kl rning tunji t h ylirining ornioqa koza bil n b d l t lixing lazim bolidu.  g r ornioqa koza b rmis ng, t h yning boynini sunduruw tkin. Tunji oqulliringni bolsa, ularoqa b d l t l p kayturuwal. Heqkim Mening huzurumoqa kuruk qol k lmisun.□ ■

■ **34:14** Mis. 20:5 ■ **34:16** 1Pad. 11:2 ■ **34:18** Mis. 12:15; 23:15 ■ **34:19** Mis. 13:2; 22:29;  z. 44:30 □ **34:20** «...

tunji t h ylirining ornioqa koza bil n b d l t lixing lazim bolidu» — demək, koza t h yning ornioqa qurbanlik kilinidu.

■ **34:20** Mis. 13:13; 23:15; Qan. 16:16

21 Sən altə kün içidə ix-əməlingni kılıp, yəttinqi künü aram elixing zərür; yər həydəx waqti bolsun, orma waqti bolsun, aram elixing zərür. ■

22 Yengi buoqdayning tunji hosulini təbrikləydiqan «həptilər heyti»ni ötküzünglar; yilning ahirida «hosul yioqix heyti»ni ötküzünglar. □ ■

23 Sening hər bir ərkək kixiliring yilda üq qetim Israilning Hudasi bolqan Rəb Pərwərdigarning aldiqə hazır bolsun. ■ 24 Qünki Mən taipilərnı aldingdin həydiwetip, qebraliringni kengəyitimən; xuningdək sən yilda üq qetim Pərwərdigar Hudayingning aldiqə hazır boluxka qikip barsang, heqkim yeringgə kəz kirini salmaydu.

25 Manga sunulidiqan qurbanliqning qenini bolduruloqan nan bilən billə sunmiqin; yaki ötüp ketix heytingning qurbanliqning gəxini ətigə qaldurma. □ ■

26 Zeminingning dəsləpki hosulidin tunji məhsulatlarnı Pərwərdigar Hudayingning öyigə kəltürüp ata.

■ **34:21** Mis. 20:9 □ **34:22** «yilning ahirida» — ibraniy tilida «yilning əzgirixidə» — yəni küzdə. «**hosul yioqix heyti**» — muxu hosul bolsa mewə-qewilərnıngkidur. Ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, heyti yəttinqi ayda, bəzi yillirida Sentəbrdə, bəzi yillarda Əktəbrdə bolatti. ■ **34:22** Mis. 23:16 ■ **34:23** Mis. 23:17; Qan. 16:16 □ **34:25** «**Manga sunulidiqan qurbanliqning...**» — ibraniy tilida «Mening qurbanliqimning...». Muxu yərdə bu səz bəlkim yukirida tiloqə elinoqan üq heyttiki kəydürmə qurbanliqlarnı yaki inakliq qurbanliqlirini kərsətsə kerək. «Mening qurbanliqimning qeni» bolsa məzkur heytlarda qurbangah üstigə təkulidiqan qanlarnı kərsitidu. ■ **34:25** Mis. 23:18

Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma. □ ■

27 Pərwərdigar Musoqa: — Bu sözləni özüng üçün yeziwaləyin; çünki Mən muxu sözləni asan kəlip sən bilən wə Israil bilən əhdə baqlidim, dedi.

28 U waqıtta Musa xu yərdə Pərwərdigarning huzurida kirik keqə-kündüz turdi; u heqnərsə yemidi, heq su iqmidi. U yərdə *Pərwərdigar* tahtaylaroqa əhdining səzliri boləqan on əmrni pütüti. □ ■

Musaning yüzining parkirap turuxi

29 Musa Sinay teqədin çüxkəndə xundak boldiki (u taqədin çüxkəndə ikki həküm-guwahlıq tahtiyi uning qolida idi), özining *Pərwərdigar* bilən səzləxkini üçün yüzining parkirap kətkinini bilməytti. ■ 30 Əmdi Hərun wə barlıq Israillar Musani kərđi, mana, uning yüz terisi parkirap turatti; ular uningəqa yekın berixtin qorkuxti.

□ **34:26 «Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma»** — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həkləarning məlum ərpađitigə əgəxməslik kerəklikini kərsitixi mumkin. Bu toqruluk yənə «Ləwiylar»diki «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **34:26** Mis. 23:19; Law. 22:27; Qan. 14:21 □ **34:28 «u heqnərsə yemidi»** — ibraniy tilida «heq nanni yemidi». «**U yərdə Pərwərdigar tahtaylaroqa əhdining səzliri boləqan on əmrni pütüti**» — ibraniy tilida «U yərdə u tahtaylaroqa əhdining səzliri boləqan on əmrni pütüti». Bəzilər: «U» Musani kərsitidu, dəp qaraydu, birak «Qan.» 10:2-4tin enik kəruniduki, bu sözləni pütüqü Huda Özidur. ■ **34:28** Mis. 24:18; 31:18; 34:1; Qan. 4:13; 9:9,18 ■ **34:29** 2Kor. 3:7

³¹ Lekin Musa ularni qakiriwidi, Harun wə jamaətning barliq baxliri yenip, uning kexioqa keldi; Musa ular bilən sözləxti.

³² Xuningdin keyin, barliq Israillar uning yenioqa keldi; u waqıtta Musa Pərwərdigar özige Sinay teqida söz qiloqinida tapxuroqan barliq əmrlərni ularoqa tapilidi. ³³ Musa ularoqa dəydiqinini dəp tügətti. U *səzligəndə* yüzige bir qümpərdə tartiwaloqanidi; □ ■ ³⁴ Qaqanki Musa Pərwərdigar bilən sözləxixkə uning huzurioqa kirsə, qümpərdini eliwetətti, taki u yenip qikkuqə xundak bolatti; yenip qikqanda özige nemə tapilanoqan bolsa, xuni Israillaroqa eytip berətti. ³⁵ Israillar Musaning yüz terisinin parkirap turoqinini kərətti; xunga Musa yənə taki Pərwərdigar bilən sözləxkili uning huzurioqa kirgüqə yüzige qümpərdə tartiwalatti.

35

Xabat küni, yəni «aram elix küni»ning bəlgilimiliri

¹ Musa Israillarning pütkül jamaitini yioqip ularoqa: — Pərwərdigar silərgə qilixqa buyruoqan əmrlər munulardur: — ■

² Altə kün ix-əmgək küni bolsun; lekin yəttinqi küni silərgə nisbətən muqəddəs bir kün bolup, Pərwərdigaroqa ataloqan aram alidioqan xabat

□ **34:33** «U *səzligəndə* yüzige bir qümpərdə tartiwaloqanidi» — yaki «u (Musa) ularoqa sözləp bolqanda yüzige niqab tartiwaldi». ■ **34:33** 2Kor. 3:7,13 ■ **35:1** Mis.34:32

küni bolsun. Hərkim xu künidə ix-əmgək kilsa ölümgə məhkum kılinsun. ■ ³ Xabat künidə barlıq turaloqluringlarda hərgiz ot qalimanglar, — dedi.■

Ibadət jayı üçün hədiyyə sunux

⁴ Musa Israillarning pütkül jamaitigə söz kılıp mundaq dedi: — «Pərwərdigar buyruoğan əmr mana xuki: —

⁵ Özünqlarning aranglardin Pərwərdigarğa bir «kötürmə hədiyyə» kəltürünqlar; kəngli halioqanlarning hərberi Pərwərdigarğa bir «kötürmə hədiyyə»sini kəltürsun: yəni altun, kümüx, mis,■ ⁶ kək, səsün wə kızıl yip, aq kanap rəht, eqkə tiwiti, ■ ⁷ kızıl boyaloğan qoqkar terisi, delfin terisi, akatsiyə yaoqıqi, ■ ⁸ qiraqdan üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» bilən huxbuy üçün ixlitilidiqan esil dora-dərməklər, ■ ⁹ əfodqa həm qoxenoğa ornitilidiqan həkik wə baxqa yaqutlarni kəltürünqlar».■

Ibadət qedirining materiyal-üskünlirini yasax

¹⁰ — «Aranglardiki barlıq mahir ustilar kelip Pərwərdigar buyruoqanıning həmmisini yasap bərsun: □ ¹¹ — *mukəddəs* qedir bilən uning iqki wə taxki yopuklirini, iloqlirini, tahtaylirini, baldaklirini, hadilirini wə bularning təgliklirini,

■ 35:2 Mis. 20:8; 31:15; Law. 23:3; Qan. 5:12; Luqa 13:14

■ 35:3 Mis. 16:23 ■ 35:5 Mis. 25:2 ■ 35:6 Mis. 25:4

■ 35:7 Mis. 25:5 ■ 35:8 Mis. 25:6 ■ 35:9 Mis. 25:7;

28:17,20 □ 35:10 «mahir ustilar» — ibraniy tilida «kəngli danalar».

■ 12 əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət təhti»ni, «ayrima pərdə-yopuk»ni, 13 xirə wə uning baldaqlirini, uning barliq kaça-kuqilirini wə «təqdim nanliri»ni, ■ 14 yorukluk üqün yasalğan qıraoqdan wə uning əswablrini, uning qıraqliri wə qıraoq meyini, 15 huxbuygah wə uning baldaqlirini, «Məsihləx meyi»ni, dora-dərməklərdin ixləngən huxbuyni, mukəddəs qedirining kirix eoizidiki «ixik pərdisi»ni, ■ 16 köydürmə kurbanliq kurbangahi wə uning mis xalasini, baldaqlirini wə barliq əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini, ■ 17 həylining pərdilirini, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining kirix eoizidiki pərdini, ■ 18 qedirning mih-kozuklirini, həylining mih-kozuklirini, xundakla barliq tanilirini, ■ 19 tokulidoğan kiyimlər, yəni mukəddəs jayning hizmitigə kaħinliq hizmitidə kiyilidoğan, Hərun kaħinning mukəddəs kiyimlirini həm uning ooqullirining kiyimlirini təyyar kilsun».□ ■

Həlkning «kətürmə hədiyə»si

20 Xuning bilən pütkül İsrail jamaiti Musaning yenidin qikip ketixti. 21 Andin kəngli tartkanlarning hərbi, rohi əzligigə türtkə bolənlarning hərbi kelip, jamaət qedirini yasaxka, xundakla qedirning hizmitidə

■ 35:11 Mis. 26:26 ■ 35:13 Mis. 25:23, 30 ■ 35:15 Mis. 26:36; 30:1; 31:11 ■ 35:16 Mis. 27:4; 30:18 ■ 35:17 Mis. 27:9,16 ■ 35:18 Mis. 27:19 □ 35:19 «tokulidoğan kiyimlər» — yaki «kaħinliq hizmət kiyimliri». ■ 35:19 Mis. 28; 31:10

ixlitilidioqan barlik sərəmjanlarni yasaxka wə mukəddəs kiyimləni tikixkə Pərwərdigarəqa ataloqan «pulanglatma hədiyyə»ni kəltürgili turdi. ²² Ular ərlərmu, ayallarmu kelip, sunuxka kəngli hux boləqanlarning hərbiəri hədiyyə kəltürüp, bulapka, zirə-halka, üzük, zunnar-biləzük katarlik hərhil altun buyumlarni elip kəldi; altunni «kətürmə hədiyyə» kəlip berəy degənlərninğ hərbiəri uni Pərwərdigarəqa sundi.

□ ²³ Kimdə kək, səsün, kizil yip bilən ak kanap rəht, əqkə tiwiti, kizil boyaloqan qoqkar terisi wə delfin terisi bolsa, xularni elip kelixti. ²⁴ Kümux ya mistin kətürmə hədiyyə kəltürəy degənlərninğ hərbiəri xuni Pərwərdigarəqa hədiyyə kəlip sundi. Kimdə qedirning hizmitidə ixlitilidioqan hərhil sərəmjanlarəqa yariəudək akatsiyə yaəiqi bolsa, uni elip kəldi.

²⁵ Kəli qewər ayallarning hərbiəri əz kəlliri bilən egirip, xu egirgən yip wə rəhtləni, yəni kək, səsün wə kizil yip bilən ak kanap rəhtləni kəltürdi, □ ■ ²⁶ Xuningdək kəngli qozəloqan ayallarning həmmisi hünirini ixlitip əqkə tiwitidin yip egirixti.

²⁷ Əmirilər əfod wə kəxənəqa ornitilidioqan həkəklər wə yakutlarni, ²⁸ dora-dərməkləni, qiraəqka wə məsihləx meyiəqa ixlitilidioqan zəytun meyiini, huxbuyəqa ixlitilidioqan esil dora-dərməkləni kəltürdi. ■ ²⁹ Xu tərikiədə Israillar Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən buyruəqan

□ **35:22** «Ular ərlərmu, ayallarmu kelip,...» — yaki «Ər kixilər ayal kixilərgə əgixip,...». □ **35:25** «kəli qewər» — ibraniy tilidə «kəngli dana». ■ **35:25** Pənd. 31:19 ■ **35:28** Mis. 25:6

ixlarning h rkaysio a bir n rs  berixkə kengli tartkan bolsa,  r bolsun ayal bolsun h rbiri xuni elip kelip, P rw rdigar a atap ihtiyariy h diy  b rdi.

Ibadət qedirini Yasio uqi h n rw nl r

³⁰ Andin Musa Israillar a mundak dedi: —
 «Mana, Pərwərdigar Yəhuda kəbilisidin hurning n wrisi, Urining ooqli B zal lni ismini atap qakirip, □ ■ ³¹ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uning a danalik,  kil-paras t, ilim-həkmət igilitip, uni h rt rl k ixni kilixka kabiliy tlik kilip, ■ ³² uni t rl k-t rl k h n rl rni kilalaydioan — altun, k m x w  mis ixlirini kilalaydioan, ■ ³³ yaqutlarni kesip-oyalaydioan, zinnət buyumlirio a ornitalaydioan, ya aqlar a n kix qikiralaydioan, h rhil hünər ixlirini kamlaxturalaydioan kildi. ■ ³⁴ U y n  uning kenglig , xuningdək həm Dan kəbilisidin bol an Ahisamakning ooqli Oholiyabning kenglig  *baxkilar a* hünər  gitix niy t-istikini selip, ³⁵ ularning keng llirini danalik-həkmət bilən toldurup, ularni h rhil n kkaxlik-oymiqilik ixlirio a mahir kilip, k k, s s n w  kizil yip bilən ak kanap r ht bilən k xtiqilik kilixka həmdə bapkarlikka iktidarlik kildi.

□ **35:30** «**ismini atap qakirip,...**» — bu s zl r Hudaning məlum bir kixini məlum muhim bir ix  q n alahidə tallap qakiroanlikini kersitidu. «Y x.» 45:3, 4ni k r ng. «Bəzaləl» — mənisi «Hudaning sayisid » yaki «Hudaning baxpanahida».

■ **35:30** Mis. 31:2 ■ **35:31** Mis. 31:3 ■ **35:32** Mis. 31:4

■ **35:33** Mis. 31:5

Xuning bilən ular hərhil hünər ixlirining wə hərhil layihiləx ixlirining həddisidin qıqalaydıoan boldi. ■

36

¹ Xuning bilən Bəzaləl wə Oholiyablar, xuningdək Pərwərdigar mukəddəs qedir yasaxning hərhil ixliriqa kerək boləoan danalıq-həkmət wə əkil-parasətəni ata kıləoan mahir ustilarning hərbiiri ularəqa qoxulup, xu ixni uning əmr kıləoanını boyiqə əməlgə axuridu».

Həlkning hədiyəliri

² Xu waqıtta Musa Bəzaləl wə Oholiyabni, xundaqla Pərwərdigar danalıq-həkmət bilən kəngüllirini tolduroəan, kəngli əzini xu ixni kılaxka katnixixka dalalət kıləoan barlıq hünərwən-kasiplarni qakirip yiqdi. ³ Ular kelip mukəddəs qedirni yasaxka, xundaqla uning ix-hizmətlirigə kerəklilik sərəmjanlarni yasaxka Israillar elip kəltürgən barlıq «kətürmə hədiyə»lərni Musadin tapxuruwaldi. Israil həlki yənila əz məyli bilən hər künü ətigini Musaqə ihtiyariy hədiyə kəltürüp turatti. ⁴ Andin mukəddəs qedirning ixlirini kiliwatқан ustilarning həmmisi kolidiki ixini qoyup qoyup kelip, ⁵ Musaqə: — Həlkning elip kəlgini Pərwərdigar bizgə kılaxka buyruəan ixni

pütküzüxkə ehtiyaj bolöqinidin көp exip көtti!
— deyixti.

⁶ Andin Musa әmr қilip, pütkül qedirgah boyiqә: «Mana, әr bolsun, ayal bolsun, һeqkim mukәddәs qedirni yasax üqün «kөtürmә һәdiyә» süpitidә yәнә һeqқandақ nәrsә täyyarlap kәlmisun!» dәp jakarlatti. Buning bilән көpқilik һәdiyәlәр kәltürüxtin tohtitildi. ⁷ Qünki ular täyyarlıqan materiyallar pütkül қurulux ixioqa yetәtti, һәтта exip қalatti.

Ibadәt qedirining yasilixi

⁸ Mukәddәs qedirning қurulux ixini қiliwatқан ustilarning һәрбири nepiz tokuloqan ақ kanap rәhtkә көк, sәsün wә kızil yiplar arilaxturulup ixlәngән on parqә yopuқ yasap, kerublarning süritini yopuқlaroqa qewәрlik bilән layihilәp nәpis қilip kәxtilәp қıқti. ⁹ Hәрbir yopuқning uzunluқi yigirmә sәkkiz gәz, kәngliki tәt gәz bolup, һәрbir yopuқ ohxax qong-kiqiklikтә қilindi. ■ ¹⁰ Bәzalәl yopuқlarning bәxini bir-birigә ulidi, қalоqan bәx yopuқnimu һәм bir-birigә ulidi. ¹¹ U ulap қıқilоqan birinқi qong parқining әng qetidiki қismining bir tәripigә rәnggi көк izmilәrni қadidi, xuningdәk ulap қıқilоqan ikkinқi qong parқining әng qetidikisining bir tәripigimu xundақ қildi. ■ ¹² Birinқi qong parқining әng qetidiki қismioqa әllik izmә қadidi, ikkinқi qong parқining әng qetidikisigimu әllik izmә қadidi. Izmilәр bir-birigә

udulmuudul qilindi. ■ ¹³ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün u altundin əllik iloqu yasap, ikki parqə yopukni xu iloqlar bilən bir-birigə tutaxturdi.■

¹⁴ U mukəddəs qedirni yepix üqün eqkə ti-witidin yopuqlarni yasidi; yopuktin on bir parqə yasidi. ¹⁵ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on

bir yopukning həmmisi ohxax qong-kqiqikliklə qilindi. ¹⁶ Yopuqlarning bəxini u ulap bir kilip, qaloqan altə yopuknimu ulap bir kilidi. ¹⁷ U birinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə, ikkinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki kismioqa əllik izmə qadidi. ¹⁸ U qedir bir pütün bolsun üqün həm mistin əllik iloqu yasap, ikki qong parqini ulap koydi.■

¹⁹ U buningdin baxka qediroqa kızil boyaloqan koqkar terisidin yopuk yasap yapti, andin uning üstidinnu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopukni kaplidi.■

²⁰ U mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoqiqidin yasap tiklidi. ■ ²¹ Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz qilindi.

■ ²² Hər bir tahtayning ikkidin turumi bar idi, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetildi; u qedirning barliq tahtaylirini xundak yasidi.■

²³ U qedirning tahtaylirini xundak yasidi; yigirmisi jənub tərəpkə ornitildi; ■ ²⁴ u bu yigirmə

■ **36:12** Mis. 26:5,10 ■ **36:13** Mis. 26:6 ■ **36:18** Mis. 26:11

■ **36:19** Mis. 26:14 ■ **36:20** Mis. 26:15 ■ **36:21** Mis. 26:16

■ **36:22** Mis. 26:17 ■ **36:23** Mis. 26:18

tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasidi; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglikni yasidi.■

²⁵ Xuningdək u qedirning udul tərıpigə, yəni ximal tərıpigə yigirmə tahtay yasidi, ■ ²⁶ xundakla bularning kırık təglikini kümüxtin yasidi; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturuldi. ■

²⁷ Qedirning kəyni tərıpigə, yəni ɔərb tərəpkə altə tahtayni yasap ornatti. ■ ²⁸ U qedirning kəyni tərıpıdiki ikki bulungoqa ikki tahtayni yasap ornatti. ■ ²⁹ Bu bulung tahtayliri astidin üstigiqə ikki kət kılıp *tahtaylarni* əzara qetixturdi, üsti bir halkioqa bekitildi. U hər ikkisini xundak yasap, ikki bulungoqa ornatti. ■

³⁰ Xunglaxkimu u tərıpıdə səkkiz tahtay boldi, ularning kümüxtin yasaloqan on altə təglik bar idi; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bar idi.■

³¹ Buningdin baxqa u akatsiyə yəııqıdın baldak yasidi; qedirning bu tərıpıdiki tahtaylaroqa bəx baldakni, ■ ³² qedirning u tərıpıdiki tahtaylaroqa bəx baldakni, qedirning arqa tərıpıdiki tahtaylaroqa, yəni ɔərb tərıpıdiki tahtaylaroqımu bəx baldakni yasidi. ■ ³³ U tahtaylarning otturıdiki ottura baldakni bu tərəptin u tərəpkə yətküzüp yasidi. ■ ³⁴ U tahtaylarni altun bilən kaplap, baldaklar ətüzülıdıoqan halkılarni altundın yasap,

■ 36:24 Mis. 26:19

■ 36:25 Mis. 26:20

■ 36:26 Mis. 26:21

■ 36:27 Mis. 26:22

■ 36:28 Mis. 26:23

■ 36:29 Mis. 26:24

■ 36:30 Mis. 26:25

■ 36:31 Mis. 26:26

■ 36:32 Mis. 26:27

■ 36:33 Mis. 26:28

baldaqlarni altun bilən qaplıdı.■

³⁵ U nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasıdı; uni kerublarning süritini qewərlik bilən layihiləp nəpis qilip qüxürüp, kəxtiləp qıkardı.

■ ³⁶ Uni esixka u akatsiyə yaşıqıdın tət hada yasap, altun bilən qaplıdı. Ularning ilməkliri altundın yasaldı; hadılaroqa u kümüxtin tət təglikni quyup yasıdı.■

³⁷ U qedirning kirix eşiziyoğa nəpis tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasıdı, uni kəxtiqigə kəxtilətti. ■ ³⁸ U yənə bu pərdining bəx hadisini ilməkliri bilən qoxup yasıdı; ularning baxlirini wə baldaqlirini altun bilən qaplıdı; ularning bəx təglikni mistin yasaldı.□ ■

37

Əhdə sanduqini yasax

¹ Andin Bəzaləl əhdə sanduqini akatsiyə yaşıqıdın yasıdı; uning uzunluqi ikki yerim

■ **36:34** Mis. 26:29 ■ **36:35** Mis. 26:31 ■ **36:36** Mis. 26:32 ■ **36:37** Mis. 26:36 □ **36:38** « *bəx hadining* baxlirini wə baldaqlirini altun bilən qaplıdı» — 26:37-ayəttiki muxu hadilarni «altun bilən qaplıoqın» deyilidu. Muxu ayəttə qaplinix kəlümi dairisi enik kərünüdu — qarışanda, pütün hadılar əməs, bəlkı pəkət «baxliri» wə «qetiq»liri altun bilən qaplinidu. «Baldaqlar» — ular hadilarni ezara qetip turıdıoğan tayaqqılar bolup, hadilarni muqımlaxturux wə pərdilərnimu kətürux rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxka tərjimiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər». ■ **36:38** Mis. 26:37

gəz, egizliki bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz idi. ■ ² U uning iqi wə sirtini sap altun bilən qaplidi, uning üstünki qismining qərisigə altundin girwək qikardi. ³ U uning üçün altundin tət halka quyup, ularni uning tət qetikiqə bekitti; bir tərpiyə ikki halka, yənə bir tərpiyə ikki halka bekitti. □ ⁴ U həm akatsiyə yaoqıqıdın ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən qaplidi; ⁵ andin sanduq ular arkilik kətürölsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenidiki halkiliridin ötküzüp qoydi.

⁶ U sanduqning yapquqi süpitidə altundin uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləqan bir «kafarət təhti» yasidi. ⁷ U ikki kerubni altundin soqup yasidi; ularni kafarət təhtining ikki tərpiyə ornatti; ⁸ bir kerubni bir tərpiyə, yənə bir kerubni yənə bir tərpiyə ornatti. U ikki tərpidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qildi. □ ■ ⁹ Kerublar bir-birigə yüzlinip, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yepip turatti; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qaritildi.■

Xirə

¹⁰ U həm xirəni akatsiyə yaoqıqıdın yasidi; uning uzunluqi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz idi. ■ ¹¹ U uni sap altun

■ **37:1** Mis. 25:10 □ **37:3** «tət qetikiqə» — yaki «tət putiqə».

□ **37:8** «U ikki tərpidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qildi» — yaki «U kerublar bilən kafarət təhtini bir pütün altundin yasidi».

■ **37:8** Mis. 25:19 ■ **37:9** Mis. 25:20

■ **37:10** Mis. 25:23

bilən qaplap, uning üstünki qismining qerisigə altundin girwək qıqardı. ■ ¹² U xirəning qerisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasidi; bu ləwning qerisigimu altundin bir girwək qıqardı. ■ ¹³ U xirəgə altundin tət halkə yasap, bu halkılarni xirəning tət burjikidiki qetikka ornatti. ■ ¹⁴ Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, halkılar xirə lewigə yekın bekitildi. ■ ¹⁵ Xirə üqün u baldaqlarni akatsiyə yaşıqıdın yasap, altun bilən qaplıdi; xirə ular bilən kətürülətti. ¹⁶ U xirəning üstigə koyulidiğan barlık buyumlarni, yəni legənlirini, qaqa-kuqa təhsilirini, «*xarab hədiyəliri*»ni kuyidiğan kədəh wə piyalilərninğ həmmisini sap altundin yasidi.■

Qıraoqdanni yasax

¹⁷ U həm qıraoqdanni sap altundin yasidi; qıraoqdanni soqup yasidi; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqiliri wə gülliri bir pütün altundin sokuldi. ■ ¹⁸ Qıraoqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qıqırildi — qıraoqdanning bir yenidin üq xahqə, uning yənə bir yenidin üq xahqə qıqırildi; ■ ¹⁹ bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləğan üq kədəh qıqırildi, yənə bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləğan üq kədəh qıqırildi. Qıraoqdanoqa qıqıriloğan altə xahqining həmmisi xundaq yasaldi. ■ ²⁰ Qıraoqdanning

■ 37:11 Mis. 25:24

■ 37:12 Mis. 25:25

■ 37:13 Mis. 25:26

■ 37:14 Mis. 25:27

■ 37:16 Mis. 25:29

■ 37:17 Mis. 25:31

■ 37:18 Mis. 25:32

■ 37:19 Mis. 25:33

oqolidin badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki bolıan tət kədəh qıqırıldı. □ ■ 21 Bulardin baxka *birinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə yasaloqanıdı; qıraoqdanıqa qıqıriloqan altə xahqining astining həmmisi xundak idi. 22 Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qıraoqdan bilən bir gəwdə kılindi — bir pütün sap altundin soqup yasaldi. ■ 23 U qıraoqdanning yəttə qiriqini, xundakla uning pilik kayqiliri bilən küldanlirini sap altundin yasıdı. ■ 24 U qıraoqdan wə uning barlık əswablırını bir talant sap altundin yasıdı. □ ■

Huxbuygahni yasax

25 U yənə huxbuygahni akatsiyə yaşıqıdın yasıdı. Uning uzunluqi bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolup, tət qasa kılıp yasaldi; *tət burjıkidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasaldi. ■ 26 U uni, yəni uning üstini, tət ətrapını həm münggüzlirini sap altun bilən kəplidi; uning üsti kışmining qərisigə altundin girwək qıkardı. ■ 27 Uningıqa altundin ikki həkə yasap, uning girwikining astıqa bekitti; ularni ikki yenıqa udulmu'udul bekitti. Huxbuygahni kətürıdıoqan ikki baldakni selix üqün bularni huxbuygahning ikki tərıpigə

□ **37:20** «*oqolidin*» — yəni oqolining üstünki kışmidin. 35-ayətıni kərüng. ■ **37:20** Mis. 25:34 ■ **37:22** Mis. 25:36 ■ **37:23** Mis. 25:37,38 □ **37:24** «*bir talant altun*» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin. ■ **37:24** Mis. 25:39 ■ **37:25** Mis. 30:1, 2 ■ **37:26** Mis. 30:3

orunlaxturdi. □ ■ 28 U baldaqlarni akatsiyə yaqıqidin yasap, altun bilən qaplidi.■

29 U həm mukəddəs Məsihləx meyini yasidi, andin ətirqi qıkarəqandək dora-dərməklərni təngxəp sap huxbuyni yasidi.■

38

Qurbangahni yasax

1 U köydürmə qurbanlıq qurbangahni akatsiyə yaqıqidin yasidi. Qurbangah tət qasa bolup, uzunluqi bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz kılindi. ■ 2 U uning tət burjikiqə koyulidioqan münggüzliirini yasidi; münggüzliiri qurbangah bilən bir gəwdə kılindi. Qurbangahni mis bilən qaplidi.

■ 3 U qurbangahning barlıq əswablırini — uningəqa has boləqan daslarni, gürjəklərni, korılarni, lahxiqirlarni wə otdanlarnimu yasidi; uning barlıq əswablırini mistin yasidi.

■ 4 Qurbangah üqün mistin bir xala yasidi; xalani qurbangahning qap belining astidiki girwəktin təwənrək turidioqan kildi; xala qurbangahning dəl otturisida idi. ■ 5 U xalaning tət burjikiqə baldaqlar ötküzüldioqan tət mis həlqini kuyup yasidi. 6 U baldaqlarni akatsiyə yaqıqidin yasap, ularni mis bilən qaplidi.

7 Andin u qurbangahni kətürüx

□ 37:27 «**ikki yenioqa...**» — yaki «**ikki burjikiqə...**». ■ 37:27 Mis. 30:4 ■ 37:28 Mis. 30:5 ■ 37:29 Mis. 30:22,34 ■ 38:1 Mis. 27:1 ■ 38:2 Mis. 27:2 ■ 38:3 Mis. 27:3 ■ 38:4 Mis. 27:4, 5

üqün baldaqlarni qurbangahning ikki yenediki halkilaroqa etküzüp koydi. U qurbangahni tahtaylardin, iqini box qilip yasidi.■

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

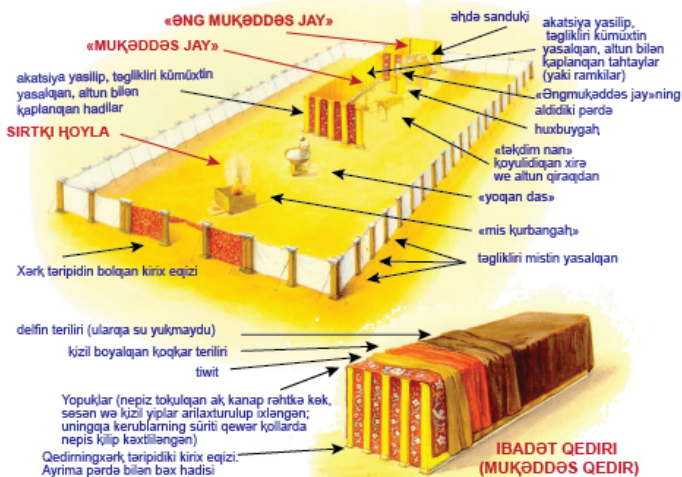

əhdə sanduqining iqı

Yuyunux desini yasax

⁸ U yənə yuyunux desini mistin, uning təglikinimu mistin yasidi; u bularni «kərüxüx qediri»ning kirix eçizining aldida hizməttə bolqan ayallarning mis əynəkliridin yasidi.■

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

Ibadət jayining hoylisi

9 Andin u qedirning hoylisinimu yasidi. Hoylining jənubioqa, yəni jənubka yüzləngən tərīpigə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdilərnı yasidi; uning uzunluqi yüz gəz idi. ■

10 Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

11 Xuningoqa ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yüz gəz kelidoqan pərdə bar idi. Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

12 Xuningoqa ohxax oərb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidoqan pərdə bar idi; pərdilərnı esixka on hada wə hadilarning on təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi.

13 Hoylining xərk tərīpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərīpining kəngliki əllik gəz idi. 14 Bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikı bar idi. 15 Yənə bir tərīpidimu on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikı bar idi.

16 Hoylining qərisidiki pərdilərnıng həmmisi nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin tikilgənidi.

17 Hoylining qərisidiki həmmə hadilarning təglikı mistin, ularning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi; hadilarning baxlirimu kümüxtin kaplanoqanidi. Hoylining qərisidiki həmmə hadılar kümüxtin yasaloqan baldaqlar bilən bir-birigə qetildi.

18 Hoylining kirix eoizidiki pərdə nepiz

tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup, kəxtiqilər tərripidin kəxtiləndi; uning uzunluqi yigirmə gəz, egizliki həylidiki pərdilərnin egizlikigə ohxax bolup bəx gəz idi. ¹⁹ Uning tət hadisi bilən mistin yasaloqan tət təgliki bar idi; hadilarning ilməkliri kümüxtin yasaldi, ularning baxliri kümüx bilən qaplandi wə baldaqliri kümüxtin yasaldi.

²⁰ Mukəddəs qedirning həm qərisidiki həylining barliq miq-kozukliri mistin yasaldi.

Ibadət qediri üçün ataloqan materiyallar

²¹ Mukəddəs qedir, yəni «höküm-guwahliqi qediri» üçün ataloqan materiyallarning sani təwəndə hatiriləngən (ular Musaning buyruqi bilən, kahin Hərurning oqli Itamarning qol astidiki Lawiylar məs'ul bolup sanaqtin ötküzülüp, *Hudaqa* ataloqanidi): —

²² Yəhuda kəbilisidin boləqan Hurning nəwrisi, Urining oqli Bəzaləl Pərwərdigar Musoqa buyruqanıning həmmisini ada qildi; ²³ Dan kəbilisidin boləqan Ahisamakning oqli Oholiyab uning yardəmçisi idi; u bolsa nəkkaxliq-oymiqilik ustisi, layihiligüqi həmdə kək, səsün, kızil yiptin aq kanap rəhtkə kəxtə tikələydiqan usta idi.

²⁴ Mukəddəs qedirni yasaxqa ixlitiləngən altun, yəni «pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürüləngən altunning həmmisi mukəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki boyiqə yigirmə

tokküz talant yəttə yüz ottuz xəkəl idi. □

²⁵ Jamaət arisidin sanaktin ötküzülgən adəmlər tərripidin kəltürülgən kümüx bolsa muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl idi. □

²⁶ Bu kümüx nopusi royhətkə elinoqan kixilərdin elinoqanidi — demək, kimki yigirmə yax ya uningdin qong, sanaktin ötküzülgənlərdin hərbi bir beka, yəni muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl kümüx bərdi. Sanaktin ötkən kixi altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi idi.

²⁷ Muqəddəs jayning təgliklərini həm otturisdiki pərdining təgliklərini quyuxqa yüz talant kümüx kətti; yüz talant kümüxtin yüz təglik yasılıp, hərbi təglik üçün bir talant ixlitildi. ²⁸ U qaloqan bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl kümüxtin hadilərdin ilməklərini yasidi, ular-ning baxlırini qaplıdi, xuningdək ularni bir-birigə qatidoqan baldaqlarni yasidi.

²⁹ «Pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən mis bolsa yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl

□ **38:24 «yigirmə tokküz talant yəttə yüz ottuz xəkəl...»** — bir «talant» 3000 xəkəl idi. «muqəddəs jaydiki xəkəl»ning birliki (altun) 224 gram boləqan bolsa, undaqa bu altunlarning eəqirliki təhminən 2 tonna boləqan bolidu. □ **38:25 «jamaət arisidin sanaktin ötküzülgən adəmlər...»** — bu «adəmlər» ərkək kixilərnə kərsitidu («Qəl.» 1:2-46ni kəring). **«bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl ...»** — kümüxkə nisbətən «talant» wə «xəkəl»ning birliki altunningkigə ohxax bolsa, bu kümüxlərdin eəqirliki təhminən 6.7 tonna boləqan bolidu.

qikti. □ ³⁰ Buningdin u jamaət qedirining kirix eqizining tægliklerini, mis kurbangahni, uning mis xalasi wə kurbangahning barliq əswablrini, ³¹ hoylining qerisidiki hada tægliklerini, hoylining kirix eqizidiki tægliklärni, qedirning barliq kozuklrini wə hoylining qerisidiki kozuklarning həmmisini yasidi.

39

Kahinlarning mukəddəs kiyimlirining tikilixi

¹ Pərwərdigar Musaqə buyruqinidək kək, sösün wə kızil yiplar ixlitilip, mukəddəs qedirning hizmitidə kiyilidiqan *kahinlik* kiyimlər, xundakla Hərunning mukəddəs kiyimliri təyyar qilindi. ■

□ **38:29** «yətmix talant, ikki ming töt yüz xəkəl...» — bir «talant» mis 1500 xəkəl yaki bəzidə 3000 xəkəl hesablinidu; bir xəkəl mis 224 gram yaki 540 gram boluxi mumkin. Undakta bu misning eqirliki 23-92 tonna otturisida bolsa kerək. ■ **39:1** Mis. 31:10; 35:19

Bax kahin hizmette kiyidigan «guzel hem xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

² *Bazalal* altun wa kek, sesun, kizil yiplar bilan

nepiz tokuloğan aq kanap rəhtlərdin əfodni yasap təyyarlidi. ■ ³ Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kildi, andin bularni mahirlik bilən kək yiplar, səsün yiplar wə kızil yiplardın aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokıdı. □ ■

⁴ Ular əfodning *aldi wə kəyni* qismini bir-birgə tutaxturup turıdığan ikki mürilik tasma yasıdı; əfodning ikki tərıpi bir-birigə tutaxturıldı. ⁵ Əfodning üstigə baqlaydığan bəlwəə əfod bilən bir pütün kılınğan bolup, uningəə ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin yasaldı; həmmisi Pərwərdigarning Musəəəə buyruqınıdək kılındı. ■ ⁶ Ular ikki aq həkikni ikki altun kəzlükkə ornıtıp, ularning üstigə huddi məhür oyoğandək İsrailning oqullirining namlirini oyup yasıdı. ■ ⁷ İsrailning oqullirıəə əslətmə tax bolsun üqün, Pərwərdigar Musəəəə buyruğandək ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisıəə bekitip qoydı. □ ■

Həküm qoxenini yasax

■ 39:2 Mis. 28:6 □ 39:3 «Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kildi, ... kək, səsün, kızil yiplardın aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokıdı» — əyni ıbranıy tekıstni qüxinix bir kədər təs. Uning birnəəqqə hil tərjimisi uqrixı mumkin. ■ 39:3 Mis. 28:6 ■ 39:5 Mis. 28:8 ■ 39:6 Mis. 28:9,10,11 □ 39:7 «... ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisıəə bekitip qoydı» — əfod toquruluq munasiwətlik sehmini kərüng. ■ 39:7 Mis. 28:12

⁸ U qoxenni qewər qollaroşa nəpis kılıp kəxtilitip yasidi; uni əfodni ixligən usulda altun wə kək, səsün, kızıl yiplar bilən nepiz tokuloşan aq kanap rəhttin yasidi. ⁹ Ular qoxenni ikki qat, tət qasa kılıp yasidi; ikki qat kılinoşanda uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq kelətti. ■

¹⁰ Uning üstigə tət qatar kılıp gəhərlərnı ornatti: — bir qatardikisi kızıl yaqut, seriq gəhər wə zumrətlər idi; bu birinqi qatar idi. ■ ¹¹ İkkinqi qataroşa kək qaxtexi, kək yaqut wə almas, ■ ¹² üçinqi qataroşa səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts, ¹³ tətinqi qataroşa beril yaqut, aq həqiq wə anartax ornitildi; bularning həmmisi altun kəzlükkə bekitildi. ¹⁴ Bu gəhərlər İsrailning oşullirining namlirioşa wəkil kılınıp, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoşandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütüldi.

¹⁵ Ular qoxenoşa xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasidi; ¹⁶ ular qoxenoşa altundin ikki kəzlük wə ikki həlqə etip, ikki həlqini qoxenning *yukiriki* ikki burjikiqə bekitti; □ ¹⁷ andin xu altundin exilip yasaloşan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjikiidiki həlqidin ötküzüp, ¹⁸ exilgən xu zənjirlərnıng ikki uqını ikki kəzlükkə bekitip, *kəzlüklərnı* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qışmioşa ornatti. ¹⁹ Buningdin baxqə ular altundin ikki həlqə yasap, ularni qoxenning *asti tərıpidiki* ikki burjikiqə bekitti; ular əfodqə tegixip

■ 39:9 Mis. 28:16 ■ 39:10 Mis. 28:17 ■ 39:11 Mis. 28:18

□ 39:16 «*ikki burjikiqə*» — ıbraniy tilida «*ikki bexioşa*».

turidioʻan qilinip iqigʻa kadaldi. □ 20 Mundin baxka ular altundin *yana* ikki halka yasap, ularni afodning ikki murilik tasmisining aldi towanki kismioʻa, afodka ulinidioʻan jayoʻa yekin, kaxitilangʻan belwoʻaʻdin egizrak kilip bekitti. 21 Ular qoxenning afodning belweʻoʻidin yukirirak turuxi, qoxenning afodtin ajrap ketmʻesliki uqun kek xoyna bilan qoxenning halkisini afodning halkisioʻa qetip koydi. Bularning hʻemmisi Perwardigarning Musoʻa buyruʻoʻinidak kilindi.

Kahinlar kiyidioʻan baxka kiyimlarning tikil-

ixi

22 *Bazalal* afodning *iqidiki* tonni pʻutunlay kek ranglik kildi. 23 Tonning *baxka kiyilidioʻan* toʻuxi dal otturisida, huddi sawutning yakisidak ixlengʻanidi; yirtilip ketmʻesliki uqun uning qerisigʻa pawaz ixlendi. □ 24 Ular tonning etikining qerisigʻa kek, sesun wa kizil yiptin anarlarni tokup esip koydi. 25 Ular hʻemdʻa altun kongʻoʻuraklarni yasap, kongʻoʻuraklarni tonning etikining qerisigʻa, anarlarning arilikioʻa birdin esip koydi; har ikki anarning otturisioʻa bir kongʻoʻurak esip koyuldi. 26 *Kahinlik* hizmitigʻa ait *kongʻoʻuraklar* tonning etikining qerisigʻa bekitildi; bir altun kongʻoʻurak, bir anar, bir altun kongʻoʻurak, bir anar kilip bekitildi; hʻemmisi Perwardigarning Musoʻa buyruʻoʻinidak kilindi.

□ 39:19 «**ikki burjikiqʻa**» — ibraniiy tilida «ikki bexioʻa».

□ 39:23 «**sawut**» — jangqining alahida kiyimi.

27 Ular Һarun bilən uning oqullirioqa nepiz toquloqan aq kanap rəhttin halta kəngləklərni tiktı; ■ 28 səllini aq kanap rəhttə yasidi, xundakla qiraylıq egiz bəklərni aq kanap rəhttə, tambalarni nepiz toquloqan aq kanap rəhttə təyyarlidi; 29 buningdin baxqa ular bəlwaoqnimu kək, səsün wə kızil yip arilaxturulup kəxtiləngən, nepiz toquloqan aq kanap rəhttə təyyarlidi; bularning Һəmmisi Pərwərdigarning Musoqa buyruoqinidək qilindi.

30 Ular yənə nəpis tahtayni, yəni mukəddəs otuoqatni sap altundin yasap, uning üstigə məhür oyoqandək: «Pərwərdigaroqa mukəddəs qilindi» dəp oyup pütıti; ■ 31 ular otuoqatka kək rənglik yipni baqlap, uning bilən otuoqatni səlligə taqidi, bular Pərwərdigarning Musoqa buyruoqinidək qilindi. ■

Musaning yasaloqan sərəmjanlarni kəzdin kəqürüxi

32 Xu tərıkidə jamaətning ibadət qedirining Һəmmə quruluıi pütküzüldi; Israillar Pərwərdigarning Musoqa buyruoqinining Һəmmisini xu boyiqə kildi; xu tərıkidə Һəmmisini püttürdi. 33 Ular qedirni Musaning yenioqa elip kəldi — qedir yopuklırini, uning barlıq əswablırini, ilməklirini, tahtaylırini, baldaklırini, hadiliri bilən təgliklırini, ■ 34 xuningdək kızil boyaloqan qoqkar terisidin yasaloqan yopuk bilən delfin terisidin yasaloqan

■ 39:27 Mis. 28:39 ■ 39:30 Mis. 28:36; 29:6 ■ 39:31 Mis. 28:37 ■ 39:33 Mis. 35:11

yopukni, «ayrima pərdə»ni, ³⁵ əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət təhti»ni, ³⁶ xirə wə uning barliq əswablrini, xundakla «təkdin nanlar»ni, ■ ³⁷ sap altundin yasaloqan qiraqdan bilən uning qiraqlirini, yəni üstigə tiziloqan qiraqlarni, uning barliq əswabliri həm qiraq meyini, ³⁸ altun huxbuygah, məsihləx meyi, dora-dərməklərdin yasaloqan huxbuyni, qedirning kirix eqizining pərdisini, □ ³⁹ mis kurbangah bilən uning mis xalasini, uning baldaqliri bilən həmmə əswablrini, yuyux desi bilən uning təglikini, ⁴⁰ həylining qərisidiki pərdilərnə, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining kirix eqizining pərdisi bilən həylining taniliri wə qozuqlirini, mukəddəs qedirning, yəni jamaət qedirioqa ait hizmətkə ixlitilidiloqan barliq əswablarni, ⁴¹ mukəddəs jayoqa ait hizmət üqün tikilgən kahinlik kiyimini, yəni Hərun kahinning mukəddəs kiyimliri bilən uning oqullirining kahinlik kiyimlirini bolsa, həmmisini elip kəldi.■

⁴² Bu ixlarning həmmisini Israillar Pərwərdigarning Musoqa barliq buyruoqlirini boyiqə ənə xundak ada kילוqanidi. ⁴³ Musa ixlarning həmmisigə təpsiliy qaridi, mana, ular Pərwərdigarning buyruoqlirini boyiqə bu ixlarni pütküzgənidi; buyruloqandək, dəl xundak kילוqanidi; Musa bularni kərup, ularoqa bəht-bərikət tiləp dua kildi.

■ 39:36 Mis. 31:8 □ 39:38 «altun huxbuygah» — ibraniy tilida «altun kurbangah». ■ 39:41 Mis. 31:10

40

Ibadət qedirining tiklinixi

¹ Andin Pərwərdigar Musaqəa mundaq əmr kildi: —

² Birinqi ayning bexi, ayning birinqi küni sən jamaət qedirining muqəddəshanisini tikligin.

□ ³ Həküm-guwahliq sanduqini uning iqiğə qoyup, iqki pərdə arkilik əhdə sanduqini tosup qoyqin; ⁴ xirəni qedirning iqiğə əkirip, üstigə tizilidiqan nərsilərnı tizqin; andin qıraqdanni əkirip, üstigə qıraqlarnı orunlaxturoqin. □ ■ ⁵ Altun *bilən kaplanoqan* huxbuy keydürgüqi qurbangahni həküm-guwahliq sanduqining udulioqə tikləp qoyqin; qedirning kirix eqizining pərdisini esip qoyqin. □ ■

⁶ Keydürmə qurbanliq qurbangahni muqəddəshanining, yəni jamaət qedirining kirix eqizining aldiqə qoyqin; ⁷ andin yuyux desini jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiqə orunlaxturup, su toxturup qoyqin.

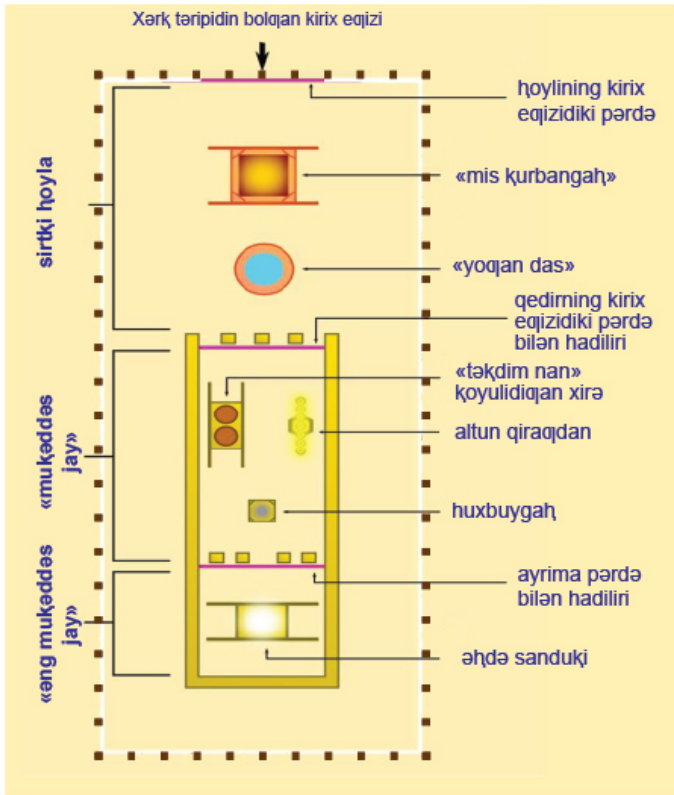
□ **40:2** «**muqəddəshanisi**» — demək, qedirning əzi, yəni «muqəddəs jay» bilən «əng muqəddəs jay». □ **40:4**

«**qıraqlarnı orunlaxturoqin**» — yaki «qıraqlarnı yekip qoyqin». ■ **40:4** Mis. 26:35; 27:20 □ **40:5** «**huxbuy**

keydürgüqi qurbangah» — huxbuygahni kərsitidu. ■ **40:5** Mis. 26:36

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR)

(«Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki höylisi

⁸ Höylining qərisigə pərdilərnı bekitip, höylining kirix eqizining pərdisini aşkıñ; ■

■ 40:8 Mis. 27:16

9 andin «məsihləx meyi»ni elip, ibadət qediri wə uning iqidiki barlik nərsilərnı məsihləp, uni wə barlik həmmə əswablırını Hudaşa atap muqəddəs kıləin. Xundak kılıp *pütkül qedir* muqəddəs bolıdu. ¹⁰ Sən köydürmə

qurbanlık qurbangahını, xundakla uning barlik əswablırını məsihləp, uni *Hudaşa atap* muqəddəs kıləin; buning bilən qurbangah «əng muqəddəs nərsilər» qatarıda bolıdu.■

¹¹ Sən yənə yuyunux desi wə uning təglikini məsihləp muqəddəs kıləin. ¹² Andin Hərun bilən uning oqullirini jamaət qedirining kirix

eoizioqa yekın əkilip, ularni su bilən yuəin; ¹³ Hərunəqa muqəddəs kiyimlərnı kiydürüp,

Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün uni məsihləp, *Manga ayrip* muqəddəs kıləin.

¹⁴ Andin uning oqullirini elip kirip, ularəqa halta kəngləklərnı kiydürüp, ¹⁵ ularning atisini məsihliginingdək Manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin. Xuning bilən ularning bu məsihlinixi ular üqün əwladtin əwladkiqə əbədiy kahinlikning *bəlgisi* bolıdu.□

¹⁶ Musa xundak kıldı; Pərwərdigar uningoqa nemə buyruəan bolsa, u xundak bəja kəltürdi.

¹⁷ Xundak boldiki, ikkinqi yilning birinqi eyida, aynıng birinqi künidə ibadət qediri tikləndi. □ ■

¹⁸ Musa qedirni tikip, təgliklırını orunlaxtu-

■ **40:10** Mis. 29:37 □ **40:15** «**Ularınq atisini məsihliginingdək manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin**» — bu ixning, yəni Hərun wə oqullirini məsihləp kahinlikqa təyinləx murasiminıng təpsilatlırı «Law.» 8-babta hatiriləngən. □ **40:17** «**ikkinqi yili**» — demək, Misirdin qikqandin keyinki ikkinqi yili. ■ **40:17** Qəl. 7:1

rup, tahtaylirini tizip, ularning baldaklirini bek-
itip, hadilirini tiklidi. ¹⁹ Mukəddəs qedir-
ning üstigə *iqki* yopukni yapti, andin un-
ing üstigə taxki yopukni yepip qoydi; bu-
larning həmmisi Pərwərdigarning Musoqa
buyruqinidək qilindi.

²⁰ Andin u həküm-guwahlikni elip, uni san-
duk iqigə qoydi; baldaklarni əhdə sandukining
halkiliridin ötküzüp, «kafarət təhti»ni san-
dukning üstigə orunlaxturdi. □

²¹ Əhdə sandukini mukəddəs qedir iqigə elip
kirip, otturiqə «ayrima pərdə»ni tartti; xun-
dak qilip u həküm-guwahlik sandukini pərdə
arkilik tosüp qoydi. Həmmə ix Pərwərdigarning
Musoqa buyruqinidək qilindi. ■

²² U xirəni jamaət qedirioqa elip kirip, mukəddəs
jayning ximal təripigə, «*əng mukəddəs jay*»diki
pərdining sirtioqa qoydi. ²³ «Təqdim nanlar»ni
xirəning üstigə, Pərwərdigarning aldioqa tizip
qoydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning
Musoqa buyruqinidək qilindi. ■ ²⁴ Andin
u qiraqdanni jamaət qedirioqa elip kirip, uni
mukəddəs jayning jənub təripigə, xirəning
udulioqa qoydi, ²⁵ qiraqlarni Pərwərdigarning
aldioqa orunlaxturdi; bularning həmmisi
Pərwərdigarning Musoqa buyruqinidək
qilindi.

²⁶ Andin u *huxbuyni keydürgüqi* altun
qurbangahni iqidiki pərdining aldioqa tiklidi;

□ **40:20 həküm-guwahlik** — Huda Musoqa tapxuroqan «on
pərz» yaki «on əmr» pütülgən ikki tax tahtayni kersitidu (31:18ni
körung). ■ **40:21** Mis. 35:12 ■ **40:23** Mis. 25:30

□ 27 Uning üstidə esil huxbuyni köydürdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musağa buyruqinidək kılindi.

28 U ibadət qedirining kirix eozioğa pərdə tartti.

29 Andin köydürmə qurbanlıq qurbangahını jamaət qediridiki mukəddəs jayning kirix eozioğa yekın qoydı; uning üstidə köydürmə qurbanlıq wə qoxumqə axlık hədiyəsini ötküzdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musağa buyruqinidək kılindi. □

30 Yuyunux desini jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiğa qoyup, yuyuxka ixlitilidiğan suni daska toxkuzup kuydı.

31-32 Musa wə Hərun bilən uning oqulliri qağanla jamaət qediriğa kirsə yaki qurbangahka yekın barsa, Pərwərdigarning Musağa buyruqinidək qollirini xu suda yuyatti. Bular Pərwərdigarning Musağa buyruqinidək kılindi.

33 Andin u qedir həm qurbangahning ətrapiğa həyla pərdisini tikləp, həylining kirix eozizining pərdisini tartti. Xu tərıkidə Musa pütkül ixni tamamlidi.

Pərwərdigarning parlak nurining ibadət qedirini kəplixi

34 Xuning bilən bulut jamaət qedirini kəplap, Pərwərdigarning julasi ibadət qedirini toldurdi.

□ 40:26 «huxbuy köydürgüqi altun qurbangah» — huxbuygahni kərsitidu. □ 40:29 «köydürmə qurbanlıqning qoxumqə axlık hədiyəsi» — hər bir köydürmə qurbanlıqka bir axlık hədiyə qoxup sunuluxi kerək (məsilən, «Qəl.» 28-29-bablarni kərüng).

■ ³⁵ Bulut sayə qüxürüp, Pərwərdigarning julasi qedirni tolduroqini üqün, Musa jamaət qedirioqa kirəlmidi.

³⁶ Қақанки bulut jamaət qediridin kətürülsə, Israillar səpərgə atlinatti. Hərbir kətim səpərdə xundaq bolatti. ³⁷ Bulut kətürülmisə ular qozqalmay, taki kətürüldioqan künqiqə səpərgə qikmaytti. ³⁸ Qünki kündüzi Pərwərdigarning buluti mukəddəs qedir üstidə turatti, keqisi uning üstidə ot kərünətti; pütkül Israil jəmətining kəz aldida ularning barliq qiloqan səpərliridə xular kərünətti. ■

■ **40:34** Qəl. 9:15; 1Pad. 8:10 ■ **40:38** Mis. 13:21; Qəl. 14:14; Qan. 1:33; Nəh. 9:19; Zəb. 78:14; 105:39; 1Kor. 10:1

Muqaddes Kalam (yongı yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5